

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ ANA BİLİM DALI**

**AFGAN GÖÇMENLERİN TARIMSAL GEÇMİŞİ,
TÜRKİYE'YE UYUMU VE TARIM SEKTÖRÜNDE
İSTİHDAM OLANAKLARI**

Doktora Tezi

Roohullah ALAMYAR

Danışman
Prof. Dr. İsmet BOZ

SAMSUN
2023

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ ANA BİLİM DALI**

**AFGAN GÖÇMENLERİN TARIMSAL GEÇMİŞİ,
TÜRKİYE'YE UYUMU VE TARIM SEKTÖRÜNDE
İSTİHDAM OLANAKLARI**

Doktora Tezi

Roohullah ALAMYAR

Danışman

Prof. Dr. İsmet BOZ

SAMSUN
2023

TEZ KABUL VE ONAYI

Roohullah ALAMYAR tarafından, **Prof. Dr. İsmet BOZ** danışmanlığında hazırlanan “**AFGAN GÖÇMENLERİN TARIMSAL GEÇMİŞİ, TÜRKİYE’YE UYUMU VE TARIM SEKTÖRÜNDE İSTİHDAM OLANAKLARI**” başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından 6.10.2023 tarihinde yapılan sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı Adı Soyadı Üniversitesi Ana Bilim/Ana Sanat Dalı	İmza	Sonuç
Başkan	Prof. Dr. Dilek Bostan Budak Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü		☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Prof. Dr. Cuma Akbay Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü		☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Prof. Dr. İsmet Boz Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü		☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Doç. Dr. Güngör Karakaş Bozok Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü		☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Dr. Öğr. Üyesi. Çağatay Yıldırım Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü		☒ Kabul ☐ Ret

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

Prof. Dr. Ahmet TABAK
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım Doktora tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

Etik Kurul Gerekli mi ?

Evet ☒

Hayır ☐

İmza

07/07/ 2023

Roohullah ALAMYAR

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı : “AFGAN GÖÇMENLERİN TARIMSAL GEÇMİŞİ, TÜRKİYE'YE UYUMU VE TARIM SEKTÖRÜNDE İSTİHDAM OLANAKLARI”

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 07.07.2023 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : % 14

Tek kaynak oranı : % 4 çıkmıştır.

İmza

07/07/ 2023

Prof. Dr. İsmet BOZ

ÖZET

AFGAN GÖÇMENLERİN TARIMSAL GEÇMİŞİ, TÜRKİYE'YE UYUMU VE TARIM SEKTÖRÜNDE İSTİHDAM OLANAKLARI

Roohullah ALAMYAR
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı
Doktora, Temmuz/2023
Danışman: Prof. Dr. İsmet BOZ

Dünyada en büyük göçmen nüfusa sahip ülkelere bakıldığında iç çatışma, savaş ve zayıf ekonomi gibi faktörlerin göç hareketliliğine neden oldukları görülmektedir. Afganistan, yıllardır devam eden çatışmalar nedeniyle dünyada en fazla göçmen veren bir ülke konumunu korumaktadır. Dünyada toplam nüfusun %5'ini göçmenler oluşturmaktadır. Tarım sektörü çeşitli ülkelerde, özellikle üretim sezonlarında göçmenlerin istihdam edildiği ana sektör konumundadır. Bu çalışmanın amacı çeşitli dönemlerde Türkiye'ye göç eden ve İstanbul, Konya, Uşak ve Sakarya'da yaşayan Afganistanlı göçmenlerin tarımla ilgili deneyimleri ve Türkiye'de tarımda istihdam imkanlarını saptamaktır. Çalışmanın verileri %95'i erkek ve %5'i kadın olmak üzere toplam 384 kişiyle yüz yüze yapılan anketlerden elde edilmiştir. Üç bölümden oluşan anketin birinci bölümü katılımcıların sosyo-demografik özellikleri, ikinci bölümü Afganistan'daki tarımsal deneyimleri, üçüncü bölüm ise Türkiye'de tarım sektöründe istihdam olanakları ile ilgili sorulardan oluşturulmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; Türkiye'ye gelen Afgan göçmenlerin büyük bir kısmı 30 yaşın altında ve bekarlıdır. Eğitim düzeyi bakımından çoğunluk lise ve üniversite mezunudur. Göçmenlerin çoğunun tarım sektöründe deneyimleri vardır. Ayrıca Türkiye'de ikamet eden Afgan göçmenlerin tarım sektöründe hayvancılık ve tavuk çiftliklerinde sürekli olarak çalıştıkları; tarla işleri, sulama ve meyve toplama gibi işlerde ise mevsimlik olarak çalıştıkları tespit edilmiştir. Yapılan binary lojistik regresyon modeline göre Türkiye'deki Afgan göçmenlerin ülkelerine geri dönme istekliliklerini etkileyen faktörler; yaş, lise ve üzeri eğitim almış olmak, çalışıyor olmak, Türkiye'ye göç etmeden önce Afganistan'da bir işi olmak, Birleşmiş Milletler teşkilatından mülteci maaşı almak, göç etmeden önce terör korkusu yaşamak, göç etmeden önce ekonomik zorluklar yaşamak, Afganistan'dayken eline geçen aylık gelir, Türkiye'de tarımsal bir işte çalışmak ve Türkiye'deki aylık geliri olarak bulunmuştur. Araştırmada geliştirilen önerilere göre; yıllardır devam eden Afgan göç krizinin önüne geçebilmek için öncelikle ülkede siyasi ve ekonomik istikrarın sağlanması gerekmektedir. Ekonomi açısından ülke ekonomisinin ağırlıklı olarak tarıma dayalı olması nedeniyle tarım politikaları ve programları geliştirilmeli ve çiftçiler desteklenmelidir.

Anahtar Sözcükler:Göç, Afgan göçmenler, Tarımsal geçmişi, Türkiye'ye göç, Tarım, İstihdam

ABSTRACT

AGRICULTURAL BACKGROUND OF AFGHAN MIGRANTS, THEIR ADAPTATION IN TURKEY AND EMPLOYMENT POSSIBILITIES IN AGRICULTURAL SECTOR

Roohullah ALAMYAR
Ondokuz Mayıs University
Institute of Graduate Studies
Department of Agricultural Economics
Doctoral Dissertation, July/2023
Supervisor: Prof. Dr. İsmet BOZ

When looking at countries with the largest migrant populations in the world, it is evident that factors such as internal conflicts, wars, and weak economies lead to migration movements. Afghanistan has maintained its position as the country with the highest number of emigrants due to ongoing conflicts for years. Migrants constitute 5% of the total global population. The agriculture sector is the primary industry where migrants are employed, especially during production seasons in various countries. The aim of this study is to determine the experiences of Afghan migrants who have migrated to Turkey at different periods and are currently living in Istanbul, Konya, Usak, and Sakarya regarding agriculture, as well as to identify employment opportunities in the agricultural sector in Turkey. The data for this study were collected through face-to-face surveys with a total of 384 participants, of which 95% were male and 5% were female. The survey consisted of three sections: the first section focused on participants' socio-demographic characteristics, the second section covered their agricultural experiences in Afghanistan, and the third section comprised questions related to employment opportunities in the agricultural sector in Turkey. According to the findings of the research, a significant proportion of Afghan immigrants who came to Turkey are under 30 years old and unmarried. The majority of them have completed high school or university education. Many of the migrants have prior experience in the agricultural sector. Moreover, Afghan immigrants residing in Turkey are found to work regularly in livestock and poultry farms, and seasonally in activities such as field work, irrigation, and fruit picking. The binary logistic regression model conducted indicates that factors influencing the willingness of Afghan migrants in Turkey to return to their home country include age, having received education at a high school level or above, being employed, having had a job in Afghanistan before migration, receiving refugee benefits from the United Nations organization, experiencing fear of terrorism before migration, facing economic difficulties before migration, monthly income in Afghanistan, working in an agricultural job in Turkey, and monthly income in Turkey. Based on the recommendations derived from the research, in order to address the ongoing Afghan migration crisis, it is crucial to first establish political and economic stability in the country. Considering that the country's economy heavily relies on agriculture, it is essential to develop agricultural policies and programs and provide support to farmers.

Keywords: Migration, Afghan immigrants, Agricultural background, Immigration to Turkey, Agriculture, Employment

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Bu çalışmada, Afgan göçmenlerin tarımsal geçmişi ve Türkiye’de tarım sektöründe istihdam olanakları üzerinde durulmuştur. Bu araştırmanın gerçekleştirilmesinde, kıymetli bilgilerini benimle paylaşan, kendisine ne zaman danışsam bana değerli zamanını ayırıp sabırla ve büyük bir ilgiyle bana faydalı olabilmek için elinden gelenden fazlasını sunan, her sorun yaşadığımda yanına çekinmeden gidebildiğim, güler yüzünü ve samimiyetini benden esirgemeyen ve gelecekteki mesleki hayatımda da bana verdiği kıymetli bilgilerden faydalanacağımı düşündüğüm saygı değer ve danışman hocam statüsünü hakkıyla yerine getiren **Prof. Dr. İsmet BOZ**’a teşekkürü bir borç biliyor ve şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi bölümündeki bütün değerli hocalarıma teşekkürü borç bilirim.

Tez İzleme Komitesi sürecinde yapıcı görüş ve önerileriyle çalışmama yön veren Prof. Dr. **İsmet BOZ**’a, Doç. Dr. **Güngör Karakaş** ve Dr. Öğr. Üyesi **Çağatay YILDIRIM** hocalarıma çok teşekkür ediyorum. Bununla birlikte, tezimin tamamlanması sürecinde sabırla her zaman önemli katkılar sağlayan Dr. Öğr. Üyesi **Uğur Başer**’e müteşekkirim.

Beni bugünlere getirmek için hiçbir fedakarlıktan, maddi ve manevi desteklerden kaçınmayan başta sevgili **annem** ve dayım **Dr. Abdul Ghafoor QADERI** olmak üzere kıymetli ağabeylerim **Dr. Mohammad Naim ALAMYAR**, **Mühendis Mohammad İqbal ALAMYAR**, **Mohammad Mukhtar ALAMYAR** ve **Mohammad Karim ALAMYAR** ve son olarak **Abdul Wakil QADERI**’ye çok teşekkür ederim.

Roohullah ALAMYAR

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI	i
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI	ii
TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	viii
TABLolar DİZİNİ	ix
1. GİRİŞ	1
1.1. Göçe İlişkin Kavramlar	5
1.2. Afganistan'ın Nüfus Özellikleri	7
1.3. Afganistan'daki Kırılganlığının İş Dünyası ve Tarım sektörü ile Bağlantısı	7
1.4. Çalışmanın Önemi	10
1.5. Çalışmanın Kapsamı ve Problemi	10
1.6. Çalışmanın Hipotezleri	12
1.7. Çalışmanın Amacı	12
2. LİTERATÜR TARAMASI	14
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	26
3.1. Materyal	26
3.2. Yöntem	27
3.2.1. Örneklem büyüklüğünün hesaplanması	28
3.2.2. Anket sorularının hazırlanması	28
3.2.3. Verilerin toplanması.....	29
3.2.4. Veri analiz yöntemleri.....	29
3.3. Afgan Göçmenlerin Ülkelerine Geri Dönme İstekliliklerini Etkileyen Faktörlerin Analizi	30
3.2.1. Lojistik model ve fonksiyonu	30
4. AFGHANİSTAN GÖÇLERİ ve ULUSLARARASI İŞÇİ GÖÇMENLERE İLİŞKİN GENEL BİR BAKIŞ	33
4.1. Afganistan, İç ve Dış Göçleri.....	33
4.1.1. Afganistan'ın iç göç krizi.....	34
4.1.2. Afganistan'ın dış göç krizi	37
4.1.2.1. Türkiye ve Afgan göçmenler	40
4.1.2.2. Avrupa ve Afgan göçmenler	41
4.2. Uluslararası Göçmen İşçilere İlişkin Genel Bir Bakış	42
4.2.1. Dünyadaki göçmen işçi sayısı	44
4.2.2. Uluslararası göçmen işçilerin yoğunlukla çalıştığı sektörler	45
5. ARAŞTIRMA BULGULARI	47
5.1. Afgan Göçmenlerin Sosyo-Demografik Özellikleri	47
5.2. Araştırmaya Katılan Afgan Göçmenlerin Statüsü ve Göç Ettikleri İller	55
5.2.1. Afgan göçmenlerin göç etme ve Türkiye'yi seçme nedenleri.....	56
5.3. Afganistan Ekonomisinde Tarım Sektörünün Önemi ve Afgan Göçmenlerin Tarımsal Geçmişi	59
5.3.1. Göçmenlerin Afganistan'daki arazi varlıkları.....	63
5.3.2. Göçmenlerin Afganistan'daki tarımsal faaliyetlerde kredi kullanma durumu	65
5.3.3. Göçmenlerin Afganistan'da bitkisel, hayvansal ve tarım dışı gelirleri	66
5.4. Afgan Göçmenlerin Kırsal Alanlar ve Tarımsal Faaliyetlere İlgili Düzeyleri	68
5.5. Afgan Göçmenlerin Sosyal Uyum Özellikleri	70

5.5.1. Göçmenlerin yaşadığı illere gelme nedenleri.....	70
5.5.2. Hedef ülkeye varana kadar göçün göçmenlerin yaşamı üzerine etkisi	72
5.5.3. Afgan göçmenlerin Türkiye’de çalışma alanları ve gelirleri	74
5.5.4. Göçmenlerin boş zamanlarında yaptıkları etkinlikler	75
5.5.5. Göçmenlerin toplum içinde yaşamış sorunların düzeyi	76
5.5.6. Göçmenlerin Türk toplumuna uyumu.....	77
5.6. Göçmenlerin Afganistan’ı Terk Etme Nedenleri	79
5.6.1. Göçmenlerin Afganistan’a geri dönmeyi isteyip istemedikleri.....	80
5.7. Afgan Göçmenlerin Türkiye’de Tarım Sektöründe Çalışma Olanakları	82
5.8. Afgan Göçmenlerin Türkiye’den Ülkelerine Geri Dönme veya dönmeme İstekliliği ve Etkili Faktörler	89
6. SONUÇ VE ÖNERİLER_.....	96
6.1. Sonuçlar	96
6.2. Öneriler	106
KAYNAKÇA.....	111
ETİK KURUL KARARI.....	122
ÖZGEÇMİŞ.....	123

SİMGELER VE KISALTMALAR

%	: Yüzde
\$	: Amerika Doların Simgesi
SS	: Standart Sapma
USD	: ABD doları
ÜİYOK	: Ülke İçinde Yerinden Olmuş Kişi
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
TSİ	: Tarım Sektörü İncelemesi
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
NATO	: Hükûmetler arası kuruluş
UNFPA	: Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
IRC	: Uluslararası Kurtarma Komitesi
WFP	: Dünya Gıda Programı
BM	: Birleşmiş Milletler
AMRR	: Afganistan Mülteciler ve Geri Gönderme Bakanlığı
İLO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
UNDESA	: Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Departmanı
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
USAID	: Birleşik Devletleri Uluslararası İşbirliği Ajansı
FAO	: Gıda ve Tarım Örgütü
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
SBB	: Strateji ve Bütçe Başkanlığı
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
GİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.1. Afganistan'dan göç etme gösterge	26
Şekil 4.1. Afgan göçmenlerin Türkiye'ye ulaşmak için kullandığı en yaygın rotalar	41

TABLÖLER DİZİNİ

Tablo 5.1. Göçmenlerin yaş aralığı	49
Tablo 5.2. Göçmenlerin cinsiyeti	50
Tablo 5.3. Göçmenlerin medeni durumu, aile büyüklüğü ve ailede çalışan kişi sayısı	50
Tablo 5.4. Göçmenlerin eğitim durumu, göçten önce meşgul olduğu işler	51
Tablo 5.5. Göçmenlerin Türkiye’de meşgul olduğu işler	52
Tablo 5.6. Afgan göçmenlerin aylık aile gelir durumu (USD \$)	54
Tablo 5.7. Afgan göçmenlerin Türkiye’de aldıkları destekler ve yardımlar	54
Tablo 5.8. Araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin Türkiye’ye geliş yılları ve yaşadıkları iller	56
Tablo 5.9. Afgan göçmenlerin göç etme ve Türkiye’yi seçme nedenleri	58
Tablo 5.10. Göçmenlerin göç sürecinde yaşadıkları sorunlar	59
Tablo 5.11. Göçmenlerin Afganistan’da tarımda çalışma durumu ve deneyimleri	62
Tablo 5.12. Göçmenlerin kooperatif üyeliği ve kırsal faaliyetlere katılımları	63
Tablo 5.13. Göçmenlerin Afganistan’da arazi ve traktör varlıkları	65
Tablo 5.14. Tarımsal faaliyetlerde kredi kullanma durumu	66
Tablo 5.15. Göçmenlerin Afganistan’daki bitkisel, hayvansal ve tarım dışı gelirleri	68
Tablo 5.16. Beşli Likert ölçeğine göre aritmetik ortalamaların değerlendirme aralığı	69
Tablo 5.17. Göçmenlerin kırsal ve tarımsal faaliyetleri ile ilgili yargılara katılma düzeyi ..	70
Tablo 5.18. Göçmenlerin yaşadığı illere gelme nedenleri	72
Tablo 5.19. Göç etmenin Türkiye’deki yeni bir yaşam üzerine etkisi	73
Tablo 5.20. Afgan göçmenlerin Türkiye’deki aylık gelirleri (USD \$)	75
Tablo 5.21. Göçmenlerin boş zamanlarında yaptıkları etkinlikler	76
Tablo 5.22. Göçmenlerin toplumda yaşadıkları sorunları ve düzeyleri	77
Tablo 5.23. Göçmenlerin Türk toplumuna uyum düzeyi	78
Tablo 5.24. Göçmenlerin Afganistan’ı terk etme nedenleri	80
Tablo 5.25. Afganistan’a dönmek isteyenlerin nedenleri	81
Tablo 5.26. Afganistan’a geri dönmek istemeyenlerin nedenleri	82
Tablo 5.27. Afgan göçmenlerin Türkiye’de Tarım sektöründe çalışma olanakları	87
Tablo 5.28. Afgan göçmenlerin Türkiye’de Tarım sektöründe çalışma istekleri	88
Tablo 5.29. Modele giren değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler	91
Tablo 5.30. Modele giren bağımsız değişkenlere ait Binary Lojistik Regresyon Analizi Sonuçları	92

1. GİRİŞ

Afganistan'dan dünyaya yayılan göç, 2. Dünya Savaşı sonrası dönemin en önemli göç dalgalarından biri olarak öne çıkmaktadır. Afgan göçü, son yıllarda Kuzey Irak ve Suriye gibi yakın tarihli göçlerden farklı bir konumda bulunmaktadır. Bunun nedeni, Afgan göçünün ani ve yoğun bir şekilde gerçekleşmemiş olması ve yayılma eğilimi göstererek karakteristik bir göç süreci oluşturmıştır. Afgan göçünün Türkiye'ye doğru artışının temel nedenlerinden biri, Türkiye'nin üçüncü ülkelere geçiş için bir transit ülke konumunda olmasıdır. Ancak son dönemde Türkiye'nin sadece bir geçiş ülkesi olmaktan çıkıp göçün hedef ülkesi haline gelmesi, göç rejimini değiştirmiştir (Bozok, 2018).

Türkiye'ye göç etmiş Afgan göçmenleri iki ana gruba ayırmak mümkündür. Birinci grup, uluslararası koruma başvurusunda bulunan veya koruma statüsü alan Afgan sığınmacılardan oluşmaktadır. Bu grup, çeşitli nedenlerle ülkelerini terk etmek zorunda kalan ve Türkiye'ye sığınma talebinde bulunan bireyleri içermektedir. Uluslararası koruma başvurusunda bulunan Afgan sığınmacılar, üçüncü ülkelere geçiş kontenjanlarının azalması ve süreçlerin uzaması gibi nedenlerden dolayı Türkiye'de daha uzun süre kalmaktadırlar. İkinci grup ise ekonomik nedenlerle ve daha iyi bir yaşam arayışıyla Türkiye'ye gelen Afgan göçmenlerden oluşmaktadır. Bu göçmenler, genellikle istihdam veya ekonomik fırsatlar gibi faktörler nedeniyle Türkiye'yi tercih etmektedirler. Ancak bu ikinci gruptaki göçmenler, uluslararası koruma başvurusu yapma veya statü elde etme konusunda bazı zorluklarla karşılaşabilmektedirler (Kahraman, 2017). Afgan göçmenlerin Türkiye'ye göçlerinde siyasi, ekonomik, güvenlik, sağlık ve eğitim gibi birçok faktör etkili olmaktadır. Bu göçmenler, ülkelerindeki iç çatışmalar, ekonomik sorunlar, güvenlik riskleri, sağlık hizmetlerinin yetersizliği ve eğitim olanaklarının sınırlılığı gibi nedenlerle Türkiye'ye göç etmektedirler. Ancak Türkiye'ye göç eden Afgan göçmenler, Türkiye'deki statülerine bağlı olarak çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Bunlar arasında dil bariyerleri, istihdam fırsatlarının sınırlılığı, barınma sorunları, sosyal uyum ve entegrasyon zorlukları yer almaktadır. Ayrıca, Türkiye'den üçüncü ülkelere geçme veya Türkiye'de kalma konusunda ikilem yaşayan Afgan sığınmacı ve göçmenlerin bu süreçte bazı engellerle karşılaştığı da gözlemlenmektedir (Karakaya, 2021).

Günümüzde dünya genelinde yaklaşık 6.500.000 Afgan göçmen yaşamaktadır. Bu göçmenlerin %80'i İran, Pakistan ve Türkiye gibi ülkelerde yerleşik durumdadır,

%20'si ise işçi göçmen olarak Körfez ülkeleri ve diğer ülkelere dağılmıştır. İran'da yaklaşık 2.450.000, Pakistan'da yaklaşık 2.690.000, Türkiye'de ise yaklaşık 300.000 Afgan göçmen bulunmaktadır. Avrupa ülkelerinde ise yaklaşık 688.198 Afgan göçmen yaşamaktadır (Anonim, 2020). Bu Afgan göçmenlerin birçoğu mülteci veya sığınmacı statüsüne sahiptir ve bu statü, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi tarafından tanınmaktadır. Bu sözleşme, mültecilere uluslararası koruma sağlamayı amaçlayan ve mültecilerin haklarını ve refahını korumayı hedefleyen bir uluslararası anlaşmadır. Afgan göçmenlerin bu sözleşme kapsamında korunduğu ve temel haklara sahip olduğu belirtilmelidir (Anonim, 2020).

Afganistan'da savaş, güvensizlik ve kuraklık nedenleri ile sadece dış ülkelere değil, iç göç hareketleri de yaşanmaktadır. Bu durum son yıllarda bazı illerde yoğunlaşmıştır. Fakat son üç yılda Nangarhar, Laghman, Kunar, Nuristan, Kapisa, Kunduz, Baghlan, Takhar, Badahşan, Faryab, Jawzjan, Sar-e-Pul, Samangan, Balkh, Farah, Ghor, Badghis, Herat, Ghazni, Zabul, Uruzgan, Helmand, Kandahar ve Paktia, gibi illerde güvensizlik artmış ve bu artış insanların yer değiştirmesine neden olmuştur. Yapılan çeşitli çalışmalar ülke içinde yer değiştiren kişilerin oldukça savunmasız olduğunu ortaya koymuştur. Genel olarak, yerinden edilmiş kişilerin gıda güvensizlik riski, içme suya erişim eksikliği, sağlık hizmetlerinin yetersizliği ve kış soğuğuna maruz kalma gibi çeşitli sorunlar yaşadığı görülmektedir. İç göçler sonucu 2020 yılı itibariyle Afganistan genelinde 414.925 aile yer değiştirmiş ve bu durum Mülteciler Bakanlığı ile ulusal ve uluslararası kuruluşların izlemekte ve yönetmekte oldukça zorlandığı bir konu haline gelmiştir. Mülteciler Bakanlığı ve ortak kuruluşların çabalarıyla 24.901 aile asıl bölgelerine dönmüştür. Hükümet için kontrol edilmesi zorlaşan bir iç hareketi de iklim değişikliğinin neden olduğu iç göçlerdir. Bu bağlamda Afgan hükümetin hazırlıklı olması gerekmektedir. Zira 2018 yılında iklim sorunları nedeniyle yaklaşık 25.000 kişi Badgis'ten Herat'a, yaklaşık 15.000 kişi de Badgis'in içinde değişik yerlere göç etmiştir (Anonim, 2019).

Kırsal alanlardan kentlere göç, özellikle gelişmekte olan ülkeler için önemli bir sorun olmuştur. Bir yandan kalabalık aileler, yetersiz tarım arazileri, verimsiz topraklar, sınırlı istihdam olanakları gibi kırsal alanların itici faktörler içerisinde yer alması öte yandan, daha iyi eğitim ve istihdam olanakları gibi kentsel alanların çekici faktörleri, insanları kırdan kente göç etmeye zorlamaktadır. Dünya genelinde kırsal alanlardan kentlere göç miktarı incelendiğinde 16,6 milyon göçmenle Hindistan ilk sırada yer alırken, 4,8 milyon göçmenle Afganistan 11. sırada yer almaktadır.

Uluslararası göçün yanı sıra, yalnızca gelişmekte olan ülkelerde 1 milyardan fazla kişi ülke içinde göç etmiştir. Gelişmekte olan 31 ülke örneklemeyle yapılan bir araştırma, kırsal kesimde yaşayan insanların yarısından fazlasının çocukluk döneminde bir şehirden diğerine göç ettiğini göstermiştir (Hakim ve Boz, 2019).

Göç ve hareketlilik, Afganistan tarihinin bir parçası olmuştur. İran ve Pakistan çoğunlukla Afgan göçmenlerin hedef ülkeleriydi. Ayrıca Afganistan dört büyük göç dalgası yaşamıştır. Kaydedilen ilk göç, 1850'de, doğal afetler ve diğer krizlerden kaçan binlerce Hazara hanesinin İran'dan geçmesiyle gerçekleşmiştir. Düşük gelir ve işsizlik, 1960'lar ve 1970'ler arasında Afganların göç etmesine neden olmuştur (Abbasi, 2008). İkinci dalga, Sovyet işgali döneminde (1979-1989) yaşanmıştır. Bu dalga ise, ilk büyük dış göç dalgasına sebep olmuştur. Bu on yılda Mücahitler Sovyet Ordusuna karşı savaş yapmış ve sonuç olarak 6.5 milyon Afgan dünyanın çeşitli yerlerine göç etmiştir. Üçüncü dalga, Mücahitlerin Kabil şehrinin kentsel alanlarını ele geçirilmesi ve birçok eğitimli orta sınıf insanın Afganistan'dan İran ve Pakistan'a kaçmasıyla Taliban rejiminde meydana gelmiştir (Marchand ve ark, 2014). Dördüncü dalga ise, ülkeye geri dönüş göçü olup, 2000 - 2014 periyotunda 5,8 milyondan fazla Afgan vatandaşının evlerine geri döndükleri göç hareketidir. Bu kapsamda Pakistan'dan yaklaşık 3,9 milyon, İran İslam Cumhuriyeti'nden ise 900.000 kişi ülkelere geri dönmüştür (Rashid, 2019).

Afganistan, hükümetin kontrolünde olmayan birçok farklı nedenden dolayı dış göçle mücadele etse de, iç göçler de ülke içinde önemli bir insan hareketi olmuştur. Afganistan'daki iç nüfus akışları, Taliban sonrası dönemde artmaktadır. İç göçün nedenleri, iç çatışmalar, güvensizlik, topraksızlık ve kırsal alanlarda iş imkanlarının ve temel hizmetlerin eksikliğidir (Kuschminder, 2011). Son otuz yılda, Afganistan'da ülke içinde yerinden edilmelerin düzeyi her zaman yüksek olmuştur. Ancak, 2016-2017 yılları arasında meydana gelen çatışmalar nedeniyle 1,1 milyondan fazla Afgan ülke içinde yerinden edilmiştir. Farah'ın (Anar Dara ilçesi) 13 Mart 2018'de ve Kunduz'un 28 Eylül 2019'da Taliban tarafından ele geçirilmesi, çok sayıda Kunduz ve Farah sakininin Kabil'e, diğer şehirlere ve hatta çok sayıda başka ülkeye göç etmesine neden olmuştur (Hakim ve Boz, 2019).

Kırsal alanlar ve tarım sektörü geleneksel olarak onlarca yıldır Afganistan ekonomisine katkıda bulunmuştur. Zira tarım, nüfusun önemli bir bölümünü kırsalda tutması, milli gelire ve ihracata katkı sağlaması, sanayiye işgücü ve hammadde sağlaması ve sanayi ürünlerine talep yaratması nedeniyle gelişmekte olan ülkeler için

çok önemli bir sektördür (Khaliq ve Boz, 2018). Tarım, kırsal ve kentsel halkın beslenmesinde ve Afganistan'ın ekonomik kalkınmasında önemli bir rol oynamaktadır (Alamyar ve Boz, 2018). Afganistan'ın toprak ve iklim durumu, tahıllar, meyveler, sebzeler ve kuruyemişler gibi birçok tarımsal ürünün yetiştirilmesi için birçok avantaj ve fırsat sunmaktadır. Bununla birlikte, ileri teknoloji ve yayım hizmetlerinin eksikliği nedeniyle, Afganistan zayıf üretim altyapısına, zayıf gelir getirici kaynaklara ve düşük katma değer sağlayan tesislere ve küçük tarım endüstrisine sahiptir (Alamyar ve Boz, 2021).

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (UNHCR) 2017 tarihli Küresel Eğilimler raporuna göre, dünyadaki mülteci ve göçmen nüfusunun %68'i beş ülkeden (Suriye, Afganistan, Güney Sudan, Myanmar ve Somali) gelmektedir. Afganistan, istikrar süreci nadir olan bir ülke olarak, bugün dünyanın önde gelen mülteci ve göçmen kaynak ülkelerinden biri konumundadır. Sıralamada birinciliğini Suriye'ye kaptırmış olsa da, Afganistan hala ikinci sırada yer almaktadır. Afgan göçmenlerin deneyimleri ile ülkenin tarihindeki göç olayları arasında dikkate değer benzerlikler bulunmaktadır. 2020 yılında ise çeşitli çatışmalar, politik ve ekonomik faktörler nedeniyle ülke içinde ve uluslararası düzeyde sürekli göç etmek zorunda kalmışlardır. Göç istatistiklerine göre, 2019 yılı sonunda yaklaşık 2,6 milyon Afgan ülke içinde yerinden edilmiş durumda olup, 2,7 milyon kişi ise mülteci olarak diğer ülkelere göç etmiştir (UNOCHA, 2020).

Afganlar, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (UNHCR) yetki alanı içerisinde yer alan dünyanın en uzun süreli yerinden edilmiş ve mülksüz nüfusunu temsil etmektedir. Afganistan'ın Pakistan ve İran gibi komşu ülkeleri, Afgan mültecilerin ve göçmenlerin büyük çoğunluğuna (%88) ev sahipliği yapmaktadır. Afgan mültecilerin yaklaşık %7'si ise Avrupa ülkelerinde, özellikle Almanya, Avusturya ve İsveç'te bulunmaktadır (UNHCR, 2020). Türkiye, 1980 yılından bu yana binlerce Afgan mülteciye ev sahipliği yapmaktadır (İçduygu ve Karadağ, 2018). En son verilere göre, Türkiye dünya genelinde en büyük mülteci ve sığınmacı nüfusa ev sahipliği yapan ülke konumundadır ve 3,5 milyondan fazla Suriyeli mülteciyi geçici koruma altında bulundurmaktadır. Afgan mülteciler ise uluslararası koruma altında olan ikinci en büyük grubu oluşturmakta olup, yaklaşık 170.000 kişi bu kategoride yer almaktadır (DGMM, 2020). Ayrıca, 20 Ağustos 2021 tarihine göre Türkiye'de kayıtlı olan ve kayıt dışı olarak tahmin edilen toplam 300.000 Afgan göçmen bulunmaktadır (Anonim, 2021).

Afganistan'da yaşanan iç ve dış göç hareketlerinin incelenmesi, nedenleri ve sonuçları üzerine yapılan araştırmalar çeşitlilik göstermektedir. Bununla birlikte, göç edenlerin sosyoekonomik özellikleri, tarımsal geçmişleri ve göç ettikleri ülkelerdeki istihdam olanaklarıyla ilgili çalışmaların yetersiz olduğu söylenebilir. Bu eksiklik, özellikle Afganistan'dan Türkiye'ye göç eden ailelerin göç nedenlerini, tarımsal geçmişlerini ve Türkiye'deki tarım sektöründe istihdam olanaklarını inceleyen bir araştırma ile doldurulabilir. Bu çalışma, Türkiye'ye göç eden Afgan göçmenlerin karşılaştıkları hukuki, bürokratik ve sosyal süreçlerle ilgili zorlukları ve fırsatları ortaya koyması bakımından literatürdeki diğer çalışmalardan ayrılmaktadır. Bu araştırma, Afganistan'dan Türkiye'ye göç eden ailelerin göç etme nedenlerini anlamak için derinlemesine mülakatlar ve anketler kullanabilir. Göç ettikleri yörelerdeki tarımsal geçmişlerini ve deneyimlerini belirlemek için geçmiş çalışmalardan yararlanabilir ve saha araştırmaları yapabilir. Ayrıca, Türkiye'de tarım sektöründe istihdam edilme olanaklarına odaklanarak, göçmenlerin iş bulma süreçlerini, iş koşullarını ve sosyal entegrasyonlarını inceleyebilir. Bu çalışma, göç eden ailelerin yaşadığı zorlukları ve fırsatları belirlemek için kapsamlı veri toplama yöntemleri kullanabilir. Hukuki ve bürokratik süreçlerin göçmenler üzerindeki etkisini değerlendirebilir ve bu süreçlerin iyileştirilmesi için önerilerde bulunabilir. Ayrıca, göçmenlerin tarım sektöründe istihdam edilmeleri için destekleyici politika önerileri geliştirebilir. Bu çalışma, Afganistan'dan Türkiye'ye göç eden ailelerin deneyimlerini ve ihtiyaçlarını anlamak için önemli bir katkı sağlayabilir. Sonuçları, göç politikalarının ve hizmetlerin iyileştirilmesi için politika yapıcılar ve ilgili paydaşlar tarafından kullanılabilir.

1.1. Göçe İlişkin Kavramlar

Göç ve göçmenlik kavramları, tarihin eski dönemlerine dayanan bir olgudur. Toplumlar, farklı nedenlerle göç etmek zorunda kalmış veya göç etmeyi tercih etmişlerdir. Bu kavramlar etrafında şekillenen pek çok terim bulunmaktadır ve bu terimlerin doğru anlaşılması, bilgi kirliliğinin önlenmesi açısından büyük önem taşır. Uluslararası hukukta yer alan göç, iç göç, dış göç, göçmen, düzenli göçmen, düzensiz göçmen, mülteci ve sığınmacı gibi terimlere dikkat etmek gerekmektedir. Göç, genel olarak bir yerden başka bir yere hareket etme eylemini ifade eder. Göçmenlik ise kişilerin bir ülkeden başka bir ülkeye yerleşmek amacıyla gerçekleştirdikleri sürekli hareketi ifade eder. Düzenli göçmenler, göç ettikleri ülkede yasal statüye sahip olan

ve belirli göç düzenlemeleri çerçevesinde göç eden kişilerdir. Düzensiz göçmenler ise yasal düzenlemelere uymadan veya belgeleri olmadan bir ülkeye giren, kalan veya çalışan kişilerdir.

Göç (Migration): toplumların sosyo-kültürel, ekonomik ve politik nedenlere dayalı olarak yer değiştirme hareketlerini ifade eder. Uluslararası Göç Örgütü'ne (IOM) göre, göçmenlik bir kişinin veya bir grubun uluslararası bir sınırdan geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesi olarak tanımlanır. Göç hareketleri, iç göç ve dış göç olmak üzere iki kategoride incelenebilir. (IOM, 2014).

İç Göç (Internal Migration): bir ülke içerisinde yer değiştirme hareketlerini ifade eder. Afganistan'daki göç hareketleri, Afganlar arasında iç göçe neden olabilmektedir. Dış veya uluslararası göç ise en az iki farklı ülkenin bulunduğu bir denklemde gerçekleşir. Bir ülke vatandaşlarının başka bir ülkeye yerleşmeleri dış göç olarak kabul edilir. Hem iç göçte hem de dış göçte, insanlar gittikleri yerde kalıcı olarak yerleşme veya geçici olarak ikamet etme tercihi yapabilirler. (Cankara ve Çerez, 2020).

Dış-Uluslararası Göç (International Migration): Dış göç kavramının anlaşılabilmesi için denklemde en az iki farklı ülkenin bulunması gerekmektedir. Dış göç, bir ülke vatandaşlarının başka bir ülkeye yeniden yerleştirilmesi olarak açıklanmaktadır. Hem iç göçte hem de dış göçte insanlar gittikleri yerde ya tamamen kalmayı amaçlanmakta ya da geçici yerleşimi tercih etmektedir (Sağlam, 2006).

Göçmen (Migrant): kendileri, aileleri veya yakın çevrelerinin yaşam koşullarını değiştirmek amacıyla çeşitli nedenlerle kendi ülkelerinden başlayarak hedef ülkeye göç eden kişileri ifade eder. Göçmenler, farklı motivasyonlarla ve farklı süreçlerle göç edebilirler (Cankara ve Çerez, 2020).

Düzenli ve Düzensiz Göç (Regular – Irregular Migration): insanların yasal yollarla belirli bir amaca yönelik olarak bir ülkeye göç etmelerini ifade eder. Örneğin, çalışma veya eğitim amacıyla yasal düzenlemelerle bir ülkeye göç etmek düzenli göç olarak kabul edilir. Düzensiz göç ise yasa dışı yollarla veya belgeler olmadan bir ülkeye ulaşan göçmenleri ifade eder (Adıgüzel, 2019).

Mülteci (Refugee): Savaş ve çatışmalar başta olmak üzere benzer olumsuz sebeplerle ülkesini terk etmek zorunda kalan ve gittiği ülkede “uluslararası koruma” talebinde bulunan kişilere mülteci denilmektedir (UNHCR, 2016). Burada göçmen ve mülteci arasındaki fark, mültecilerin ancak olumsuz olaylar sonucunda yerinden edilmeleri ve uluslararası koruma aramalarıdır. Birleşmiş Milletler Cenevre Sözleşmesi, “Geri döndüklerinde zulüm göreceklерinden korkan ve bu nedenle

lkelerine dönmek istemeyen insanlar” diyerek mülteci ve sığınmacıların özel durumuna dikkat çekmiştir (Güler, 2016).

Menşe ve Geçiş lkesi: Menşe lke, bir kişinin uyruğunda olduğu veya vatansız kişiler için eski daimi ikametgahının bulunduğu ülkeyi ifade eder. Transit lke ise göçmenlerin veya yerinden edilmiş kişilerin üçüncü bir ülkeye gitmek için geçici olarak kaldıkları ülkedir (Cankara ve erez, 2020).

Bu kavramların anlaşılması ve doğru kullanılması, güç ve göçmenlik konularında yapılan çalışmaların etkili olması ve politikaların geliştirilmesi açısından önemlidir.

1.2. Afganistan'ın Nüfus zellikleri

Afganistan'ın nüfusu, Birleşmiş Milletler verilerine göre 25 Kasım 2022 itibarıyla 41.026.473 olarak belirtilmektedir. Bu rakamla Afganistan nüfusu, toplam dünya nüfusunun %0,5'ine eşdeğerdir. Afganistan, nüfusa göre ülkeler listesinde 37. sırada yer almaktadır. Afganistan'daki nüfus yoğunluğu Km² başına 60'tır (mil² başına 154 kişi). Toplam arazi alanı 652.860 Km²'dir (252.071 mil kare) Nüfusun %25,4' kentlerde ve geri kalan kısmı kırsal alanlarda yaşamaktadır. Ülkede yaş ortalaması 2020 verilerine göre 18,4'tür (Worldometer, 2022). Afganistan'da, nüfus artışı ekonomik gelişimi olumsuz yönde etkilediğinden istikrarlı bir ekonomik gelişim söz konusu değildir. Ayrıca Afganistan'ın içinde çeşitli etnik gruplar yaşamaktadır. Bunların %42'si Peştun, %27'si Tacik, %9'u Hazara, %9'u zbek, %4' Aimak, %3' Türkmen, %2'si Baloch ve %4' diğer gruplardan oluşmaktadır. Afgan hükümeti kısa bir süre önce her vatandaşın etnik kökenini belirten ve sonunda ülkedeki birçok etnik grup hakkında daha kesin rakamlar vermesi gereken kimlik kartları çıkarmaya başlamıştır. Afganistan'ın resmi dilleri ise, Peştuca ve Deri'dir (WPR, 2022).

1.3. Afganistan'daki Kırılğanlığın İş Dünyası ve Tarım Sektörü İle Bağlantısı

Afganistan, 1979'daki Sovyet işgalinden bu yana neredeyse sürekli çatışmalar yaşayan kırılğan bir ülke olmuştur. Ülkede küçük bir azınlık 2002 ile 2012 yıllar arasında önemli düzeyde ekonomik ve sosyal ilerlemeler kaydetmesine rağmen, ülke çoğunluğu bu konularda zayıf kalmıştır. lke nüfusunun %39'u 2012 ile 2014 yılları arasında ulusal yoksulluk sınırının altında yaşarken, yoksulluk düzeyi her geçen gün artış göstermektedir. Bölgesel eşitsizlikler, özellikle ülkenin kuzeydoğu bölgesi kırsal

alanlarının geri kalmasıyla sonuçlanmış ve bu bölgelerde yoksulluk gün geçtikçe daha durağan bir hale dönüşmüştür (World Bank, 2016b). Bu bağlamda Afganistan’da tarım sektörüne yapılacak çeşitli yatırımlar kırsal alanlarda istihdam yaratılmasına, üretkenliğin artmasına, yoksulluğun azaltılmasına ve sürdürülebilir bir büyüme sağlanmasına öncülük yapabilecektir. Tarımsal altyapının çoğu yaklaşık 45 yıllık savaş sırasında tahrip edilmiştir. Özellikle savaşlardan önceki yılları kapsayan 1970’lerden önceki yıllarda Afganistan’ın toplam ihracat gelirlerinin yaklaşık %48’ini tarım sektörü oluşturmuştur. Bu dönemde Afganistan bahçe ürünleri açısından uluslararası bir tedarikçisi olup, dünyanın en büyük kuru üzüm üreticisi olarak küresel ihracatın %20’sini karşılanmaktaydı (Yousufi, 2016). Bununla birlikte Afganistan et, süt ve tahıl ürünlerinde kendi kendine yeterliydi. Ayrıca önemli bir yün, halı ve deri ürünleri ihracatçısı olarak bilinmekteydi. Günümüzde de, ülke ekonomisi büyük ölçüde tarımsal olmaya devam etmekte ve tarım sektörü, hizmetler sektöründen sonra ikinci en büyük istihdam sektörü olarak belirtilmektedir.

Dünya Bankası 2014’te Tarım Sektörü İncelemesinde (TSİ), ekonomik büyüme, istihdam yaratma ve gıda güvenliği için tarımı canlandırmak, tarımsal genişlemeyi teşvik etmek, kısa vadede buğday, bahçe bitkileri, yoğun hayvancılık üretimi ve sulama gibi üretkenliği artırmak amacı ile önemli potansiyeli olan tarımsal alt sektörlere odaklanmayı savunmuştur. Bu alt sektörler 2014 yılında tarımsal gayri safi yurtiçi hasılanın (GSYİH) %66’sını ve toplam tarımsal istihdamın %36’sını oluşturmuştur. Tarım sektörü açısından yapılan tahminlere göre, doğru politika ve yatırım kararları alınması halinde, bu alt sektörlerin 2024’e kadar tarımsal GSYİH’yi iki katından fazla artırabileceği öngörülmüştür. Bu bağlamda yeşil devrim modelinde olduğu gibi, Afganistan hükümetinin, tarımsal büyümeyi teşvik etmek için değer zincirlerindeki stratejiyi koordine etmesi gerekir. Örneğin, Afgan hükümetinin finansmana erişim sağlaması, yoksulluğu iyileştirmesi, uygun su yönetimi ve yetersiz sulama altyapısının düzeltilmesi gibi kısıtlamaların üstesinden gelmek için önemli rol oynaması gerektiği öne sürülmektedir (World Bank, 2014a).

Ayrıca tarımın yüksek değerli bahçe bitkileri ve hayvancılık olduğuna göre, üretiminin genişletilmesi, toplumu güçlendirmeye ve küçük ölçekli kamu işlerine dayalı geniş kırsal yoksulluğu azaltma müdahaleleri, küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişimini destekleyerek istihdama önemli ölçüde katkıda bulunmuştu. TSİ’ye göre, hayvancılık, tarımsal GSYİH’nın %15’ine (yıllık 680 milyon dolar) katkıda bulunmakta ve 1,1 milyon tam zamanlı eşdeğer işi yaratabilmektedir (bunların %5’i

çiftlik dışı); bahçecilik ise, tarımsal GSYİH'nın %34'üne (yıllık 1,4 milyar dolar) katkıda bulunmakta ve 2 milyondan fazla insanı iş fırsatı sağlamaktadır (World Bank, 2015a). Tarımsal büyüme, geriye ve ileriye dönük bağlantılar da dâhil olmak üzere 3,2–3,4 milyon tam zamanlı eşdeğer işi yaratabilmektedir. Benzer şekilde, tarımdaki işler, krediye, toprağa ve pazarlara erişimi destekleyerek, yoğun hayvancılık üretimini ve yüksek değerli mahsulleri teşvik ederek ve seçilen tarımsal değer zincirlerinde kadınlar için ekonomik fırsatlar yaratarak daha da teşvik edilebilmektedir (World Bank, 2014a).

Tarım sektörünün yeniden canlandırılmasının olumlu yayılma etkileri arasında yasadışı haşhaş üretimine karşı koyma, tarıma dayalı endüstri büyümesini artırma ve geçim kaynakları yaklaşımı yoluyla kadınların tarımdaki rolünü güçlendirme potansiyeli yer almaktadır (World Bank, 2014a). Ayrıca yoksulluk, eğitimde yoksunluk, istihdam fırsatları ve temel hizmetlere erişim ile güçlü bir şekilde ilişkilidir; 2012'den bu yana siyasi istikrarsızlık ve güvensizlik ekonomik performansını gözle görülür bir düşüşe yol açarak istikrar ve ilerlemenin temellerini tehdit etmektedir. Afganistan'daki yoksullar, ülkenin 34 vilayetinin kırsal kesimlerinde, geçimlerini tarımdan sağlanmakta ve eksik istihdam edilme veya geçici ve savunmasız işlerde çalışmaya eğilimlidir.

Tarihsel olarak tarım, Afganistan'ın ekonomik büyümesine katkıda bulunan ana faktörlerden biri olmuştur. Nüfusun yaklaşık %70'i kırsal alanlarda yaşamakta olup ve çoğunlukla çiftliklerde çalışmaktadır. Kentsel ve kent-çevresi alanlar da dâhil olmak üzere çiftlik dışı istihdamın büyük bir kısmı tarımla ilgili sektörlerde ve gıda işlemede ve tarım endüstrisi ihracatın çoğunu ve imalatın yaklaşık %41'ini oluşturmaktadır (CSO, 2016). Kurak bir ülke olan Afganistan'da, sulanan ovalarda buğday tarıma hâkimdir. Kuru bölgelerde insanlar çoğunlukla meyve ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Bölgesel bağlamda Afganistan ekonomik performansı ise, kırsal kesimde yaşayan her beş kişiden ikisi, temel gıda tüketimini ve gıda dışı ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli gelire sahip olmayan yoksulluk seviyesinin altında yaşamaktadır. Genel olarak güçlü ekonomik büyümeye ve güvenlik ve yeniden yapılanmaya yönelik uluslararası yardımlarda önemli bir artışa rağmen yoksulluk oranları durağan kalmıştır. Afganistan'ın yoksulluk oranı, gelişmekte olan Asya ülkelerindeki en yüksek oranlardan biridir (World Bank, 2015b).

1.4. Çalışmanın Önemi

Türkiye'deki Afgan göçmenler üzerine yapılan çalışmalar ve uyum konusundaki tartışmalar ve arayışlar giderek artmaktadır. Son yıllarda, küresel bir mesele haline gelen göçmenlik ve mültecilik konusu dünya gündeminden eksilmeyen bir konu başlığı olmuştur(Waldinger, 2015). Ancak, bu çalışma, Afgan göçmenlerin deneyimleri, göçmen/mültecilerin tarımsal geçmişi ve Türkiye'deki uyumları konusunda bilgi sağlayarak bu alanda aydınlatıcı bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, göç politikaları, göçe bakış açıları ve göç aktörlerinin algıları gibi konular, göçmen sayısının hızla artmasıyla birlikte yeniden ele alınmakta ve yorumlanmaktadır. Göçmenlerin kentsel yaşam alanlarına doğru olan hareketlilikleri giderek artmaktadır. İstanbul, Erzurum, İzmir, Konya, Uşak, Tokat, Adana ve Van illeri, Afgan göçmenlerin en yoğun olduğu şehirlerdir (MMC, 2020).

Türkiye'deki Afganların uyumuna yönelik çalışmalar bulunmakla birlikte, Afgan göçmenlerin/mültecilerin tarımsal geçmişi, Türkiye'de tarım sektöründe çalışmaları ve Türkiye'de yaşama uyum göstergeleri çerçevesinde kapsamlı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma, alandaki boşluğu doldurarak bu konuya katkı sağlayabilecektir. Afgan göçmenler arasında düşük istihdam seviyeleri ve daha az eğitilmiş göçmenler için ekonomik iş imkânlarının eksikliği vurgulanmaktadır. Türkiye'deki Afgan göçmenlerin tarımsal geçmişine odaklanarak, Afgan göçmenlerin Türkiye'nin yeniden yerleşim coğrafi modellerine odaklanmaları gerektiğini belirtmektedir. Daha sonra, Türkiye'deki tarım sektöründe çalışmak için Afgan göçmenlere ne tür stratejiler ve yollar önerilebileceği konusunda öneriler sunulmaktadır. Çalışmamıza katılan Afgan göçmenler, farklı kültürel ve özelliklere sahip bireylerden oluşmaktadır. Bu nedenle Afgan göçmenlerin deneyimlerini anlamak ve tarım sektöründe çalışmaya nasıl baktıklarını anlamak için analiz etmek önemlidir. Bu nedenle, öncelikle Afgan göçmenlerin deneyimleri, tarım sektöründe çalışmayı nasıl değerlendirdikleri üzerine odaklanmalıyız.

1.5. Çalışmanın Kapsamı ve Problemi

Tarih boyunca insanlar çeşitli nedenlerle gönüllü veya zorunlu olarak yaşadıkları bölgeleri terk ederek başka yerlere göç etmişlerdir. Göç, bireyleri, toplumları ve mekânları etkileyen bir eylem olup, ekonomik, sosyal ve siyasal birçok farklı sonuca yol açmaktadır (Yılmaz, 2014). Türkiye, tarih boyunca iç ve dış göç açısından benzer süreçlere sıklıkla tanık olmuştur. Ancak Suriye göçüyle birlikte 2011 yılında başlayan

göç olayı, son dönemde Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı önemli bir göç olgusudur ve sosyal, ekonomik etkileriyle öne çıkmaktadır. Ayrıca Afganistan, Pakistan, Irak, İran gibi ülkelerden gelen diğer göçler de bu sürecin ve sorunun önemli bir parçası olarak görülmektedir (TBMM, 2018). Ancak devam eden göçler genellikle Afganistan, Pakistan, Irak, İran gibi ülkelerden daha küçük gruplar veya bireysel olarak gerçekleşirken, Suriye'ye yönelik göç büyük ölçüde kitlesel hareketlerle gerçekleşmektedir. Bu nedenle, göçmen gruplarının göçmen/mülteci statüsünün ayrı şekillerde değerlendirilmesi gerekmektedir. Göçün çıkış noktası, koşulları ve gerekçesi ile kabul şekli gibi faktörler, Afgan göçmenler için yasal mevzuatın uygulanmasında farklılıklara yol açmaktadır. Örneğin, Avrupa'dan gelen göçmenler ve diğer göçmenler farklı statülerde değerlendirilmektedir. Bu nedenle, Türkiye'deki yabancı göçmenler, statülerine göre dört başlık altında sınıflandırılabilir:

- Türkiye'ye düzenli göç nedenleriyle gelenler (iş, çalışma, eğitim vb.).
- Düzensiz göçmenler (düzensiz, transit vb.).
- Uluslararası koruma altında olanlar.
- Geçici koruma altında olan Suriyeliler.

Birinci grupta yer alan göçmenlerin Türkiye'ye düzenli göç ettiği ve yasal prosedürlere uydukları söylenebilir. İkinci gruptaki göçmenler ise iş amaçlı, doğal afetlerin ardından veya siyasi istikrarsızlık ve çatışmalar gibi nedenlerle hareket edebilirler. Araştırmamızın kapsamında yer alan ikinci kategorideki göçmenlerin oluşumu siyasi önceliklerden bağımsız olarak gerçekleşmektedir. Bu kategorideki göç hareketlerinin nedenleri genellikle menşe ülkelerdeki savaşlar, iç çatışmalar, dini, siyasi ve etnik baskılar gibi itici faktörlerdir. Bu gibi sebeplerle gerçekleşen göçler, karşılıklı etkilerin incelenmesini gerektiren bir dizi sonuca yol açmaktadır. Bu nedenle, göçün toplum üzerindeki zamana bağlı etkilerinin analizi, Türkiye de dâhil olmak üzere birçok göçmen alan ve gönderen ülkede yaygın ve güncel bir konudur. Tabii ki, bir ülkenin örgütsel, politik ve sosyo-ekonomik koşulları, sosyal paydaşların kayıt dışı çalışanlar ve yabancı göçmenler gibi grupları örgütlerken karşılaştıkları sorunların türünü ve derecesini belirler (Molina ve Guardiancich, 2018).

Bu araştırmanın temel sorunları aşağıda verilmiştir:

- Afgan göçmenlerin sosyo-demografik özellikleri nasıldır?
- Göçmenlerin göçün öncesi ve sonrası durumları nasıldır?
- Göçmenlerin Türkiye'ye göç etme nedenleri nedir?

- Afgan göçmenlerin tarımsal geçmişi (Arazi varlıkları, tarımsal deneyimleri ve traktör kullanımları) nasıldır?
 - Afgan göçmenlerin Türkiye'ye gelme memnuniyetleri nasıldır?
 - Afgan göçmenlerin Türkiye'de tarım sektöründe istihdam olanakları nasıldır?
- Afgan göçmenler ülkelerine geri dönmek istemekte midir? Yoksa Türkiye'de mi yaşamak istemektedir. Geri dönme istekliliği üzerine etkili olan faktörler nelerdir?

1.6. Çalışmanın Hipotezleri

Bir bilimsel çalışmada araştırmanın önemi ve problemi ortaya konulduktan sonra hipotezlerin belirlenmesi son derece önemlidir. Hipotezler kurgulanan araştırmada elde edilmesi beklenen sonuçla ilgili araştırmacının başlangıçta tahmin ettiği durumlar olarak belirtilebilir. Bu bağlamda Türkiye'ye gelen Afgan göçmenlerin göç etmeden önceki durumları, göç sırasında ve sonrasında yaşamakta oldukları sorunlar, Türkiye'deki gelecekleri ile ilgili konularda yapılan literatür çalışmaları kapsamında geliştirilen hipotez/ hipotez grupları aşağıda sıralanmıştır:

1. Afgan göçmenlerin sosyoekonomik açıdan değişkenlik göstermektedir. Daha çok genç nüfustan oluşmaktadır. Cinsiyet açısından erkekler çoğunluğu oluşturmaktadır. Okur yazar olma oranları yüksektir. Çoğunluk bekarlıdır.
2. Göçmenlerin önemli bir kısmı Afganistan'ın kırsal alanlarından gelmektedir. Önemli bir kısmın tarımsal deneyimleri vardır.
3. Afgan göçmenler Türkiye'de tarım sektöründe istihdam olanakları aramaktadır. Önemli bir kısım tarım sektöründe çalışmayı kabul etmektedir.
4. Göçmenler Türkiye'ye ekonomik, sosyal ve kültürel açılardan uyum sağlamada çok büyük sorunlarla karşılaşmamaktadır.
5. Göçmenlerin Türkiye'de tarım sektöründe istihdam edilme olanakları bazı bölgelerde mevcuttur.
6. Göçmenlerin bazıları ülkelere geri dönmek istemektedir. Geri dönme istekliliği üzerine çeşitli sosyoekonomik faktörler etki edebilmektedir.

1.7. Çalışmanın Amacı

Çalışmanın amacı, Afganistan'dan Türkiye'ye göç eden göçmenlerin tarımsal geçmişlerini incelemek, Türkiye'ye uyumları ve tarım sektöründe istihdam olanaklarını ortaya koymaktır. Bununla birlikte çalışmanın bütüncül amaçları aşağıda sıralanmıştır:

1. Afgan göçmenlerin sosyoekonomik özelliklerini incelemek,
2. Afganistan'da herhangi bir tarımsal deneyimlerinin olup olmadığını araştırmak,
3. Göçmenlerin kırsal alanda ve tarımsal faaliyetlerle ne düzeyde ilgili olduklarını belirlemek,
4. Göçmenlerin Türkiye'ye ekonomik, sosyal ve kültürel açılarından uyumunu ve yaşadıkları sorunları tespit etmek,
5. Göçmenlerin tarım sektöründe istihdam edilme olanaklarını incelemek.
6. Göçmenlerin ülkelerine geri dönme istekliliklerine etki eden faktörleri incelemek.

Bu çalışma, Türkiye'ye gelen Afganların göç deneyimlerinin daha iyi anlaşılması ve mevcut sorunlarının çözülmesi için çeşitli paydaşlar tarafından alınması gereken önlemler konusunda öneriler geliştirmeyi amaçlamaktadır. Özellikle göçmenlerin Afganistan'daki yaşam deneyimleri, tarımsal ve kırsal deneyimleri, Türkiye'deki yaşam koşulları, karşılaştıkları sorunlar ve tarım sektöründe istihdam edilme olanakları ayrıntılı bir şekilde ele alınmaktadır. Ayrıca, göçmenlerin Türkiye'de kalma, ülkelerine geri dönme veya çeşitli Avrupa ülkelerine göç etme gibi kısa ve uzun vadeli kararlarını belirlemek ve bu kararlara etki eden faktörleri incelemektedir. Araştırma bulgularının göç konusunda politika ve strateji geliştirmeye çalışan ulusal ve uluslararası kurumlara, politikacılara, araştırmacılara ve bilim insanlarına yararlı bilgiler sağlayacağı düşünülmektedir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Uygulamaya dayalı herhangi bir bilimsel araştırma planlandığında, öncelikle araştırmanın sağlam teorik temellere ve kavramsal çerçeveye oturtulması gerekir. Bu bağlamda konunun daha iyi anlaşılması için kapsamlı bir literatür taraması önemli bir rol oynamaktadır. Literatür taraması ayrıca çalışmasının doğasını belirlemeye, çerçevesini oluşturmaya, araştırma tasarımını geliştirmeye ve değişkenlerin seçimine önemli katkılar sağlamaktadır. Önceki çalışmaların kapsamlı bir şekilde incelenmesi yapılacak araştırmanın tüm yönleriyle net bir resminin çekilmesi için temel sağlar. Bu sebeple literatür taraması araştırmalar için son derece önemlidir.

Bu çalışmayla ilgili literatürde göçün tarihsel gelişim sürecinde insanlar tarafından sıklıkla yaşanan bir olgu olduğu belirtilmektedir. Göç olgusunun son yıllarda en yoğun olarak yaşandığı bir ülke olan Afganistan, gerek bu ülkeden göç alan diğer ülkeler gerekse uluslararası kuruluşlar ve araştırmacıların ilgi odağı haline gelmiştir. Mevcut çalışmanın bu kısmında, başta Afganistan olmak üzere çeşitli ülkelerde yaşanan göçü ve göçmenleri ele alan çalışmalar incelenmektedir. Özellikle göçmenlerin göç öncesi ve sonrası tarımla ilgisi ve tarım sektöründe çalışma olanakları ile ilgili önceki çalışmalar ele alınmıştır.

Sadeqi ve Homayouni (2001); son on yılda yaşanan işsizlik krizinin, İran'ın tarım sektörünün istihdam yaratma potansiyeli konusunda şüphe uyandırdığını ve tarım sektörünün işsizliği azaltma potansiyelini belirlemek için tarım sektöründeki işgücü talebini tahmin etmek gerektirdiğini beyan etmiştir. Çalışması genellikle tarım teorisinden hareketle üretim talep modellerini tahmin etmek için kullanılmış, talep modelleri türetilmiş talep teorisine veya deneye bağlı çalışmaya dayanmıştır. Ayrıca çalışmasında, yatırım, katma değer ve ekim yapılan alanın bir fonksiyonu olan deneysel işgücü talebi modeli kullanılmıştır. Sonuçlar, yatırım ve katma değer değişkenleri ile karşılaştırıldığında, istihdam esnekliğinin ekilen alanı artırmaktan daha önemli olduğunu göstermiştir. Bu nedenle araştırmada, İran'da tarım sektörünün mevcut durumu ile ekilen alanların artırılmasına yeterince önem verilmesi ve tarımsal istihdamın iyileştirmesi gibi önerilerde bulunulmuştur.

Ramezani (2001); göçü tarım sektöründe çalışan nüfusun yaşlanmasını etkileyen en önemli faktör olarak ele almıştır. Çalışmasının bulgularında kırsaldan kente göç, tarım işçilerinin yaşlanmasının en önemli nedenlerinden biri olduğunu göstermiştir. Gıda ihtiyaçları ve diğer tarımsal girdileri yurt dışından ithal etme

nedeniyle tarım sektöründe çalışan nüfusun diğer sektörlerden daha yaşlı (60 yaş üstü çalışan nüfus oranı) ve bu yaşlanma eğilimi devam ederse tarım sektörünün gelecekteki durumunun endişe verici olacağını uyarmıştır.

Davis ve Winters (2002); ağ bileşiminin kırsaldan kıra, kırdan kente ve kırdan uluslararası göçü nasıl etkilediğine odaklanarak Meksika'nın kırsaldan dışa göçünde göçmen ağlarının rolünü araştırmıştır. Çalışma göçü, kırsal Meksikalıların Meksika içinde, tarımsal ve tarım dışı istihdam için ve ayrıca Amerika Birleşik Devletleri'ne göç etme olasılığına izin veren çoktan seçmeli bir bağlamda değerlendirmiştir. Göçmen ağlarının ayrıştırılmış ölçümlerinin kullanılması, göç kararları üzerindeki ağ etkilerinin karmaşıklığını vurgulamıştır. Sonuç olarak da, ağlar ayrıştırıldığında, Meksika'daki belirli göçmen ağlarının, ülke içinde göç etme kararında çok önemli hale geldiğini ve ayrıca, göçmen ağlarının göç etme kararı üzerindeki etkisinin, bağın yakınlığına göre değiştiğini ve bağ ne kadar yakınsa, göç kararı üzerindeki etkisinin o kadar büyük olduğu belirtilmiştir.

Balali ve Khalilian (2003); işgücü talebi yaklaşımına dayalı olarak yatırımın iş yaratma ve işgücü talebi üzerindeki etkisini İran tarımında incelemiştir. Çalışmanın amacı, tarım sektöründe yatırımın istihdam yaratma üzerindeki etkisini belirlemek, emek talebi yaklaşımına dayanmak ve sınırsız işgücü arzı nedeniyle istihdamın işgücü talebine eşdeğer olduğunu varsaymaktır. Ayrıca belirlenen deneysel modelde istihdam değişkeni yatırım, katma değer ve işgücü ücretinin bir fonksiyonu olarak ele alınmıştır. Değişkenlerin yakınsama testi koşullarına sahip olduğunu ve aralarında bir yakınsama vektörü veya uzun dönemli bir denge ilişkisi olduğunu göstermiştir. Kısa vadeli dinamikleri ve uzun vadeli ilişkilerle ilişkisini araştırmak için, sonuçları tarım sektöründe yatırım ve istihdam arasında pozitif bir ilişki olduğunu gösteren vektör hata düzeltme (VEC) modeli kullanılmıştır. Sonuçlara göre, yatırım ve ekonomik büyüme istihdamla pozitif, ücretler tarımsal istihdamla ters orantılı olduğunu belirtilmiştir.

Qasemi (2004); İsfahan ilindeki Jabal kırsal ilçesine bağlı 12 köyde kırdan kente göç konusunu incelemiş ve gençlerin bu köylerden göç etmesinin ve İsfahan'ın sanayi sektöründe emilmesinin tarım, hayvancılık ve bahçeciliği yok ettiği sonucuna varmıştır. Ayrıca bu bölgede birçok tarım arazisi terkedilme ve ekilmeme nedeniyle çorak arazi haline geldiğini belirtilmiştir.

Aslan ve Boz (2004); tarafından yürütülen çalışmada, kırsal alandan Adana iline yapılan göçün sosyoekonomik ve sosyokültürel nedenlerini, kırsal alandan bu ile göç eden bölgeleri ve göç eden ailelerin kırsal alana geri dönme arzularını belirlemek

amaçlanmıştır. Araştırmada, kırsal göçü etkileyen en önemli sosyoekonomik nedenin "Ailede herhangi bir sosyal güvence bulunmaması" olduğu, en önemli sosyokültürel nedenin ise "Köyde çocuklara daha iyi bir eğitim imkanı sağlama olanağının bulunmaması" olduğu sonucuna varılmıştır.

Basri ve Esfandiar (2007); tarım sektöründeki temel üretim faktörlerini, mevcut istihdam düzeyini, sermaye ve istihdam olanaklarına dayalı olarak sektörün istihdam potansiyelini değerlendirmiştir. Tarım alt sektörlerinde diğer ekonomik sektörlerle göre tahmini kalıplara dayalı sürdürülebilir ve üretken istihdam yaratmanın, ekim yapılan alana göre istihdam esnekliğine, sektörün katma değerli büyümesine, üretim teknolojisindeki trende ve düşük sermaye birikimine dayanmakta olduğunu belirtmiştir. Bu eksikliğin giderilmesi için, çalışanların kompozisyonunun değiştirilmesi, uzmanlaşmayı, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanmayı, kırsal alanlarda üniversite mezunlarının sayısını artırmayı ve tarıma tamamlayıcı devlet yatırımları yapılması gibi önerilerde bulunmuştur.

Miluka ve ark (2010) ; Arnavutluk'ta uluslararası göçün teknik verimlilik, kaynak tahsisi ve aile çiftçiliğinin tarımsal üretimden elde edilen gelir üzerindeki etkisini araştırmıştır. Sonuç olarak, göçün kırsal haneler tarafından tarımdan çıkış yolu olarak kullanıldığını göstermiştir. Göçün, tarımda hem emek hem de emek dışı girdi tahsisi ile olumsuz ilişkili olduğunu, ancak göçle çiftlik teknik verimliliği veya tarımsal gelir açısından önemli farklılıklar tespit edilemediği belirtilmiştir.

Homo (2014); göç sürecinde göç etme eğiliminin doğasını ve işlevlerini incelemiştir. Araştırmaya göre arzu, farklı şekillerde de olsa tüm göç sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Göç etme arzusu, bir kişinin hayattaki genel arzularının bir parçasıdır. Bu nedenle diğer arzular daha önemli ve yerine getirilmişse, göç etme arzusu marjinalleştirilebilir. Aksi halde yerinde kalma arzusu yerine göç tercih edilir ve göç etme imkânınız varsa gerçek göç gerçekleşir.

Cai ve ark (2016); iklim-göç bağlantısını derinlemesine araştırmak için yıllık ikili uluslararası göç akışlarına ilişkin zengin panel verilerini ülkeler arasındaki iklim değişkenliğine ilişkin kapsamlı verilerle birleştirmiştir. Sonuç olarak da sıcaklığın tarımsal üretkenlik üzerindeki geniş çapta belgelenmiş olumsuz etkisi ile tutarlı olarak, yalnızca tarıma bağımlı ülkelerin çoğunda sıcaklık ve uluslararası göç arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu bulmuştur. İklim kaynaklı uluslararası göçle ilgili sorunları ele alan politikalar, tarıma bağımlı ülkelere ve özellikle geçim

kaynakları tarıma bağı olan ÷lkelerdeki insanlara odaklanılırsa daha verimli olacağı gibi önerilerde bulunmuştur.

Strielkowski ve Bialn (2016); Türkiye ve Ukrayna halkının Avrupa'yı menşe ÷lke olarak algılamasını ve bunun potansiyel göçmenlerin göç etme isteğı ve kararı üzerindeki etkisini tartışmışlardır. Demografik, yapısal ve sosyo-kültürel belirleyicileri inceleyerek, potansiyel göçmenlerin Avrupa'ya olumlu bakanlar ve Avrupa'ya olumsuz bakanlar olarak ikiye ayrılabilceğı sonucuna varmışlardır. Bu farklılığın, sosyal geçmiş ve demografik özellikler gibi faktörlere bağı olduğunu belirtmiştir.

Donat (2017) tarafından yapılan araştırmada, göçmenlerin mevsimlik tarımsal üretimin bir parçası haline nasıl geldiğı sorusu incelenmiştir. Araştırmada, son yıllarda tarımda yaşanan sosyoekonomik dönüşümün ücretli tarım işçiliğıne olan ihtiyacı artırdığı belirtilmektedir. Aynı zamanda göçmen çobanların sürü yönetiminde yetersiz oldukları ve süt sağımı konusunda bilgi eksikliği yaşadıkları için yerli çobanlara göre daha düşük ücretlerle çalıştıkları ifade edilmektedir. Özellikle Ankara'nın Çubuk ilçesinde büyükbaş besicilik konusunda uzman olan göçmenlerin, Orta Asya ÷lkelerinden gelenler, Suriyeliler, Afganlar ve Gürcüler' in istihdam edildiğı belirtilmektedir. Araştırmanın sonucunda, Suriyeli ailelerin zorlu yaşam koşullarıyla başa çıkabilmelerinin en önemli sebebinin, aile üyelerinin üretime katılarak toplam hane gelirinin artması olduğu vurgulanmıştır.

Carling ve Scholl (2018); uluslararası göçte arzu/yetenek modelini yeniden incelerken, bu modelle ilgili teorik ve metodolojik sorunları ele almaktadır. Örneğın göç etme arzusu nasıl yorumlanabilir? Bu kavramlar deneye dayalı çalışmalarda nasıl ölçülebilir? Kalmayı tercih edenlerin göç etme kabiliyetine sahip olduğunu söyleyebilir miyiz? İki aşamalı modelleri inceleyerek teorik, metodolojik ve deneye dayalı bir temel geliştirerek uluslararası göç alanında yeni araştırmalar için bir temel oluşturmaya çalışmıştır.

Van mol (2018); göçmenlik kültürü ile göç etme eğilimi arasındaki ilişkiyi Ukrayna göçü bağlamında incelenmiştir. Hedef ÷lkelerdeki insanların ulus ötesi ağları (aile ve arkadaşlar) ile iki farklı faktörün göç etme eğilimini nasıl açıklayacakları sorusuna cevap aramıştır. Çalışmasının bulgularında, bölgesel göç ve ulus ötesi ağların özelliklerinin Ukrayna'dan gelen göçü azaltmada veya artırmada etkili bir rol oynadığını açıkça göstermiştir.

Yıldız ve Baratan (2019) tarafından gerçekleştirilen araştırma, Türkiye'deki tarım sektöründe çalışan yabancı uyruklu mülteci ve göçmen işçilerin durumlarını, çalışma şartlarını, temel sorunlarını ve ihtiyaçlarını incelemiştir. Araştırma, Karataş ilçesinde 2002 yılından itibaren yapılan gözlemler üzerinden gerçekleştirilmiş olup, bölgede sosyolojik bir dönüşüm yaşandığı ve Suriyeli işçi oranında büyük bir artış olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca tarım sektöründeki işçi yoksulluğu döngüsünün Suriyeli işçiler tarafından devralındığı görülmüştür. Araştırmanın sonuçlarına göre, çözüm sürecinde yerel düzeyde göçmen ve çocuk işçilerle ilgili konularda kapasite geliştirme önerileri sunulmuştur.

Sadeqi ve ark (2019); Afganistan'dan göçün toplumsal sorununu, eğilimlerini ve destekleyici faktörlerini vurgulayarak açıklamaya çalışmıştır. İncelenen faktörleri ise mikro (bireysel özellikler), orta (ulus ötesi ağlar) ve makro (menşe ve varış ülkelerinin ekonomik, sosyal ve politik koşullarına ilişkin bireysel algı) düzeyde ele almıştır. Araştırma yöntemi nicel ve ankete dayalı olup, veriler çok aşamalı örnekleme yoluyla seçilen 18 yaş ve üzeri 850 kişiden anket yoluyla toplanmıştır. Çalışmanın sonucu makro düzeyde insanların Afganistan'ın ekonomik, sosyal ve politik durumuna yönelik tutumlarının ve orta düzeyde ulus ötesi göç ağlarının göç etme eğilimi üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Mikro düzeyde ise demografik özelliklerden yaş, eğitim ve etnik köken değişkenlerinin göç etme eğilimi üzerinde büyük etkiye sahip olduğu belirtilmiştir.

Hakim ve Boz (2020); tarafından yürütülen çalışmada, kırsal kesimden göç eden ailelerin sosyo-demografik özellikleri, göçü etkileyen itici ve çekici faktörler, memnuniyet düzeyleri ve kentsel alanlara yeniden entegrasyon süreçleri üzerine açıklamalar yapılmıştır. Araştırmada, kırdan kente göçü etkileyen faktörler detaylı bir şekilde incelenmiştir. Savaş ve insan haklarıyla ilgili faktörlerin, kırsal kesimdeki ailelerin göç etmelerine yönlendiren önemli etkenler olduğu belirlenmiş ve kırsal alanlardaki isyanların temel nedeni olarak Taliban örgütü değerlendirilmiştir. Ayrıca, Afganistan hükümetinin savaşı azaltmak amacıyla askeri stratejisini gözden geçirmesi, arazi yönetimi konusunda çiftçilerle yakın işbirliği içerisinde çalışarak tarım sektörünü desteklemesi ve çiftçilere sübvansiyon sağlaması gibi önerilerde bulunulmuştur. Sağlık merkezlerinin, okulların ve kamu hizmetlerinin kentsel alanlarda sağlanması, okullarda nitelikli öğretmenlerin istihdam edilmesi gibi adımların ise kentsel alanlara olan göç talebini azaltabileceği ifade edilmiştir.

Güler (2020) tarafından yapılan araştırma, Uşak'ta yaşayan Afganistanlı göçmenlerin ekonomik hayata katılma biçimlerini incelemiştir. Çalışma boyunca Türkiye'nin bir göç ülkesi olduğu ve göçmen emeğinin ücret baskılanmasında kullanılan bir enstrümana dönüştüğü tartışılmıştır. Makalede, işgücü piyasasında düşük ücretler ve zor koşullar altında çalışmak zorunda kalan Afgan göçmenlerin, günlük yaşamın diğer alanlarında da birçok olumsuzlukla karşılaştığı belirtilmiştir. Ayrıca Türkiye genelinde Suriyeli göçmenlere yönelik basında yaygınlaşan olumsuz göçmen imajı ve en küçük bir olayda toplumsal öfkenin hedefi haline gelmelerinin, Uşak'ta yaşayan diğer göçmen topluluklarla birlikte Afgan göçmenlerin yaşamını zorlaştıran nedenlerin başında geldiği ifade edilmiştir. Son olarak, Türkiye'nin etkili bir göç politikasının olmaması ve belirsizlikler üzerinden geliştirilen anlık çözüm arayışlarının göçmenlerin yaşamını daha da zorlaştırdığı vurgulanmıştır.

Karakaya (2021); Türkiye'de yaşayan Afgan göçmenlerin durumlarını incelediği çalışmada Afganların barınma koşulları, statü alma, sağlık imkanlarından yararlanma, eğitim imkanlarından yararlanma, iş imkanları, ekonomik ve sosyal imkanlardan yararlanma gibi konularda çeşitli güçlükler ve bazen de fırsatlarla karşılaştıklarını açıklamıştır. Bunun yanı sıra Afganlar ulusal ve uluslararası düzenlemeler yüzünden bazı belirsizlikler yaşamaktadır. Bunların en önemlileri, Türkiye'de kalmak, başka ülkelere göç etmek ve bunlarla ilgili olarak geleceklerini planlama konusundaki belirsizlikleridir. Ayrıca çalışma Afgan göçmen ve sığınmacıların Türkiye'de yaşadıkları sorunları ve karşılaşılabilecekleri fırsatları tarihsel bir perspektif çerçevesinde incelemektedir.

Obaid ve Karataş (2021) tarafından yapılan araştırmaya göre, Afganistan süper güçler tarafından çatışma alanı haline getirilen, ekonomik, sosyal ve siyasi istikrarsızlıkla dolu ve terörle ilişkilendirilen bir ülke konumuna gelmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, artan şiddet ve terör olayları, tarihi İpek Yolu'nun geçiş noktasında bulunan Afganistan'ı daha da yaşanmaz bir hale getirmiştir. Ülke içindeki güvensizlik ve huzursuzluklar nedeniyle Afganistan, komşu ülkelerin yanı sıra dünya genelinde birçok ülkeye göç veren bir ülke haline gelmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, başlangıçta en çok göç veren ülkeler İran ve Pakistan olmuş, daha sonra Türkiye Afganlar için bir göç merkezi haline gelmiştir. Afganlar, ülkelerinde yaşanan terör olayları, güvenlik sorunları, iç çatışmalar, ekonomik ve sosyal sorunlar nedeniyle ülkelerini terk ederek başka ülkelere göç etmek zorunda kalmışlardır. Ancak, gelişmişlik düzeyi daha yüksek olan ülkelerdeki refah ve yaşam koşulları, güvenlik

koşulları ile ekonomik ve sosyal imkanlar Afganlar için bu ülkelere göç etmeyi daha cazip hale getirmiştir.

Alamyar ve Boz (2022); Afgan göçmenlerin sosyodemografik ve ekonomik karakteristiklerini ortaya koyarak, tarımsal geçmişlerini ve Türkiye'de tarım sektöründe iş bulabilme imkanlarını incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre, Türkiye'de başta Afganlar olmak üzere göçmenlerin tarımdaki mevsimlik işlerde istihdam edilmesi tarımsal işgücü piyasasını önemli düzeyde etkilemektedir. Çalışmada ayrıca, Afgan göçmenlerin Türkiye'de emek piyasasına katılım şekilleri ve ev sahibi toplumla ilişkileri tartışılmıştır. Araştırmada Afgan göçmenlerin tarımsal deneyimleri ve Türkiye tarım sektörü göz önünde bulundurulduğunda, Afgan göçmelerin kırsal alanda istihdam olanakları bulabileceği ve Türkiye toplumuna uyum sağlayabileceği sonucuna varılmıştır.

Güney ve Cengiz (2023) tarafından yapılan çalışma, Türkiye'deki yabancı göçü ve göçmen politikalarını ele alarak işgücü piyasalarındaki güvencesizlik ve ilgili kavramları incelemiştir. Çalışma kapsamında, Suriyeli ve Afgan göçmenlerin durumu değerlendirilmiş ve göçmenlerin işgücü piyasalarında yeni bir prekarya oluşturup oluşturmadığı sorgulanmıştır. Araştırmanın sonucuna göre, Türkiye'de son yıllarda yurtdışından gelen göçmen sayısındaki artışın, işgücü piyasalarında yapısal değişimleri gerektirdiği ve bu değişimlerin göçmen politikalarını etkilediği belirlenmiştir. Ayrıca, küresel anlamda işgücü piyasalarında güvencesizlik, kayıt dışılık, düşük ücretler ve esneklik artışı yaşandığı, göçmenlerin işgücü piyasalarında aktif hale gelmesiyle birlikte mevcut yapısal sorunların daha da derinleştiği ifade edilmiştir.

Dawlatyar (2023); çalışması, Afganistan merkezli göçün küresel bir sorun olduğunu ve Taliban'ın ikinci döneminde Afganistan kökenli göçte bir artış olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, savaş, istikrarsızlık, işsizlik ve fakirlik gibi faktörlerin göçün temel nedenleri olduğunu ifade etmiş ve bu makalede Afganistan merkezli göçe yol açan faktörler ve bu konuda çözüm arayışları incelenmiştir. Bununla birlikte, Afganistan kökenli göçün yabancı devletlerde de sorunlara yol açtığı ve bu nedenle Afgan sorununun çözülmesine uluslararası toplumun yakından ilgilenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Çalışmada, Afganistan kaynaklı göçün çözümü için göçe neden olan faktörlerle mücadele etme gibi önerilerde bulunulmuştur.

Özgür ve İkizoğlu (2023) tarafından yapılan araştırma, Denizli ilinde yaşayan Afgan işgücünün karşılaştığı sorunların betimlenmesini amaçlamaktadır. Çalışmanın

sonuçlarına göre, Afgan işgücü üyeleri işsizlik, düşük ücretli çalışma, kira ödememe, maaş ödemelerinde gecikme, yetersiz gıda tüketimi, dışlanma, fiziksel şiddet, ayrımcılık, yeterli eğitim alamama, sosyal ve kültürel adaptasyon zorlukları, motivasyon eksikliği ve ayrımcılık gibi sorunlarla karşılaşmaktadır. Araştırma, Afgan işgücünün Denizli ilindeki yaşantılarını derinlemesine incelemiş ve belirli sorunlar tespit etmiştir. İşgücü üyeleri iş bulma konusunda zorluklar yaşamakta, buldukları işler genellikle düşük ücretli olmakta ve ekonomik sıkıntılarla mücadele etmektedirler. Aynı zamanda, kira ödemelerini karşılamakta zorlanmakta ve maaşlarını zamanında alamamaktadırlar. Bunun sonucunda, yetersiz gıda tüketimi ve temel ihtiyaçların karşılanmasında zorluklarla karşılaşmaktadırlar.

Ayaz (2023); çalışması, Türkiye'deki Afgan mültecilere yönelik ayrımcı söylemlerin, duygu politikalarıyla kamuoyunda yaygınlaşması ve meşrulaştırılmasındaki rolünü incelemektedir. Çalışma kapsamında, Afganların göç yoğunluğunun arttığı 2021 Nisan ayından 2022 Temmuz ayına kadar geçen sürede, tirajları ve ideolojileri dikkate alınarak belirlenen üç ana akım gazete (Yeni Şafak, Hürriyet, Cumhuriyet) tarafından yayınlanan haberler, köşe yazıları ve görselleri incelenmiştir. Bulguları ise, gazetelerin Afgan göçmenlere yönelik ötekileştirme içeren söylemler içerdiğini ve bu içeriklerin ülkedeki sorunları Afgan göçmenlerle birlikte kurgulayarak Afganları "öteki" olarak konumlandığını ortaya koymaktadır.

Yılmaz ve Ayhan (2023); kırsal alanlarda ve yerel kalkınma bağlamında göçün etkisini analiz etmek amacıyla tarıma bağlı kalkınma ve kırsal işgücü dışında kırsaldaki diğer yerel olanaklar ve bölgesel kimlik de dahil olmak üzere daha genel bir bakış açısıyla konuyu irdelemiştir. Araştırma, kırsalda nüfusun yaşlanması, tarım arazilerinin boş bırakılması, başka şehirlere göç, sanayileşme ve çevresel etkenler gibi önemli sorunlar göz önünde bulundurulduğunda, göçmen işçilere ihtiyaç duyulacağını belirtmektedir. Bununla birlikte Türkiye'de bu nüfus yapısı dönüşümünü sağlayacak idari yapının yeterince oluşmadığı belirtilmektedir. Ayrıca, Karacabey kırsalında sürdürülebilir kalkınma konusunda birçok zorlukla karşılaştığı ve yerel ve merkezi aktörlerin güvene dayalı bir şekilde iş birliği yaparak tarımsal üretimi desteklemesi, verimli tarım alanlarının miras süreçlerinde yeniden işlevsel hale getirilebilmesi için mevzuattaki sorunların giderilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Güneş ve Şeker (2023); adlı çalışmada, Yozgat ilinde yaşayan mülteci öğrencilerin eğitim sorunları üzerine nitel bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, mülteci öğrencilerin Türkiye'ye göç etme nedenlerinin başında,

geldikleri ülkede savaşın olması ve maddi yetersizlikler yaşanması gelmektedir. Ayrıca, Yozgat'ta yaşayan mülteci öğrencilerin genel sorunlarının dil ve maddi problemler olduğu görülmüştür. Çalışmada, katılımcılar tarafından belirtilen önemli noktalardan biri, daha küçük yaş grubundaki öğrencilerin okula kayıt yaptırmalarına rağmen uyum sağlamada yetersizlikler yaşadığıdır. Bu öğrencilere sunulan psiko-sosyal destek hizmetinin yetersiz olduğu ifade edilmiştir. Diğer taraftan, daha büyük yaş grubundaki öğrencilerin ise okula devam etmek istemedikleri, ancak eğitim yardımı almak zorunda oldukları için okula devam ettikleri belirtilmiştir. Bu bağlamda, çocukların yaşadığı travmaların giderilmesi için psikososyal destek sağlanması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, mülteci öğrencilerin eğitimlerinde dil sorunu yaşadıkları ve bu sorunun çözülmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Ekhtiari ve Aysan (2023) tarafından gerçekleştirilen çalışma, Türkiye'de yaşayan İranlı göçmenlerin ve uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş İranlıların göç deneyimlerini, Türkiye'ye entegrasyon süreçlerinde karşılaştıkları zorlukları, sosyal, ekonomik ve kültürel faktörleri incelemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, İranlıların Türkiye'yi hedef ülke olarak seçme nedenlerini ve ülkeye yerleşme ile entegrasyon süreçlerini analiz etmektedir. Çalışma kapsamında elde edilen nitel bulgulara göre, Türkiye'nin İranlılar için coğrafi ve kültürel yakınlığı nedeniyle en uygun varış ülkelerinden biri olduğu ve bu yakınlıkların İranlıların Türkiye'ye daha kolay entegre olmalarına yardımcı olduğu ifade edilmiştir. Ancak, göçmenlerin yeni topluma entegre olma konusunda önemli zorluklarla karşılaştıkları da belirtilmiştir. Bu zorluklar, işgücü piyasasına dahil olmanın engellerinden sağlık hizmetlerine erişime kadar çeşitli alanlarda ortaya çıkmaktadır. İranlı göçmenlerin Türkiye'ye entegrasyon sürecinde karşılaştıkları zorluklar arasında dil bariyeri, mesleki denklik sorunu, iş bulma zorluğu ve ayrımcılık gibi faktörler bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan sorunlar, eğitim imkanlarının sınırlılığı ve kültürel adaptasyon sürecindeki zorluklar da İranlı göçmenlerin entegrasyon sürecinde karşılaştığı diğer engeller arasında yer almaktadır. Çalışmanın sonuçlarına göre, Türkiye'nin İranlı göçmenler için çekici bir hedef ülke olmasına rağmen, entegrasyon sürecinde karşılaşılan zorlukların çözülmesi ve göçmenlerin sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan daha iyi bir yaşam sürdürebilmeleri için destek mekanizmalarının geliştirilmesi gerekmektedir.

Galip (2023) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, Türkiye'ye çeşitli nedenlerle gerçekleşen düzensiz göç hareketliliği Türkiye'nin tutumu ve afet yönetimi

açısından değerlendirilmiştir. Araştırmada ayrıca 2015-2021 yılları arasındaki düzensiz göçmen sayısı analiz edilmiş ve en yüksek göçmen sayısının 2015 yılında (n=91,611) olduğu, bunu 2019 yılının (n=60,802) ve 2016 yılının (n=37,130) takip ettiği belirlenmiştir. Çalışmada önerilerde bulunularak, düzensiz göç hareketliliğinin yönetilebilmesi için çeşitli önlemler önerilmiştir. Bu öneriler arasında ulusal ve uluslararası göç yönetim mevzuatlarının günün koşullarına uygun şekilde güncellenmesi, göçmenlerin sosyal hayata uyumlarını artırmak için destek programlarının planlanması, göç hareketliliğinin yönetilebilmesi için menşei ülkelerin yatırımlar ve olanaklar açısından desteklenmesi, eğitim faaliyetlerinin sürdürülmesi gibi öneriler bulunmaktadır.

Yıldırım (2023) tarafından gerçekleştirilen çalışma, Türkiye'deki Suriyeli göçmen işçilerin iş sağlığı ve güvenliği konusunda önemli bir anlayış sunmaktadır. Araştırma, Suriyeli göçmen işçilerin maruz kaldığı zorlukları ve bu zorlukların iş sağlığı ve güvenliği üzerindeki etkilerini açıklamaktadır. Çalışmada, Suriyeli göçmen işçilerin karşılaştığı temel sorunlar arasında kayıt dışı çalışma, düşük ücretler ve uzun mesai saatleri yer almaktadır. Kayıt dışı çalışmanın yaygın olması, işçilerin sosyal güvenceden yoksun olmalarına ve çalışma koşullarının denetlenememesine neden olmaktadır. Düşük ücretler ise işçilerin geçim sıkıntısı yaşamalarına ve temel ihtiyaçlarını karşılayamamalarına yol açmaktadır. Uzun mesai saatleri ise işçilerin yorgunluk, stres ve sağlık sorunları yaşamalarına sebep olmaktadır. Ayrıca, güvencesizlik, ayrımcılık ve izole yaşam gibi faktörlerin de iş sağlığı ve güvenliğini olumsuz etkilediği belirtilmektedir. Güvencesizlik, işçilerin gelecek kaygısı yaşamalarına ve psikolojik olarak zorlanmalarına neden olmaktadır. Ayrımcılık ise işçilerin haklarının ihlal edilmesine ve dezavantajlı bir konumda olmalarına yol açmaktadır. İzole yaşam ise sosyal destek ağlarının eksikliği ve iletişim zorluklarına bağlı olarak işçilerin sosyal izolasyon yaşamalarına neden olmaktadır. Bu çalışmanın sonuçları, Suriyeli göçmen işçilerin iş sağlığı ve güvenliği konusunda yaşadıkları sorunlara dikkat çekmekte ve politika yapıcıları, işverenleri ve sivil toplum kuruluşlarını bu konuda daha duyarlı olmaya teşvik etmektedir.

Özkan ve Çağlar (2023); tarafından gerçekleştirilen çalışma, Sivas ilinde mevsimlik tarım işçisi olarak çalışan 60 yaş ve üzeri 11 kadın ve 19 erkek olmak üzere toplam 30 birey ile yapılan görüşmeler aracılığıyla, mevsimlik tarım işçisi yaşlı bireylerin yaşam ve çalışma deneyimlerini, karşılaştıkları sorunları ve sosyal hizmet ihtiyaçlarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Araştırma sonucunda, mevsimlik tarım

işçisi yaşlı bireylerin sağlık, bakım ve barınma, çalışma koşulları, ekonomik durum, sosyal güvenlik, beslenme, ulaşım, sosyal dışlanma, sosyal hizmetler ve politika konularında birçok sorunla karşılaştıkları tespit edilmiştir. Bu sorunların çözümünde ise mevsimlik tarım işçilerinin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik sosyal politikaların, hizmetlerin ve uygulamaların yetersizliğinin büyük etkisi olduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda, mevsimlik tarım işçisi yaşlı bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak ve yaşam koşullarını iyileştirmek amacıyla hak temelli, sistematik, bütüncül, kapsayıcı, yaşlı merkezli ve yaşlıların yüksek yararını önceleyen politikaların oluşturulması, hizmetlerin sunulması ve müdahalelerin gerçekleştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Gültaş (2023); tarafından yürütülen çalışmada, göçmenlerin toplum içinde dezavantajlı gruplardan biri olarak göçmen işçilerin genellikle kötü çalışma koşullarında, düşük ücretlerle ve herhangi bir sosyal güvence sağlanmadan çalıştırıldığı belirtilmiştir. Ayrıca, ırkçılık, ayrımcılık, mesleki niteliklerin tanınmaması, kültürel zorluklar, dil engelleri, iş gücü piyasasındaki engeller, güvenlik eğitiminin eksikliği ve sağlık desteğinden yoksun olma gibi sorunlarla karşı karşıya oldukları ifade edilmiştir. Bu durum, göçmen işçilerin sağlıklı ve güvenli çalışma koşullarına erişemedikleri ve ülkelerine geri dönmeye zorlandıkları anlamına gelmektedir. Ayrıca, araştırmada göçmen işçilerin "insana yakışır iş" ve sosyal güvenlik uygulamaları kapsamında iş güvencesi kavramını ve gerekliliklerini hedefleyerek, dünya genelinde ve Türkiye'de göçmenlerin istihdam edildiği işler ve göçmen işçilerin karşılaştığı sorunlar incelenmiştir.

Boz ve Baybaş (2023); tarafından yürütülen çalışmada, Sivas ili Gürün ilçesi kırsalından kentlere doğru gerçekleşen göçü ve göç eden kişilerin sosyoekonomik özelliklerini, göç ettikleri şehirleri, göç sürecinde etkili olan sosyoekonomik ve sosyokültürel faktörleri incelemiştir. Araştırmada, göç eden kişilerin genellikle genç yaşlarda eğitim ve iş imkanları için kırsaldan İstanbul, Ankara, Kayseri ve İzmir gibi gelişmişlik düzeyi yüksek büyükşehirlerle göç ettikleri belirtilmiş ve göç sürecinde etkili olan faktörlerin çoğunlukla sosyoekonomik faktörler olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca, kırsal yaşam seviyesinin ve standartlarının geliştirilmesi, iş ve eğitim imkanlarının artırılması, kişilerin gelir düzeyinin yükseltilmesi durumunda kırsal alanların sürdürülebilirliğinin korunacağı ve göçün azalacağı vurgulanmıştır. Araştırmada son olarak, kırsal alanları geliştirmeye yönelik politikaların ve çalışmaların yürütülmesi gerektiği önerisinde bulunulmuştur.

Göç konusu, motivasyonları üzerine yapılan araştırma literatürü çeşitli bağlamlarda incelenmiştir. Ancak bu çalışmalarda, farklı faktörlerin farklı düzeylerde tek bir model ve analizde ele alınmaması gibi bir eksiklik göze çarpmaktadır. Bu çalışma, anket verilerine dayalı olarak Afgan göçmenlerin tarımsal geçmişini, Türkiye'ye uyumunu ve tarım sektöründe istihdam olanaklarını incelemektedir. Bununla birlikte, bu çalışmanın önemli bir avantajı, Afgan uluslararası göç araştırmalarında genellikle gözden kaçırılan bir gerçeğe odaklanmasıdır: Göçmenlerin göç etmeden önce sahip oldukları deneyimler, meslekler ve göç sonrasında hangi işlerle uğraştıkları bu çalışmada daha kapsamlı bir anlayış sağlama amacıyla bu konuları ele almaktadır. Bu çalışma, Afgan göçmenlerin tarımsal geçmişlerini incelemekte ve göçmenlerin göç etmeden önce tarımla ilgili deneyimlerinin neler olduğunu ve bu deneyimlerin Türkiye'deki tarım sektöründe istihdam olanaklarına nasıl yansıdığını anlamamıza yardımcı olmaktadır. Ayrıca, göçmenlerin Türkiye'ye uyum süreçlerini değerlendirip ve göçmenlerin Türkiye'ye geldikten sonra nasıl adapte olduklarını, topluma nasıl entegre olduklarını ve Türkiye'deki tarım sektöründe istihdam olanaklarına nasıl erişim sağladıklarını anlamamızı sağlanmaktadır. Çalışmanın bir diğer önemli avantajı, Afgan göçmenlerin mesleklerini ve göç sonrasında hangi işlerde meşgul olduklarını incelemesidir. Bu da göçmenlerin sahip oldukları mesleki niteliklerin ve yeteneklerin, Türkiye'de istihdam edildikleri işler üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu anlamamızı sağlanmaktadır. Bu bilgiler, göçmenlerin becerilerini daha iyi değerlendirmemize ve istihdam olanaklarını geliştirmemize yardımcı olabilir. Bu çalışma, farklı faktörleri tek bir modelde birleştirerek Afgan göçmenlerin tarımsal geçmişi, Türkiye'ye uyumu ve tarım sektöründe istihdam olanaklarını kapsamlı bir şekilde incelemektedir. Bu da, göç konusunda daha bütüncül bir anlayış sağlamamıza ve göçmenlerin yaşadığı deneyimleri daha iyi anlamamıza katkı sağlayacaktır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmanın bu kısmı ise, çalışmanın materyali, yöntemi, konu ile ilgili genel bilgiler, veri toplama yöntemi, çalışma alanın seçilmesi, anket sorularının hazırlanması, örneklem büyüklüğünün nasıl belirlendiği ve hangi istatistiksel analizlerin kullanıldığı hakkında bilgiler verilmektedir.

3.1. Materyal

Afganistan; siyasi istikrarsızlık, kötüleşen güvenlik ve ekonomik sorunlar nedeniyle uzun yıllardan beri halkı göç ve göçmenlikle uğraşmaktadır. Birleşmiş Milletlere göre Afganistan şu anda Suriye'den sonra dünyanın en büyük ikinci mülteci gönderen ülkedir. Afganistan'da 45 yıllık bitmeyen savaş ve istikrarsızlık, insanların yaşam koşullarını olumsuz etkilenmiş ve onları iç ve dış göçe zorlanmıştır. Özellikle iç savaş ve sonrasında yaklaşık 6 milyondan fazla Afgan yerinden edilmiş İran, Pakistan ve Özbekistan gibi komşu ülkelere göç etmeye zorunda kalmıştır. 2010 ve sonrası en fazla Afgan göçmen/mülteciye ev sahipliği yapan Pakistan ve İran'dan sonra Türkiye, Avrupa'ya yakınlığı nedeniyle öne çıkmıştır.

Şekil 3.1. Afganistan'dan göç etme göstergesi

Kaynak: <https://www.ankasam.org/tarihten-gunumuze-afganistan-gocleri-ve-turk-asilli-gocmenler/>

Dünyanın istikrarsız, az gelişmiş veya gelişmekte olan bölgelerinde yaşayan insanlar daha iyi yaşam ve çalışma koşulları bulabilmek için gelişmiş ülkelere göç etmektedir. Çatışma, iklim değişikliğinin neden olduğu kıtlık, siyasi ve ekonomik

faktörler gibi etkenler insanları bir yerden başka bir yere göç etmeye sevk eden en önemli sebeplerdir. Afganistan, konumu nedeniyle tarihsel olarak büyük güçler tarafından değerlendirilmiştir. Ülkedeki dış müdahaleler ve mono-etnik politikalar ve sürekli tiranlık nedeniyle, çoğu göç etmek zorunda kalmış ayrıca göçün ülkenin tarihsel kimliğinin bir parçası haline gelmesine neden olmuştur. Afganistan, iç çatışmaların yıkıcı sonuçları, yöneticilerin otoriter politikaları ve dış müdahale nedeniyle özellikle son yıllarda dünyaya en fazla göçmen veren bir ülke olarak belirlenmiştir. 15 Ağustos'ta Kabil hükümetinin düşmesiyle birlikte ülkede ikinci kez Taliban'ın iktidara gelmesi siyasi ve ekonomik bir krize yol açmıştır. Ülkedeki ekonomik durum kötüleştikçe birçok Afgan'ın ülkeyi terk etmekten başka seçeneği yoktu. Raporlara göre ülkede yoksulluğun artmasıyla birlikte her gün çok sayıda insan ülkeyi terk etmektedir. Ülkedeki ekonomik durum düzelmezse, şüphesiz Afgan göçün krizi daha da artıracaktır.

3.2. Yöntem

Araştırmada nitel ve nicel araştırma metotlarının bir arada kullanıldığı karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bilimsel araştırmaların hepsi belli bir teorik yaklaşıma sahiptir. Belirlenen teorik bakış açısı, yapılacak araştırmaların metodolojik çerçevesini de belirler (Bhattacharjee, 2012). Bu nedenle, her yaklaşım sosyal teoride farklı geleneklerle ve çeşitli çalışma teknikleriyle ilişkilidir (Neuman, 2013). Yani belli bir bakış açısı, belli bir yöntemin seçilmesini gerektirir (Kümbetoğlu, 2008). Pozitivist yaklaşım niceldir; yorumlayıcı yaklaşım nitel yöntemlere dayanır ve her iki yaklaşımın birlikte kullanıldığında karma yöntemdir. Afgan göçmenlerin tarımsal geçmişi, Türkiye'ye uyumu ve tarım sektöründe istihdam olanaklarını inceleyen bu çalışma, teorik ve metodolojik olarak bu üç yaklaşıma dayanmaktadır. Nicel ve nitel veri toplama tekniklerinin birlikte kullanıldığı bu çalışmada nicel tekniklerden biri olan anket; nitel veri toplama tekniklerinden ise görüşme ve gözlem tekniği ile veriler toplanmış ve analiz edilmiştir. Araştırmanın evreni İstanbul, Konya, Uşak ve Sakarya olarak belirlenmiş olup, Afganistanlı göçmenlerle ve mültecilerle yüz yüze görüşülerek anket formları doldurulmuştur.

Bu çalışmanın nicel yöntem kısmında, katılımcılara kartopu örnekleme yoluyla ulaşılmıştır. Gerekli sayıda anket yapılmış, SPSS programına işlenmiş ve elde edilen veriler istatistiklerle analiz edilmiştir. Saha çalışmasının tamamlanmasının ardından elde edilen veriler araştırmanın amaçları çerçevesinde analiz edilmiştir. Karma yöntem

araştırması, nicel ve nitel yöntemleri ile birlikte kullanmayı ve verileri analiz etmeyi mümkün kılmaktadır. Nicel yöntemler, bu araştırmanın temel sorunu ile ilgili nedensel ilişkileri ortaya çıkarabilme, genelleme ve istatistiksel çözümleme yapabilmeyi içermektedir; niteliksel yöntemler ise araştırma konusu içerisindeki bireylerin deneyimlerini ve olguları daha detaylı olarak tanımlanmasına yardımcı olmaktadır.

3.2.1. Örneklem büyüklüğünün hesaplanması

Türkiye’de yaklaşık 300.000 Afganistanlı göçmen yaşamaktadır. Bu rakam örneklem yapılacak toplam popülasyon oluşturmakta olup araştırmanın evrenini temsil etmektedir. Bu evreni temsil edecek örnek hacmi %95 güven sınırları aralığında, %5 hata oranı ve %50 erişilebilirlik varsayımlarıyla 384 olarak tespit edilmiştir. Bu örnek hacminin belirlenmesinde aşağıdaki formül kullanılmıştır (Kadıoğlu, 2016):

$$n = \frac{N \cdot t^2 \cdot p \cdot q}{d^2 \cdot (N-1) + t^2 \cdot (p \cdot q)} \quad 3.1$$

Burada;

n: Saptanacak Optimum Örneklem Büyüklüğü

N: Evrendeki Birey Sayısı

t: t-tablosundan, belirli güven düzeyinde (genellikle %95) "sonsuz" serbestlik derecesindeki değer (%95 için t-tablo değeri= 1.96'dır)

p: Görülüş sıklığı

q : (1-p) Görülmeyiş sıklığı

d: Hata payı

$$n = \frac{300.000 \cdot 1,96^2 \cdot 0,5 \cdot 0,5}{0,05^2 \cdot (300.000-1) + 1,96^2 \cdot (0,5 \cdot 0,5)} = 383,66 \quad 3.2$$

Yukarıdaki formül gereği hesaplanan rakam 384’e tamamlanmış ve veri analizleri bu anket sayısı üzerinden yürütülmüştür.

3.2.2. Anket sorularının hazırlanması

Anket çalışmasına başlamadan önce yapılmış olan anket çalışmaları gözden geçirilmiştir. yapılan literatür çalışmaları da göz önüne alınarak, ankette, demografik özellikleri, Afgan göçmenlerin tarımsal geçmişi, göç nedenleri ve göçün sosyo-ekonomik etkilerine göre sorular hazırlanmıştır. Anketin 66 sorusu kapalı, 71’i ise Likert tipi soru olmak üzere toplam 137 sorudan oluşmaktadır.

Anketin hazırlanmasında yararlanılan kaynaklar, konuyla ilgili literatür, önceki çalışmalar, raporlar, mevcut istatistikler, kurum içi veya harici veri kaynakları ve uzman görüşlerini içermektedir. Ayrıca, anketin amacına ve hedef kitleye uygun şekilde tasarlanması için konuyla ilgili uzmanların ve danışmanların geri bildirimlerinden faydalanmıştır. Anketin geçerliliği ve güvenilirliği, anketin hedeflenen konuya uygunluğunu sağlamak için uzmanların görüşlerine ve uzmanların anket sorularının doğruluğu, kapsamı ve uygunluğu konusunda görüşlerinden yararlanmıştır. Anketin sorularının anlaşılır ve açık olması için anketin bir ön testi yapılmıştır. Ön test, sınırlı bir örneklem üzerinde uygulanan ve soruların netliğini, anlaşılabilirliğini ve uygunluğunu değerlendirmeye yönelik bir testtir. Ön test sonuçlarına dayanarak gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Anketin, ölçmek istediği kavramları doğru ve güvenilir bir şekilde ölçmesi için, ölçümlerin geçerliliğini belirlemek ve ilgili literatürdeki ölçekler ve daha önce kullanılan geçerli ve güvenilir anketlerden yararlanmıştır. Ayrıca, faktör analizi ve uyum analizi için istatistiksel teknikler kullanılarak ölçeklerin yapısı ve ölçüm özellikleri değerlendirilmiştir. Anketin güvenilirliğini değerlendirmek için test-tekrar testi ve iç tutarlık analizi gibi yöntemler kullanılmıştır.

3.2.3. Verilerin toplanması

İkincil kaynaklardan geniş bir literatür taraması yapılmış ve ardından birincil kaynak olan anket yöntemiyle, İstanbul'da (Zeytinburnu, Esen yurt ve Beylikdüzü ilçelerinde), Konya'da (Cihanbeyli, Halkapınar, Selçuklu ilçeleri ve Merkezinde), Uşak'ta (Eşme, Ulubey ilçeleri ve Merkezinde) ve Sakarya'da (Adapazarı ve Serdivan ilçeleri ve Merkezinde) araştırmacının belirlediği üç yardımcı ile, kartopu yöntemiyle bitkisel üretimde, hayvancılıkta, çobanlıkta ve tarım dışında çalışan Afgan göçmenler üzerinde 20 Temmuz 2021'de anket çalışması başlamış ve 20 Ocak 2022'ye kadar anket çalışması yapılmıştır.

3.2.4. Veri analiz yöntemleri

Araştırmada kullanılan veri analiz yöntemleri araştırmanın amaçları doğrultusunda belirlenmiştir. Bu bağlamda araştırmanın ilk beş amacı daha çok tanımlayıcı ve tanıtıcı işlemlerden oluştuğu için bu amaçları gerçekleştirmek üzere ağırlıklı olarak frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma gibi istatistikler kullanılmış ve gerekli tablolar oluşturulmuştur. Likert ölçeğinde sorulan sorularda yine

ortalamalar ve standart sapmalar hesaplanmış ve ilgili maddeler ortalama büyüklükleri dikkate alınarak önem sırasına göre sıralanmıştır.

Afgan göçmenlerin ülkelerine geri dönme istekliliklerini etkileyen faktörlerin analizinde binary lojistik regresyon modeli kullanılmıştır. Bu modelin teorik açıklaması ve uygulamadaki kullanımı aşağıda açıklanmıştır:

3.3. Afgan Göçmenlerin Ülkelerine Geri Dönme İstekliliklerini Etkileyen Faktörlerin Analizi

Ekonometrik ve istatistiki araştırmalarda bağımlı değişkenlerin sürekli değişken olmaması ve ikili kategori halinde toplanması veya toplanan verilerin normal dağılım göstermemesi durumlarında lojistik regresyon modeli doğrusal regresyon modeline oranla tercih edilebilen bir yöntemdir. Lojistik regresyon yöntemi, araştırmada kullanılan bağımlı değişkenin tahmini değerlerini olasılıklar olarak hesaplamakta ve olasılık ilkelerine göre sınıflandırmaktadır (Özdamar, 2015). Lojistik regresyon yöntemi; araştırmada kullanılan bağımlı değişkenin ikili, üçlü veya çoklu kategoriler halinde toplandığı durumlarda bu değişkenin bağımsız değişkenlerle arasında bulunma olasılığı olan neden-sonuç ilişkisini tespit etmek amacıyla kullanılmaktadır. Lojistik regresyon ikili, sıralı ve nominal olmak üzere üç farklı metotla kullanılır. Araştırmada kullanılan bağımlı değişkenin iki kategori halinde toplandığı durumlarda ikili (binary) lojistik regresyon yöntemi kullanılmaktadır. Bağımlı değişkenin kodlanmasında çoğunlukla beklenen olasılığın görülmesi haline “1”, görülmemesi haline ise “0” kodu verilmektedir. Mevcut araştırmada bağımlı değişken Türkiye’ye göç eden Afganların çeşitli nedenlerden dolayı Afganistan’a geri dönme istekliliğinde olanlar için “1” ve Afganistan’a geri dönme istekliliğinde olmayanlar için “0” olmak üzere iki cevap seçeneği olduğundan ikili (binary) lojistik regresyon analiz kullanılmıştır. Bu analizin amacı araştırmada kullanılan bağımlı değişkenle bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin tanımlanmasını sağlayan bir model ortaya çıkarmaktır.

3.3.1. Lojistik model ve fonksiyonu

Doğrusal olasılık modelindeki x_i , $(x_{i1}, x_{i2}, \dots, x_{in})$ şeklinde n tane x_{ik} bağımsız değişkeni içeren satır vektörüdür. Lojistik regresyonda x_{ik} değişkenleri ile y_i değişkeni arasındaki ilişki incelendiğinde bu eşitlik her zaman gerçekleşmemektedir. Buna alternatif olarak $E(y_i = 1 | x_i)$ olasılık değerlerini $(-\infty, +\infty)$ aralığına çevirmek gerekir. Bu çevirme yapılırken lojit dönüşüm ve probit dönüşüm yaygın kullanılır. İki sınıflı y için doğrusal olasılık modelinde,

$$P(x_i)/[1 - P(x_i)] \quad (3.3)$$

dönüşümü kullanılarak değişim aralığı $[0, +\infty)$ aralığına ve doğal logaritması alınarak da $(-\infty, +\infty)$ aralığına dönüştürülür.

Lojit dönüşümden sonra " $E(y_i) = P(y_i = 1) = \sum_{k=0}^n \beta_k x_{ik}$ " eşitliğiyle verilen doğrusal olasılık modeli,

$$l(x_i) = E(y_i/x_i) = \log[P(x_i)/1 - P(x_i)] \quad (3.4)$$

şekline dönüşür ($i = 1, 2, \dots, n; k = 1, 2, \dots, m; x_{i0} = 1$). Bu denklem lojit olarak adlandırılır. Buradaki $P(x_i)$ olasılığı,

$$P(x_i) = \frac{e^{\sum \beta_k x_{ik}}}{1 + e^{\sum \beta_k x_{ik}}} = \frac{e^{l(x_i)}}{1 + e^{l(x_i)}} \quad (3.5)$$

şeklindedir. Bu denkleme lojistik fonksiyon denir. Bazen $P(x_i)$ kısaca P_i olarak da yazılmaktadır.

İki sıralı y değişkeni sadece 0 ve 1 değerini aldığında ε_i için

$$\varepsilon_i \sim \text{binom}, E(\varepsilon_i) = 0$$

ve

$$\text{Var}(\varepsilon_i) = P(x_i)[1 - P(x_i)] \quad (3.6)$$

şeklindedir" (Şahin, 1999; Yeni pınar, 2019).

Yapılan veri analizlerinde elde edilen katsayılar en çok olabilirlik yaklaşımıyla tahmin edildiğinden dolayı, oluşturulan modellerde kullanılan her açıklayıcı değişken için tahmin edilen katsayı, değişkenlerin standart hataları, Odds Oranları veya Exp (B) değerleri, Wald İstatistik değerleri ve istatistiki önem düzeyleri (P-değerleri) olarak gösterilmektedir. Wald İstatistik değerleri, regresyon modelinden elde edilen katsayılarının önem düzeylerinin test edilmesinde kullanılmaktadır.

Lojistik regresyon modelinin kullanıldığı araştırmalarda istatistiksel olarak önemli çıkan değişkenlerin yorumlanmasında Odds Oranlı (Exp(B)) kullanılmaktadır. Bu değerler incelenen olayın gözlenme olasılığının gözlenmeme olasılığına bölünmesiyle elde edilmektedir. Riskin istatistiksel olarak önemli kabul edilebilmesi için odds oranının güven aralığının eşitliğinin olduğu değeri gösteren 1

değerini içermemesi gerekir. Güven Aralığı 1 değerini içermediğinde p değeri de önemli bulunmaktadır (Alpar, 2011).

Mevcut araştırmada Formül 3.3. teki $P(x_i)$ Türkiye'ye göç eden Afgan göçmenlerin ülkelerine geri dönme istekliliğinde olma durumunu, $1 - P(x_i)$ geri dönme istekliliğinde olmama durumunu göstermektedir. Bu değerlerin birbirine oranı değişkene ait Odds Oranı ya da $\text{Exp}(B)$ değerini vermektedir.

$$\text{Odds Oranı veya } \text{Exp}(B) \text{ değerleri} = \frac{\text{Olasılık}}{1 - \text{Olasılık}}$$

Odds Oranı ($\text{Exp}(B) < 1$, var olan risk azalmaktadır.

Odds Oranı ($\text{Exp}(B) = 1$, değişkenler arasında herhangi bir ilişki yoktur.

Odds Oranı ($\text{Exp}(B) > 1$, var olan risk artmaktadır.

Odds Oranı veya $\text{Exp}(B)$ değerinin tek bir açıklayıcı değişken için yorumlanması şöyledir: Diğer bütün değişkenler sabit tutulduğunda, Afganistan'a geri dönmek isteyen göçmenlerin geri dönmek istemeyenlere oranla ilgili bağımsız değişken bakımından kaç kat daha fazla olasılığa sahip olduklarını göstermektedir.

4. AFGANİSTAN GÖÇLERİ VE ULUSLARARASI İŞÇİ GÖÇMENLERE İLİŞKİN GENEL BİR BAKIŞ

4.1. Afganistan, İç ve Dış Göçleri

Afganistan'ın tarihsel kimliğinin ayrılmaz bir parçası olan göç, özellikle 1979'da Sovyetler Birliği'nin işgalinden sonra kesintisiz devam eden bir olgu haline gelmiştir. Afganistan halkı, ülkenin coğrafi yapısından kaynaklanan sorunlar ve devam eden iç çatışmalar nedeniyle sürekli göç etmek zorunda kalmaktadır. Afganistan'ın karmaşık bir coğrafi yapıya sahip olması, tarıma dayalı ekonomisini ciddi bir şekilde olumsuz etkilemektedir. Ayrıca bölgeler arasındaki sosyoekonomik farklılıklar da büyük ölçüde iç göçü tetiklemektedir (Hazım, 2016). Son 20 yılda, uluslararası toplumun kalkınma yardımlarına rağmen şehirler ve kırsal alanlar arasındaki sosyo-ekonomik dengesizlik devam etmiştir çünkü yapılan yardımlar veya uygulanan projeler sadece büyükşehirlerle sınırlı kalmış ve kırsal alanlara yok sayılacak kadar az yansımıştır. Kırsal kesimde kuraklık ve kıtlıkla mücadele eden insanlar, ekonomik kaygılar nedeniyle iş aramak için büyük şehirlere göç etmek zorunda kalmışlar. Bu durum Afganistan'da iç ve dış göçün sürekliliğine neden olmuştur (UNHCR, 2022).

Afganistan Mülteciler ve Geri Dönüş Bakanlığı'nın 2020 göç raporuna göre, 2002 ile 2019 yılları arasında Pakistan ve İran dahil Türkiye ile Avrupa ülkelerinden yaklaşık 4 milyon Afgan göçmen ülkeye geri dönüş yapmıştır. Yalnızca 2020 yılında Pakistan ve İran da dahil olmak üzere Afganistan'a dönen Afgan göçmenlerin sayısı 1 milyonu aşmıştır. Ülkeye 2020 yılında geri dönen sayısındaki artış, Covid-19 salgını sırasında İran ve Pakistan gibi ülkelerde sağlık hizmetlerinin yetersizliğinin yanı sıra kayıtsız Afgan göçmenlerin sağlık hizmetlerine erişememesinden kaynaklanmaktadır. Öte yandan son yıllarda iki milyon Afgan, güvenlik sorunları, ekonomik bunalım ve iç çatışmaların yol açtığı yoksulluk nedeniyle yurt dışına göç etmek zorunda kalmışlar. Ülke genelindeki çatışmaların 2018-2019 yıllarında artmasının yanı sıra iklim değişikliğinin yol açtığı kuraklık ve ekonomik sorunlar nedeniyle 5 milyon kişi ülke içinde yer değiştirmek zorunda kalmıştır (AMGDB, 2020).

Amerika Birleşik Devletleri, Afganistan'da Taliban'a karşı yürüttüğü savaşı sona erdirmek için 29 Şubat 2020'de Doha'da Taliban ile barış anlaşması imzalamıştır. Bu anlaşma ile ABD ve NATO güçleri Afganistan'dan çekilme sürecini başlatmıştır. Taliban, anlaşmada Afganistan'da El-Kaide ve DAESH gibi gruplar için güvenli bölge olmayacağına dair taahhütte bulunmuştur. Bu anlaşma, Taliban'ın daha da

cesaretlenmesine ve Kabil yönetimine karşı eylemlerini artırmasına yol açmıştır. Bu sırada Taliban, Doha'da Afgan hükümeti ile barış görüşmelerini sürdürürken diğer yandan ülkedeki saldırılarını artırmıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nin 22 Temmuz'da kuvvetlerini tamamen geri çektiğini açıklamasının ardından, Taliban beklenmedik bir şekilde sadece üç hafta içinde Kabil kapısına ulaşmıştır. Eski Cumhurbaşkanı Eşref Gani, 15 Ağustos'ta Taliban Kabil kapısına geldiğinde Afganistan'dan kaçmıştır.

Washington yönetimi, Taliban'ın hızlı ilerleyişiyle Kabil hükümetinin Taliban'a karşı en az üç ay dayanabileceğini açıklarken, Kabil hükümeti Taliban'a karşı ancak üç hafta dayanabilmiştir. Taliban'ın Kabil'e girmesiyle birlikte ABD öncülüğünde NATO üyelerinin desteğiyle kurulan ve yaklaşık 90 milyon dolar harcanan 200 bin kişilik Afgan Ulusal Ordusu dağıtılmıştır. Ayrıca son 20 yılda Afganistan'da yaşanan kazanımlar yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalırken, ABD ve NATO'nun Kabil yönetimine sağladığı teçhizatın neredeyse tamamı Taliban'ın eline geçmiştir (BBC Farsça, 2021). Taliban'ın Kabil'in kontrolünü ele geçirdiği 15 Ağustos 2021'e kadar çok sayıda insan hayatını kaybetmiş ve bir o kadar da yaralanmıştır. Son yirmi yılda, Afgan Milli Ordusu güçleri de dahil olmak üzere yaklaşık 70.000 polis ve 241.000 güvenlik personeli Afganistan'da hayatını kaybetmiş ve yüzbinlerce sivil, çocuk ve kadın, savaşın yol açtığı yoksulluk, açlık ve yaralanmalardan olumsuz etkilenmiştir. Ancak ülke genelinde yüzbinlerce insan yerinden edilirken, yaklaşık 3 milyon Afgan yurt dışına göç etmek zorunda kalmıştır (Hasht Sobh gazetesi, 2021).

4.1.1. Afganistan'ın iç göç krizi

Tarihsel verilere göre, 1979 ile 2009 yılları arasında Afganların yaklaşık %75'inin bir veya daha fazla kez evlerini terk etmek zorunda kaldığını göstermektedir. Silahlı çatışmalar ve güvenlik eksikliği nedeniyle 2010 yılından bu yana yerinden edilmelerde büyük artışlar yaşanmaktadır (Saramad, 2015). Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA)'na göre, Afganların büyük çoğunluğu kırsal alanlarında yaşamakta ve nüfusun sadece %26'sı kentsel alanlarda yaşamaktadır. Afganistan'daki iç ve uluslararası göç hareketlerinin çoğu, güvenlik veya insani ihtiyaçlardan kaynaklanmaktadır. UNICEF raporuna göre, Aralık 2019'dan bu yana %60'lık bir artışla 2021'de yaklaşık 9.700.000 çocuk muhtaç durumda bulunmaktadır. İç göçün çoğu, kırsal alanlardaki istihdam eksikliğinden dolayı Afganları daha kalabalık kentsel alanlara taşınmaya zorlanmaktadır. Tarihsel olarak, Afganistan içindeki göç, finansal

sorunlar, güvenlik nedenleri ve yeterli içme suyu gibi temel hizmetlere erişim eksikliği, gıda pazarı, sağlık ve eğitime erişim veya kırsal alanlarda üretken varlıklara sahip olmama gibi sebeplerden oluşmaktadır. Afgan vatandaşları için hayati tehlike oluşturan iç çatışmalar ve huzursuzluklar nedeniyle Ağustos 2021 tarihinden sonra Pakistan'a yapılan zorunlu göçler %10,702 oranında artmıştır (Anonim, 2021).

Afganistan'da son yıllarda ülke genelinde artan şiddetin bir sonucu olarak iç göçte büyük bir artış görülmüştür. Özellikle Amerikan ve NATO güçlerinin 22 Temmuz 2021'de Afganistan'dan çekilme kararı almasının ardından Taliban'ın hızla ilerlemesi sonucu binlerce aile güvenlik endişeleri nedeniyle evlerini terk etmek zorunda kalmıştır. Kabil hükümetinin 15 Ağustos 2021 tarihinde düşmesi ve Kabil'in Taliban tarafından ele geçirilmesi ülkede büyük bir şoka neden olmuştur. Taliban'ın 20 yıl sonra Afganistan'ı yeniden kontrol altına alması, Taliban yönetimi altında bir gelecekte korkan birçok Afgan'ı, özellikle de kadınları ve dini azınlıkları derinden endişelendirmiştir. Ayrıca Taliban'ın iktidarı ele geçirmesinin ardından dış yardımlar kesilmiş ve bu durum ülkedeki ekonomik krizin büyümesine neden olmuştur. Taliban'ın yükselişiyle büyüyen ekonomik kriz, Afganistan'ı ciddi bir insani felaketle karşı karşıya getirmiştir. Bu durum Afganistan'da yoksulluğun artmasına ve iç göçün hızlanmasına neden olmuştur (Siegfried, 2021).

Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) 26 Ağustos 2021 tarihinde yayınladığı bir rapora göre, ülke genelinde 5 milyondan fazla insan yerinden edilmiş durumdadır. IOM, Temmuz 2021 itibarıyla 550.000'den fazla Afgan'ın evlerini terk etmek zorunda kaldığını bildirilmiştir (IOM, 2021). Öte yandan Afganistan'da faaliyet gösteren İnsani İşler Koordinasyon Ofisi'nin (OCHA) yayınladığı raporlarda, "Çatışmalar nedeniyle yaklaşık yüzde 80'i kadınlar ve çocuklar olmak üzere 570 binden fazla kişi yerinden edilmiştir. Söz konusu rapora bakıldığında, Afganistan'da yerinden edilenlerin sayısının son yedi ayda son beş yılın aylık ortalamasına göre ikiye katlandığı görülmektedir. Ayrıca evlerini terk etmek zorunda kalanların çoğu ülkenin sadece beş ilinden gelmektedir. Kunduz ilinden 98.737 kişi, Bamyan ilinden 90.790 kişi, Badghis ilinden 53.028 kişi, Nangarhar ilinden 38.175 kişi ve Takhar ilinden 33.376 kişi yerinden edilmiştir (IOM, 2021). Yüksek düzeyde yoksulluk, kadınlar ve çocuklar da dahil olmak üzere savunmasız gruplar için ciddi riskler oluşturmaktadır. Afganistan'daki kadınlar ve kız çocukları için çalışan Uluslararası Kurtarma Komitesi (IRC), Ağustos 2021'den sonra Afganistan için ihtiyaç duyulan uluslararası insani müdahale planının yalnızca yüzde 38'inin finanse edildiğini duyurmuştur. Birleşmiş

Milletler Afganistan Ofisi İnsani İşler Koordinasyonu, Afganistan (2021) raporunda son aylarda kırsal alanlardan kentlere göç eden çocukların daha fazla istismar riskiyle karşı karşıya kaldıklarını, yerinden edilme ve ekonomik stresin okulu bırakma riskini artırabilmekte ve bunun sonucunda aileler hayatta kalabilmek için mücadele ederken çocukları çocuk işçiliği gibi daha büyük risklere maruz bırakabilmektedir. Yoksulluğun artmasıyla çocuk ve ergen yaştaki çocukları çalışmak için yurtdışına gönderilebilmekte, bu da onları insan kaçakçılığı risklerine maruz bırakmaktadır (OCHA Afganistan, 2021).

Dünya Gıda Programı (WFP) raporunda, Afganistan'da her yıl ortalama olarak, 250.000 kişi iklim değişikliğinden kaynaklanan sel, kuraklık ve deprem gibi çok farklı felaketlerinden ve doğal afetlerin etkisinden etkilendiğini belirtmiştir. Tarım sektöründen gelir sağlayan nüfusun yüzde 44'ü verimliliğin ciddi anlamda düştüğünü ifade etmiştir (WFP, 2021). Güvenlik ve iklim değişikliğinden kaynaklanan sorunlar, Taliban'ın iktidara gelmesinin yarattığı belirsizlik ve ekonomik kriz, Afganistan'ı tam bir insani felaketle karşı karşıya getirmiştir (Stein, 2021). Tüm baskılara rağmen Taliban 20 yıl öncesine benzer bir hükümet kurarak dünyada siyasi meşruiyet kazanmasının önünde büyük bir engel oluşturmuştur. Öte yandan, Taliban'a yönelik yaptırımların Afganistan'da insani krizin önlenmesi için ihtiyaç duyulan acil insani yardımı olumsuz etkileyeceği endişesine yol açmıştır (Anadolu Ajansı Farsça, 15 Ağustos 2021).

Taliban'ın açıkladığı hükümet göz önünde bulundurulduğunda ülke ekonomisini canlandırmak için gerekli teknik kapasiteye sahip olmadığı görülmektedir. Taliban'ın yönetimi ele geçirmesinin ardından kamu kurumlarında ve sivil toplum kuruluşlarında çalışan kadınlara kendi güvenlikleri için bir süre evde kalmaları tavsiye edilmiş, isteyen kadınların ofise gitmesine izin verilmemiştir. Ancak Taliban, Kadın Bakanlığı'nı ve Afganistan İnsan Hakları Komisyonu'nu kapatmıştır. Ayrıca okulların 8 Eylül'de açılacağını ve kızların sadece ilkokula gidebileceğini duyurmuştur. BM İnsan Hakları Yüksek Komiseri Michel Bachelet, 21 Eylül 2021'de New York'ta düzenlenen 76. BM Genel Kurulu'nda Afgan kadınların sistematik olarak toplumdan dışlanmasına dikkat çekmiştir. Bachelet, bununla birlikte kadınların birçok çalışma alanında artan kısıtlamalarla karşı karşıya olduğunu ve uygulanan kısıtlamalar göz önüne alındığında, 1990'larda ve önceki Taliban rejiminde kadınlara ve kız çocuklarına yönelik acımasız ve sistematik baskıya geri dönme riski olduğunu açıklamıştır (Dashti, 2022).

4.1.2. Afganistan'ın dış göç krizi

Sovyetler Birliği'nin 1989'da Afganistan'dan çekilmesiyle, yalnızca Pakistan'dan yaklaşık 1,2 milyon Afgan göçmen ülkeye geri dönüş yapmıştır. Ancak Sovyetlerin çekilmesinden kısa bir süre sonra Mücahitler ile Sovyet destekli Dr. Necibullah hükümeti arasında savaş çıkmıştır (Kuschminder ve Dora, 2009). 1992 yılında Necibullah hükümetinin devrilmesiyle birlikte güç paylaşımındaki anlaşmazlıklar nedeniyle ortak düşmana karşı savaşan Mücahitler silahlarını birbirlerine çevirmişler ve böylece ülkeyi kaosa sürükleyecek bir iç savaş patlak vermiştir. Bu dönemde Mücahitler çeşitli fraksiyonlara bölündüler ve sonunda güç paylaşımı konusunda çıkan anlaşmazlıklar sonucunda birbirlerine savaş ilan etmişler. Örneğin, başkent Kabil'in bazı kısımlarını kontrol eden Peştun liderliğindeki Gulbuddin Hikmetyar fraksiyonu, kuzey bölgenin çoğunu kontrol eden Abdul Rashid Dostum liderliğindeki Özbek fraksiyonu, merkez bölgenin çoğunu kontrol eden Hazara liderliğindeki Abdul Ali Mazari fraksiyonu. Kabil'in de içinde bulunduğu bölge, Burhaneddin Rabbani liderliğindeki merkezi Mücahid hükümetine karşı hükümette adil bir şekilde temsil edilmediklerini iddia ederek savaştılar. Böylece adı geçen liderler yeni kurulan hükümete karşı savaşmış ve bölgelerinde kendi hakimiyetlerini kurmaya çalışmışlardır. Bu arada hükümete karşı savaş devam ederken Mücahid komutanı ile Peştun Abdulrab Resul Sayyaf ve Hazara Abdul Ali Mazari arasında yoğun etnik çatışmalar yaşanmıştır. Mücahit gruplar arasında çıkan çatışmalar sonucunda altyapı bozulmuş ve ekonomi tamamen çökmüştür. Ülkenin farklı bölgeleri belirli etnik gruplar tarafından yönetildi ve savaş tamamen etnik bir karakter dönmüştür. İç savaş sırasında infazlar, adam kaçırmaya, hapis, cinsel şiddet ve diğer işkence biçimleri dahil olmak üzere insan hakları ihlalleri meydana gelmiştir (Jackson, 2009).

Ancak 2001 yılında kurulan yönetim, ülkede artan işsizliği ve yoksulluğu önleyecek etkili politikalar üretememiştir. Uluslararası toplumun yeni dönemde yaptığı milyonlarca dolarlık dış yardım, kamu kurumlarında yaygın yolsuzluklar nedeniyle halka ulaşamamıştır. Yıllarca süren çatışmalar ve savaşlarla birleşen az gelişmişlik, Afganistan'ı en kötü ekonomik ve sosyal koşullara sürüklemiş ve bu durum dış göçü büyük ölçüde tetiklemiştir. Özellikle 2014 yılında Afganistan'ın güvenlik sorumluluğunun ABD ve NATO tarafından Afgan güvenlik güçlerine devredilmesi sürecinin tamamlanmasıyla birlikte ülkede yeniden büyük bir göç dalgası başlamıştır. 2014 yılından sonra ülke genelinde artan patlamalar ve güvenlik sorunları

nedeniyle Afgan göçünde artış olmuş ve Afganistan dünya çapında kayıtlı 2,6 milyon Afgan mülteci ile 2011 yılında Suriye'den sonra en çok göç veren ülke olarak ikinci sırada yer almıştır (Sanchez, 2017). 2014 yılında tahminen 300.000 Afgan Amerika Birleşik Devletleri'ne, en az 150.000'i Birleşik Arap Emirlikleri'ne ve daha az ölçüde Kanada, Avustralya ve diğer Avrupa ülkelerine göç etmiştir (Houte, 2016).

Afganistan Mülteciler ve Geri Gönderme Bakanlığı'nın (AMRR) 2020 raporuna göre, son iki yılda devam eden çatışmalar nedeniyle ülkede 5 milyon kişi yerlerini terk etmek zorunda kalmıştır. Ancak 2020'de 1 milyondan fazla Afgan göçmen İran ve Pakistan gibi ülkelerde Covid-19 salgını döneminde yetersiz sağlık hizmetleri ve sağlık hizmetlerine erişimi olmaması nedeniyle Afganistan'a dönüş yapmıştır. Afganistan Mülteciler ve Geri Gönderme Bakanlığı'nın (AMRR) yayınladığı raporlara göre, İran'da kayıtsız Afgan göçmenlere uygulanan seyahat kısıtlamalar, yasal hizmetlere erişimlerinin olmaması, belgesiz Afganların gözaltına alınması ve zorla geri gönderilmesi, kayıtsız Afgan hastalar fazla ödeme ve yaralıların sağlık hizmetlerine erişememesi, İran'a yönelik ekonomik yaptırımlar ve İran para biriminin son dönemde diğer yabancı para birimlerine karşı değer kaybetmesi gibi sorunlar Afganların İran'dan Türkiye'ye göç dalgasını tetiklemiştir (AMRR, 2020).

ABD'nin 22 Temmuz 2021'de Afganistan'dan tamamen çekildiğini açıklamasından yaklaşık üç hafta sonra Kabil hükümeti yıkılmış ve Taliban'ın eline geçmiştir. Taliban 15 Ağustos'ta Kabil'in kapılarına geldiğinde, eski Afgan Devlet Başkanı Eşref Gani ülkeyi terk etmiş ve böylece Taliban'ın yirmi yıl sonra tarihinde ikinci kez Afganistan'da iktidarı ele geçirmesini sağlamıştır. Taliban'ın Afganistan'ı ele geçirmesiyle Afgan göç krizi yeniden başlamış ve binlerce Afgan güvenlik, ekonomik ve siyasi nedenlerle göç yolunu tutmuştur (Andishmand, 2021). Dünya Gıda Programı'nın raporlarına göre, şu anda ülkenin 40 milyonluk nüfusunun yarısından fazlası yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. 2021'in başından bu yana, çatışmalar nedeniyle yerinden edilen yüz binlerce insan da dahil olmak üzere toplam 22,8 milyon insan akut gıda güvensizliği ile karşı karşıyadır. Yetersiz beslenme özellikle kadınları, çocukları, yerinden edilmiş kişileri, geri dönenleri, reisin kadın olduğu haneleri, engellileri ve yoksulları etkilemiştir. Son yıllarda kaydedilen ilerlemeye rağmen yetersiz beslenme oranları artmakta ve 2 milyon çocuk yetersiz beslenmektedir (WFP Afganistan, 2021).

Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) 26 Ağustos'ta yayınladığı raporlara göre, şu anda ülke genelinde 5 milyondan fazla yerinden edilmiş insan bulunmaktadır. Bu

insanların %80'i kadın ve çocuklar. IOM raporuna göre Temmuz 2021'den bu yana 550.000'den fazla Afgan evlerini terk etmek zorunda kaldı (IOM, 2021). Taliban'ın hızla ilerlemesi ve ülkede şiddetin artması, Afgan halkı arasında yeni bir kitlesel göç krizini tetiklemiş ve İran gibi Afganistan'ın komşu ülkelerine yönelik yeni bir göç hareketinin başlamasına neden olmuştur. Ancak Tahran yönetiminin sınırları Afgan göçmenlere kapattığını açıklamasının ardından UNHCR, Afganistan'daki gelişmeler ve yaşanan insani kriz nedeniyle sınır kapısının açık tutulması çağrısında bulunmuştur ve o kapıyı açık tutmamanın binlerce hayatı riske atabileceği konusunda uyarı verilmiştir (UNHCR, 2021).

BM'nin tüm uyarılarına rağmen her iki ülke de sadece yasal giriş belgesi olanların girişine izin vermektedir. Ancak tüm bu önlemlere rağmen birçok kişi yasa dışı yollardan Pakistan ve İran'a geçmiştir. Norveç Mülteci Konseyi, Taliban'ın Kabil'i ele geçirmesinden bu yana 300.000 Afgan mültecinin İran'a göç ettiğini ve her gün ortalama 4.000 ila 5.000 Afgan'ın sınırı geçtiğini açıklamıştır. İran'a girenlerin çoğu, ülkedeki gelişmelerden olumsuz etkilenen çocuklar ve kadınlardır (BBC Farsça, 2021). Afganistan halkının ciddi yoksulluk ve güvenlik sorunlarıyla karşı karşıya kaldığı bu dönemde komşu ülkeler; Pakistan ve İran gibi, Türkiye ve Avrupa da Afgan göçmenleri kabul etmekte isteksiz davranmışlar. ABD dahil hemen hemen tüm ülkeler kendi vatandaşları ve onlarla birlikte çalışan Afganlar ve risk altındaki gruplar dışında kimseyi kabul etmeyeceklerini beyan etmişlerdir. Taliban'ın Kabil'e girmesinin ardından ABD ve Batılı ülkeler, 30 Ağustos'a kadar geçen iki haftalık sürede yaklaşık 130.000 kişiyi Kabil havaalanından tahliye edebilmiştir. Washington yönetimi, 16-29 Ağustos 2021 tarihleri arasında Kabil'den 5.500'ü Amerikalı, 73.500'den fazla Afgan ve diğer yabancı uyruklu olmak üzere 80.000 sivil tahliye ettiğini açıklamıştır (BBC, 2021). Bu arada, Kanada hükümeti 13 Ağustos'ta Taliban tarafından tehdit edilen ve Afganistan'ı terk etmeye zorlanan 20.000 savunmasız Afgan'ı kabul edeceğini duyurmuştur. Kanada hükümeti açıkladı ki; "Kanada, Afganistan'daki çabalarına katkıda bulunan Afganlar için özel göçmenlik programını uygulamaya devam edecektir. Buna ek olarak, kadın liderler, insan hakları savunucuları, gazeteciler, zulüm gören dini azınlıklar, LGBTİ bireyler ve daha önce yeniden yerleştirilen tercümanların aile üyeleri dahil olmak üzere mevcut yeniden yerleştirme akışları aracılığıyla Kanada'ya kabul edilen özellikle hassas gruplara odaklanmak için özel bir program başlatacaklarını belirtilmiştir (Dashti, 2022).

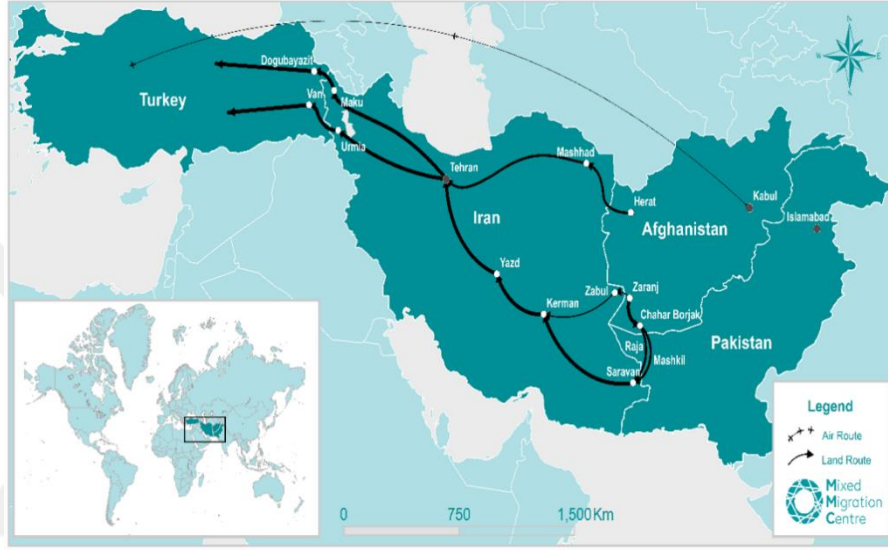
Görüldüğü üzere Avrupa Birliği ülkeleri kendileriyle çalışan Afganların kabulü konusunda anlaşma sağlasalar da yeni Afgan göçmenlerin kabulü konusunda şu ana kadar herhangi bir karar almamışlardır (Kayhan, 2021). Ancak Avrupa Birliği'nin dış politika sorumlusu Josep Borrell, AB üye ülkelerini daha fazla Afgan mülteciye sığınma sağlamaya çağırmıştır. Borrell, "Taliban Kabil'in kontrolünü ele geçirdikten sonra, yaklaşık 22.000 savunmasız Afgan Avrupa ülkelerine yerleştirilmiştir (Azadiradio, 2021)" dedi. Afganistan'daki siyasi gelişmelerle birlikte komşu ülkeler ve özellikle göçmenler için bir çekim merkezi haline gelen Avrupa ülkeleri, yeni Afgan göçünü engellemek için politikalar geliştirmektedir. Dolayısıyla Taliban'ın 20 yıl sonra Afganistan'da iktidarı ele geçirmesi ülkede yeniden göçü tetiklemiştir. Taliban'ın gelişiyiyle birlikte ülkede zaten var olan ekonomik kriz derinleşti ve yoksulluk artmıştır (BBC, 2021).

4.1.2.1. Türkiye ve Afgan göçmenler

Türkiye, İran ve Pakistan'dan sonra en çok Afgan göçmen barındıran üçüncü ülke konumundadır. Afganların Türkiye'ye göçünün tarihi, Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgaline kadar dayanmaktadır. İşgal sırasında Afganistan'dan Pakistan'a kaçan 4.163 Afgan, 1982'de yasal olarak Türkiye'ye göç etmiştir. Söz konusu kişiler Türk vatandaşlığı kazanarak yaşamlarına devam etmektedir (Şimşek, 2021). Türkiye son yıllarda hem coğrafi konumu, gelişen ekonomisi hem de Avrupa ile sınırlarını paylaşması nedeniyle Afgan göçmenlerin tercih ettiği ülke haline gelmiştir. 2014 yılında ABD ve NATO güçlerinin Afganistan'dan çekilme sürecinin başlamasıyla birlikte ülkede artan şiddet ve işsizlik nedeniyle Afgan göçmenler yüzünü Türkiye'ye ve Avrupa'ya çevirmişler. Ayrıca aynı yıllarda İran'da yaşayan çok sayıda Afgan göçmen, ABD'nin İran'a uyguladığı ekonomik yaptırımlar nedeniyle Türkiye'ye göç etmiştir. Türkiye'ye göç eden Afganların çoğu Avrupa Birliği'nin açık kapı politikası sonucunda 2015 yılında Avrupa Birliği ülkelerine ulaşmayı başarmıştır (Hamsici, 2021).

İran'a geçenlerin çoğu Avrupa ve batı ülkelerine ulaşmayı hedeflenmektedir. Ancak şu anda yaklaşık 4 milyon Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapan ve Avrupa'ya ulaşmaya çalışan çok sayıda göçmen için bir durak noktası olan Türkiye'de de önlemler artırılmıştır. Bu sınır önlemleri, Taliban'ın Afganistan'da ilerlemeye başlaması ve Kabil'i ele geçirmesi üzerine daha da artırılmıştır. Türk makamları, Türkiye'de 182.000 kayıtlı Afgan göçmen ve tahmini 120.000 kayıtsız Afgan göçmen

olduğunu söylenmektedir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Avrupa ülkelerini herhangi bir yeni akın için sorumluluk almaya çağırdı ve Türkiye'nin "Avrupa'nın göçmen depolama birimi" olma niyetinde olmadığı konusunda uyardı (DW, 2021). Öte yandan iktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) Grup Başkanı Naci Bostancı, 27 Ağustos 2021'de yaptığı açıklamada, Türkiye'nin Afgan göçmenler için kamp kurma planının olmadığını belirtmiştir. Bostancı'ya göre: Türkiye dünyadaki herhangi bir ülkeden daha fazla mülteciye ev sahipliği yapmaktadır (Dailysabah, 2021).

Şekil 4.1. Afgan göçmenlerin Türkiye'ye ulaşmak için kullandığı en yaygın rotalar

Kaynak: <https://mixedmigration.org/articles/the-impact-of-the-afghanistan-crisis-on-migration/>

Yeni Afgan göçüne engel olan tek ülke Türkiye değil, Yunanistan da dahil olmak üzere diğer Avrupa ülkeleri sınır önlemlerini artırmıştır. Yunanistan, Türkiye'ye girmeyi başaran ve Avrupa Birliği'ne ulaşmaya çalışan göçmenleri dışarıda tutmak için 40 km'lik bir çit ve gözetleme sistemini sınırlarında yapmıştır (Küçükgöçmen, 2021).

4.1.2.2. Avrupa ve Afgan göçmenler

Yaşam standartları, göçmen kabul koşulları, yüksek refah düzeyi ve iş imkanları gibi nedenlerle Avrupa uzun yıllardır Afgan göçmenler için hedef bölge olmuştur. Uzun süreli çatışma ve şiddet, Afganistan'ın dünyanın en büyük mülteci üreten ülkelerinden biri ve Avrupa'daki en büyük mülteci gruplarından biri olmasına yol açmıştır. Afganistan Mülteciler ve Geri Gönderme Bakanlığı tarafından 2020 yılında yayınlanan raporlara göre, mülteciler ve statüsü henüz belirlenmemiş olanlar da dahil olmak üzere şu anda Avrupa'da yaşayan 709.549 Afgan göçmen bulunmaktadır

(AMRR, 2020). 2015 yılında Avrupa Birliği ülkelerinin açık kapı politikası sonucunda 250 bin Afgan göçmen Avrupa'ya ulaşmayı başarmıştır. Almanya, Türkiye'den sonra en fazla sayıda Afgan göçmenlere ev sahipliği yapan dördüncü ülke olmuştur. 2020 yılında yayınlanan rapora göre şu anda Almanya'da 148.000 Afgan göçmen yaşamaktadır. Kalan diğer Afgan göçmenler Fransa, Avusturya ve İsveç gibi Avrupa ülkelerinde yaşamaktadır. Söz konusu ülkelere sığınma başvurusunda bulunan Afganların yalnızca %62'sine yasal statü verilmiştir(AMRR, 2020).

Afganlar, 2015 yılında Avrupa ülkelerinin açık kapı politikası sonucunda Avrupa'ya ulaşan Suriyelilerden sonra en büyük ikinci düzensiz göçmen grubunu oluşturmuştur. Avrupa'ya ulaşan Afganlar, Türkiye üzerinden Batı Balkanlar ve Doğu Akdeniz güzergahından geçmiştir. 2015 yılından sonra Avrupa'ya toplam geliş sayısındaki düşüşe paralel olarak, özellikle 18 Mart 2016 tarihli AB-Türkiye Bildirisi'nin uygulamaya geçmesinden sonra, politika değişiklikleri nedeniyle Afgan girişlerinin sayısında önemli bir düşüş olmuştur. Ocak-Mart 2016 arasında, takip eden dokuz ayda sadece 2.778 olana kıyasla, toplam 37.494 Afgan Avrupa'ya geçmiştir. 2017'de Avrupa'ya ulaşan toplam 178.500 göçmenden sadece 3.441'i Afganistan kökenli göçmenlerdi (Buz ve ark, 2020).

4.2. Uluslararası Göçmen İşçilere İlişkin Genel Bir Bakış

İşgücü, göçü hem kaynak hem de hedef ülkelere fayda sağlama potansiyeline sahiptir. Göç sistemleri adil ve iyi yönetildiğinde, çalışanların hedef ülkelerde üretken bir iş bulmalarını ve genel ekonomik çıktılarına ve büyümelerine katkıda bulunmalarını mümkün kılmaktadır. Göçmenler genellikle emek yoğun tarım, imalat, inşaat ve bakım ekonomisi işlerinde çalışmaktadır. Göçmenler yaşlanan nüfusa sahip hedef ülkelerde, işgücü açığının kapatılmasında, işgücünün gençleştirilmesinde ve sosyal güvenlik sisteminin desteklenmesinde önemli katkılarda bulunmaktadır. Menşe ülkeleri için, alınan işçi dövizleri ulusal tasarrufları artırarak yatırımları ve genel ekonomik refahı teşvik etmektedir. Bireysel düzeyde göç, çalışanların daha yüksek bir yaşam standardı elde etmelerine ve gelir transferleri yoluyla geride bırakılan ailelerinin refahını artırmalarına olanak tanımaktadır. Dolayısıyla geri dönen göçmenler aracılığıyla, bilgi ve beceriler ülkeler arasında paylaşılarak daha yüksek küresel üretkenlik ve çıktı elde edilmektedir(İLO, 2021).

BM 2030 sürdürülebilir Kalkınma Gündemi, göçü kalkınma politikasının önemli bir yönü olarak kabul etmekte ve hükümetleri planlı ve iyi yönetilen göç politikalarının

uygulanması, düzenli, güvenli ve sorumlu göçü ve insan hareketliliğini kolaylaştırmaya çağırmaktadır. Göçmen işçiler özellikle kadın göçmenler ve güvencesiz istihdamda olanlar dâhil tüm işçiler için güvenli ve emniyetli çalışma ortamları sağlanması gerekmektedir. 2018 yılında BM Genel Kurulu tarafından resmi olarak onaylanan ve kökleri açıkça 2030 Gündeminde yer alan güvenli, düzenli göç için küresel ilkeler sözleşmesi bu yönde atılmış önemli bir adım olduğunu belirtmektedir (UN 2019). İşgücü göç politikalarını formüle edilmesi ve uygulanmasındaki en büyük engel, uluslararası göçmen işçiler hakkında ulusal, bölgesel ve küresel düzeylerde kapsamlı resmi istatistiksel verilerin eksikliğidir. Kanıta dayalı işgücü, göç politikalarının tasarımı, uygulanması ve izlenmesi için güncel istatistiksel bilgilere sahip olmak, daha iyi yönetim, göçmen işçilerin daha iyi korunması, daha güçlü göç ve kalkınma bağlantıları ve daha etkili uluslararası işbirliği için bir ön koşuldur. GCM uluslararası göç konusunda uluslararası düzeyde karşılaştırılabilir veriler üretmek için veri boşluklarını ve uyumlulaştırılmış metodolojilere duyulan ihtiyacı kabul eder ve ülkeleri “Kanıta dayalı politikalar için bir temel olarak doğru ve ayrıştırılmış verileri toplamaya ve kullanmaya” çağırmaktadır(İLO, 2021).

Bu bağlamda COVID-19 salgını, küresel ekonomi ve çalışma dünyası üzerinde benzersiz bir etki yaratmaya devam etmektedir. Dünya çalışanlarının yüzde 93'ünün Ocak 2021'in başlarında COVID-19 ile ilgili işyeri kapatma önlemlerinin uygulamada olduğu ülkelerde yaşamakta ve birçok uluslararası göçmenlerin en savunmasız olanlar arasında yer almaktadır. Birçok bölgede uluslararası göçmen işçiler hedef ülkelerin toplumlarına ve ekonomilerine hayati katkılarda bulunarak ve sağlık, ulaşım, hizmetler, tarım ve gıda işleme gibi kritik sektörlerde önemli işler sağlayarak işgücünün önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Ayrıca birçok göçmen işçi genellikle geçici, kayıt dışı veya korumasız işlerde bulunmakta ve bu da onları daha büyük bir güvensizlik, işten çıkarma ve kötüleşen çalışma koşulları riskine maruz bırakmaktadır. Düşük ücretli ve düşük vasıflı işlerde aşırı temsil edildiklerinden ve destek hizmetlerine sınırlı erişime ve daha az seçeneğe sahip olduklarından, COVID-19'un göçmen işçiler üzerindeki etkileri, hâlihazırda var olan güvenlik açıklarını yoğunlaştırmış görünmektedir(İLO, 2021).

4.2.1. Dünyadaki göçmen işçi sayısı

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün tahminlerine göre dünyada 169 milyon uluslararası göçmen işçi bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Departmanı'nın (UNDESA) verilerine göre 2019 yılında dünyadaki uluslararası göçmen sayısı 272 milyon ve bunların 245 milyonu (15 yaş ve üzeri) çalışma çağındadır. 2017 yılında 164 milyon olan göçmen işçi sayısının 2019 yılında 5 milyon (%3) artarak 169 milyona ulaştığını görünmektedir. Uluslararası göçmen işçiler, ikamet ettikleri ülkenin işgücünde istihdam edilmiş veya işsiz olarak yer alan, çalışma çağındaki göçmenler olarak tanımlanmaktadır (İLO, 2021). Ayrıca uluslararası göçmen işçiler, küresel işgücünün yüzde 4,9'unu oluşturmaktadır. Küresel olarak göçmen işçiler hedef ülkelerin işgücünün yüzde 4,9'unu oluştururken, bu rakam Arap Devletleri'nde yüzde 41,4 ile en yüksek seviyede olduğunu görünmektedir. Ayrıca uluslararası göçmen işçilerin 99 milyonu erkek ve 70 milyonu kadındır. Bu rakamın oranı göçmen işçilerin yüzde 41,5'ini kadınlar, yüzde 58,5'ini erkekler oluşturmaktadır (İLO, 2021).

Uluslararası göçmenler, göçmen olmayanlara göre daha yüksek işgücü katılım oranlarına sahiptir, ancak bu oranlar her iki grupta da düşmektedir. Zaman içinde göçmenlerin işgücüne katılım oranları artmış olsa da, hem göçmenlerin hem de göçmen olmayanların oranı düşmüştür. 2013 yılında, çalışma çağındaki göçmenlerin yüzde 72,7'sini göçmen işçiler oluştururken, 2017'de yüzde 70,0 ve 2019'da yüzde 69,0'unu oluşturmıştır. Uluslararası göçmenlerin işgücüne katılımındaki düşüşün göçmen olmayan nüfusu da etkileyen faktörlerden kaynaklanması muhtemeldir. İLO, 1990'dan bu yana gözlemlenen katılım oranlarındaki genel düşüşün en az 2030'a kadar devam edeceğini öngörmektedir. Muhtemel itici güçler arasında demografik değişiklikler (örneğin, çoğu yüksek gelirli ülkede yaşlanan nüfus), teknolojik değişim, işgücü piyasası ve göç politikaları yer almaktadır. Uluslararası göçmenler söz konusu olduğunda, ek faktörler arasında işgücü piyasası ayrımcılığı ve iş bulmanın önündeki engeller, yetersiz dil yeterliliği ve hedef ülkelerde beceri ve niteliklerinin tanınmasına sınırlı erişimle ilgili zorluklar sayılabilmektedir (İLO, 2021).

Uluslararası göçmen işçilerin büyük çoğunluğu, yetişkinlerden oluşmaktadır ve çalışma çağındaki yetişkinlerin yaşları (25-64 yaş arası) ve göçmen işçilerin yüzde 86,5'ini oluşturmaktadır. Göçmen işçiler arasında genç (15-24 yaş) ve yaşlı işçilerin (65 yaş ve üzeri) oranı sırasıyla yüzde 10,0 ve yüzde 3,6 ile daha düşüktür. Çalışma çağındaki göçmen nüfusun yüzde 12,9'unu gençlerin, yüzde 74,7'sini asal yaştaki

yetişkinlerin ve yüzde 12,4'ünü yaşlı işçilerin oluşturmaktadır. Ayrıca uluslararası göçmen işçiler arasında gençlerin oranı 2017'de yüzde 8,3'ten 2019'da yüzde 10,0'a yükselerek zaman içinde artışı göstermektedir. Buna karşılık, yaşlı işçilerin (65 yaş üstü) oranı yüzde 5,2'den yüzde 3,6'ya düşmüştür (İLO, 2021).

4.2.2. Uluslararası göçmen işçilerin yoğunlukla çalıştığı sektörler

Uluslararası göçmen işçilerin çoğu hizmet sektöründe yoğunlaşmıştır. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün rakamlara göre, göçmen işçilerin yüzde 66,2'sinin hizmet sektöründe, yüzde 26,7'sinin sanayide ve yüzde 7,1'inin tarım sektöründe çalışmakta olduğunu göstermektedir. Ancak, sektörler arasında önemli cinsiyet farklılıkları mevcuttur. Kadınların yüzde 79,9'u hizmet sektöründe, yüzde 14,2'si sanayide ve yüzde 5,9'u tarımda çalışmaktadır. Kadınlarla karşılaştırıldığında, erkek göçmen işçilerin sanayi ve hizmetler arasındaki dağılımı nispeten daha dengelidir. Erkeklerin yüzde 35,6'sı sanayide, yüzde 56,4'ü hizmetlerde ve yüzde 7,9'u ise tarım sektöründe çalışmaktadır (İLO, 2021). 2013 verileri ve 2019 verileriyle karşılaştırılmasında, ekonomik faaliyet kategorisine göre kadın ve erkek göçmen işçiler için farklı değişim kalıpları göstermektedir. Kadınlar söz konusu olduğunda, tarım sektöründe keskin bir düşüş (yüzde 11,1'den yüzde 5,9'a) ve hizmet sektöründe neredeyse orantılı bir artış (yüzde 73,7'den yüzde 79,9'a) olmuştur. Erkekler söz konusu olduğunda, tarım sektöründe (yüzde 11,2'den yüzde 7,9'a) ve hizmet sektöründe (yüzde 69,1'den yüzde 56,4'e) bir düşüşü ve sanayiye katılımları 2013'te yüzde 19,8'de ve 2019 yılında yüzde 35,6'ya yükseldiğini göstermiştir (İLO, 2021).

Uluslararası göçmen işçilerin üçte ikisinden fazlası yüksek gelirli ülkelerde yoğunlaşmaktadır. Toplam 169 milyon uluslararası göçmen işçinin 113,9 milyonu (yüzde 67,4) yüksek gelirli ülkelerde ve 33 milyonu (yüzde 19,5) orta gelirli ülkelerde bulunmaktadır. Dolayısıyla uluslararası göçmen işçilerin yüzde 86,9'u bu iki grup ülkelerde bulunmaktadır. Geri kalanları ise %9,5 ile alt-orta gelirli ülkelerde, %3,6 ile düşük gelirli ülkelerde yaşamaktadırlar. Göçmen işçiler, yüzde 18,7'sini erkek işgücünü oluştururken, kadın işgücünün yüzde 17,6'sını kadınlar oluşturmaktadır. Buna karşılık, düşük gelirli, alt orta gelirli ve üst orta gelirli ülkelerde göçmen işçilerin oranı yüzde 2,5'i geçmemektedir (İLO, 2021). Bunlarla birlikte dünyanın 169 milyon göçmen işçisi bölgelere şu şekilde dağılmıştır. Avrupa ve Orta Asya'da yüzde 37,7; Amerika'da, yüzde 25,6 Arap Devletlerinde, yüzde 14,3; Asya - Pasifikte, yüzde 14,2 ve Afrika sadece yüzde 8,1 ile göçmen işçilere ev sahipliği etmektedir. Uluslararası

göçmen işçilerin çoğunluğu üç alt bölgede %24,2 Kuzey, Güney ve Batı Avrupa; %22,1 Kuzey Amerika ve %14,3 Arap Ülkelerinde bulunmaktadır (İLO, 2021).

5. ARAŞTIRMA BULGULARI

Afganistan, sürekli göçmen gönderen ana menşe ülkelerden biridir. Kararsızlık, dış müdahaleler, psikolojik ve çevresel faktörler kargaşaya neden olan başlıca nedenler arasındadır. Göç eden Afganların çoğunluğunun genç erkeklerden oluşması kaygıların daha çok ekonomik olduğunu göstermektedir. Ekonomik ve çevresel faktörler nedeniyle Afganistan'dan göç akışının yakın gelecekte de devam edeceği görülmektedir. Afganistan'ın kuruluşundan bu yana maruz kaldığı dış müdahaleler, çatışmalar, siyasi istikrarsızlık ve dolayısıyla ekonomik çöküş, çok sayıda insanın sınır ötesi göçüne ve ülke içinde yerinden olmasına neden olmuştur. Sürekli göçmen gönderen bir ülke olarak tanımlanan Afganistan'ın kitlesel göç hareketini üç aşamalı bir tarihsel dönemlendirmeye yaparak incelemek mümkündür: (1) Sovyetlerin 1979'da Afganistan'ı işgali ile başlayan dışa göç ve 1989'da geri çekilmesi ile başlayan geri göç akımı. (2) Ülkede 1990 yılından sonra yaşanan iç savaşlar döneminde oluşan göç hareketleri. (3) ABD'nin 2001 yılında Afganistan'ı işgali nedeniyle yaşanan çatışmalar ve ABD'nin 2020'de çekilme kararı almasıyla günümüze kadar gelen göç hareketleridir.

Türkiye'deki en büyük ikinci yabancı topluluk olan Afganların Türkiye'ye göç etme sebeplerinin arkasında bir takım temel dinamikler mevcuttur. Türkiye'nin Avrupa ülkelerine açılan bir geçiş ülkesi olmasının yanı sıra güvenlik ve iş imkanları da Türkiye'ye göçün ilk sebepleri arasında yer almaktadır. Yıllar içinde yaşanan göç akışı, yerleşik bazı bağlantıları ve dayanışma ağlarını da beraberinde getirmiştir. Bu sosyal bağlantılar, göç fırsatları ve zorlukları hakkında ana bilgi kaynağı haline gelirken, Afganistan'daki insanları da göç etmeye teşvik etmiştir. Ayrıca kültürel ve dini benzerlikler ile Türkiye'deki Müslümanların demografik hakimiyeti uyum sürecini kolaylaştıran çekici faktörler olarak görünmektedir. Araştırmanın sonuçlarına göre, hedef ülkenin güvenliği, daha iyi yaşam standartları, iyi miktarda sosyal yardımın varlığı ve sağlık politikalarının Afganların göç etmek için ana sebepler olduğu göstermektedir.

5.1. Afgan Göçmenlerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Göç eden kişiler ve göç etmek isteyenler birçok değişik nedenden dolayı böyle bir eyleme girişmektedir. Bunlar arasında; ekonomik bağımsızlık elde etmek, yeni bir kültürel ortamda yaşama alışmak, uzun süre yaşamış olduğu tarım sektörü dışında başka alanlarda deneyim kazanmak, kendi adına sorumluluk alabilmek ve kendi

kararlarını verebilmek sayılabilir. Ayrıca ana-baba olma gibi birtakım ihtiyaçlar, gelişimsel ölçütlere sahip olabilmek, daha iyi bir yaşam ortamına kavuşmak ve kalıcı ve tam zamanlı bir işte çalışmak gibi güdüler insanları kendi ülkelerinden başka ülkelere göç etmeye zorlamaktadır. Bütün bu faktörler farklı sosyodemografik özelliklere göre değiştiğinden araştırmada göçmenlerin sosyo demografik özellikleri ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Afgan göçmenlerin sosyo demografik özellikleri kapsamında ele alınan ilk özellik yaştır. Yaş değişkeni, göç olgusu açısından ele alındığında, kişinin yaşamış olduğu çeşitli zorluklar ve deneyimler hakkında bilgi verebilmektedir. Araştırma bulgularına göre Türkiye'deki Afgan göçmenlerin %71,6'sinin yaş aralığı 21-30'dur. Bu yaş grubunu sırasıyla 31-40 (%16.4), 20 ve 20'den az (%10.2) ve 41 ve üzeri (%1.8) yaş grupları izlemektedir. Tablo 5,1'de gösterdiği gibi Türkiye'ye göç eden Afgan göçmenlerin yetişkin ve genç bireyler olduğunu göstermektedir. Göçmenlerin sosyodemografik özellikleri ile birlikte değerlendirildiği benzer çalışmalarda Hacettepe Üniversitesi tarafından yapılmış araştırmada, göçmenlerin %53'ü 18 yaşından az ve %43'ü 18-59 yaşları arası olduğu ve ayrıca göçmenlerin yaşları oldukça genç olduğunu göstermektedir (Eryurt, 2017). Göçmenlerin dünya genelindeki yaş dağılımı Türkiye ile karşılaştırıldığında, dünyada göçmenlerin yaş dağılımı ise, %34'ü 18 yaşından az ve %64'ü ise 18-59 yaşlar arasındadır (Eryurt, 2017). Bir diğer araştırmada Afgan göçmenlerin yaş gruplarını %57,3'ünün 18-25 yaş aralığında ve %8,8'inin ise 36-45 yaş aralığında olduğunu göstermiştir (Akkaş ve Aksakal, 2021). Mevcut çalışma ve önceki çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda Türkiye'ye göç eden Afganların oldukça genç yaşlarda olduğu söylenebilmektedir.

Genç erkeklerin göç etme nedenleri ise, 2014'ün sonundan bu yana Afganistan'daki 150.000 NATO ve ABD askerinden 140.000'i çekilmesi sebebiyle doğrudan iki sonuç, birincisi güvenlik ve ikincisi ise işsizlik ortaya çıkmıştır. NATO doğrudan ve dolaylı olarak 2 milyon Afgan'a istihdam imkânı sağlamıştır. Yabancı güçler çekildiğinde yüzbinlerce insan özellikle, genç erkekler işsiz kalmıştır. Çünkü NATO'dan ihale alan 3 bin civarında yerli ve yabancı firmalar kapatılmıştır. Çoğunlukla kırsal kökenli işsiz erkekler Taliban, hükümet ve aileleri arasında üç tarafından kışağ arasında kalmışlar ve Taliban 'Cihada Katıl' düğmesine basarken, hükümet 'Ülkeyi savun, bize katıl' ifadeleri kullanmaktaydılar. Aileler ise, genç erkeklerden yiyecek ve ekmek eve getirilmesini istemekte ve onlar da ülkeyi terk ederek hem bu durumdan kurtulmuş hem de ailelerine para göndermek için yurt

dışında çalışmaya başlamışlardır. Araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin yaş ortalaması ise 27,07 ve Standard sapması 5,627 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 5.1. Göçmenlerin yaş aralığı

Yaş	N		%
≤ 20	39		10,2
21 – 30	275		71,6
31 – 40	63		16,4
≥ 41	7		1,8
Toplam	384		100,0
Yaş ortalaması = 27,07			

Göç ve çalışma yaşamında ele alınan bir diğer önemli değişken ise cinsiyettir. Araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin %95,1'i erkek %4,9'u kadındır (Tablo 5.2). Konu ile ilgili önceki bir çalışmada (Özgün, 2021), Türkiye'deki Afgan göçmenlerin cinsiyetinin %49'u kadın ve %51'i erkek göçmenlerden oluştuğu sonucuna varılmıştır. Akkaş ve Aksakal (2021) araştırmalarında Afgan göçmenlerin cinsiyetini %63 kadın ve %37 erkek olarak göstermiştir. Buna karşın, “Afgan Göç Araştırması” ve “Afgan Mülteci Krizi” gibi BMMYK Yönetmeliği gereği, düzensiz olarak başka ülkelere göç eden Afgan göçmenleri inceleyen birçok çalışmada erkeklerin kadınlara oranla çok daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır (Dimitriadi, 2017).

Mevcut çalışmada erkek katılımcı sayısının fazla olmasının temel nedeni, Afgan göçmenlerin daha çok tarımsal işlerde çalışması ve anket uygulamalarının ev ve aile ortamı dışında açık alanda veya ağırlıklı olarak erkeklerin bulunduğu mekanlarda yapılmasıdır. Tarımsal işlerle meşgul olmak, çoğunlukla diğer sektörlerden daha meşakkatli olduğundan genellikle bu işlerle daha çok erkekler ilgilenmektedir. Afganistan'ın sosyoekonomik ve sosyokültürel yapısı gereği kadınlar daha çok aile ortamında bulunmakta ve ev işleri ile uğraşmaktadır. Bunun yanı sıra aile işletmelerinde birkaç çiftlik hayvanının bulundurulduğu durumlarda kadınlar hayvan bakımı ve beslemesi konuları ile de uğraşmaktadır. Araştırmada göçmen kadın nüfusun az bulunmasının bir diğer nedeni de göçün gerek iklim gerekse birçok ülkenin yasal durumu gereği zor ve meşakkatli bir eylem olmasıdır. Bu bağlamda yaşlı, çocuk ve kadınlardan önce genç nüfusun göç etme cesaretini gösterdiği ve başlangıçta bu tür aile bireylerini yanlarında getirmediikleri anlaşılmıştır. Ayrıca kadın, çocuk ve yaşlılar hem Taliban hem de mevcut hükümet tarafından savaşa katılmaya zorlanmamakta ve bu tür bir risk taşımamaktadır.

Tablo 5. 2. Göçmenlerin cinsiyeti

	N	%
Cinsiyet		
Erkek	365	95,1
Kadın	19	4,9
Toplam	384	100,0

Göçmenlerin demografik özellikleri kapsamında ele alınan diğer üç değişken medeni durum, aile büyüklüğü ve ailede çalışabilen veya çalışan kişi sayısıdır. Araştırmalarda bu değişkenler tek başına veya diğer bazı değişkenlerle birlikte değerlendirildiğinde katılımcıların sosyo-kültürel durumu hakkında aydınlatıcı bilgiler vermektedir. Araştırma sonuçlarına göre, ankette katılan Afgan göçmenlerin %72,4'ü bekâr, %27,1'i evli kişilerden oluşmaktadır. Göçmenlerin %43,2'si 7-10 kişilik, %40,4'ü 4-6 kişilik ve %9,4'ü 11-13 kişilik ailelerden oluşmaktadır. Ayrıca göçmenlerin hane halkı büyüklüğünün ortalaması ise, 7,07 kişi olarak hesaplanmıştır. Araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin %72,1'i ailelerinde çalışan kişi sayısı 2 ve 2'den azdır (Tablo 5. 3). Bu bulgu göçmenlerin ailelerinde çalışan kişi sayısının az olduğunu ve çalışmayanların daha çok kadın ve çocuklardan oluştuğunu göstermektedir.

Tablo 5.3. Göçmenlerin medeni durumu, aile büyüklüğü ve ailede çalışan kişi sayısı

	N	%
Medeni Durum		
Bekâr	278	72,4
Evli	104	27,1
Boşanmış	2	0,5
Toplam	384	100,0
Aile Büyüklüğü		
≤ 3	13	3,4
4 – 6	155	40,4
7 – 10	166	43,2
11 – 13	36	9,4
14 ≤	14	3,6
Toplam	384	100,0
Ailede Çalışan Kişi Sayısı		
≤ 2	277	72,1
3 – 4	94	24,5
5 ≤	13	3,4
Toplam	384	100,0

Göçmenlerin demografik özellikleri kapsamında ele alınan eğitim durumu ve Türkiye'ye gelmeden önce meşgul oldukları işler ile ilgili bilgiler Tablo 5.4'te verilmiştir. Tabloda eğitim düzeyi açısından Türkiye'ye gelen Afgan göçmenlerin

%35,7'si lise, %26,6'sı lisans, %20,1'i ortaokul, %3,4'ü ilköğretim ve %0,8'i ise yüksek lisans mezunudur. Okuma yazma bilmeyenlerin oranı ise %13,5'tir. Akkaş ve Aksakal (2021) Afgan göçmenlere yönelik tutum ve algıların sosyolojik analizini yaptıkları çalışmada, Afgan göçmenlerin eğitim düzeylerini okuma yazma bilmeyen (%3.5), ilköğretim (%23),lise (%24.5) ve üniversite (%49) mezunu olarak belirtmiştir. Mevcut çalışmada en büyük grubu lise mezunları oluştururken Akkaş ve Aksakal (2021)'ın çalışmasında en büyük grubu üniversite mezunları oluşturmaktadır. Her iki çalışmada da Afganistan'dan göç eden bireylerin eğitim düzeyi açısından daha yüksek eğitim almış kişilerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 5.4'te göçmenlerin, Afganistan'da farklı sektörlerde çalışarak geçimini sağladıkları görülmektedir. Göçmenlerin %16,7'si göç etmeden önce tarım sektöründe, %12,5'i kendi mesleği ile ilgili kurduğu işte, %12,2'si işçi olarak başkasına ait bir işletmede, %12'si özel kurumlarda ve %4,4'ü ise devlet memuru olarak çalışmaktaydılar. Toplam göçmenlerin %20,1'i göç etmeden önce işsiz, %19,5'i ise öğrenci konumundaydı. Konuyla ilgili benzer bir araştırmadan elde edilen bulgulara göre, araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin %32'sinin göç etmeden önce öğrenci, %21'inin ise tarım sektöründe çalışan işçiler olduğu belirtilmiştir (Özgün, 2021).

Tablo: 5.4. Göçmenlerin eğitim durumu, göçten önce meşgul olduğu işler

	N	%
Eğitim Durum		
Okuma yazma bilmeyen	52	13,5
İlköğretim	13	3,4
Ortaokul	77	20,1
Lise	137	35,6
Lisans	102	26,6
Yüksek Lisans	3	,8
Toplam	384	100,0
Göç etmeden önce meşgul olduğu işler		
İşsiz	77	20,1
Öğrenci	75	19,5
Tarım sektörü	64	16,7
Kendi Mesleği	48	12,5
İşçilik	47	12,2
Özel kurumlar	46	12,0
Devlet memuru	17	4,4
Ev Hanımı	8	2,1
Restoran	2	,5
Toplam	384	100,0

Afganistan'ın iç savaşı, kötüleşen ekonomik durumu, artan işsizlik oranı ve çok farklı diğer sebeplerden dolayı Afgan milleti kendilerini güvenli bir yere taşımak ve ailelerini ekonomik açıdan desteklemek için ilk önce Afganistan'ın komşu ülkelerine daha sonra da Türkiye'ye ve çeşitli Avrupa ülkelerine göç etmektedir. Türkiye'de Afgan göçmenlerin hangi işlerle meşgul olduklarını incelediğimizde, göçmenlerin azımsanmayacak bir kısmının tarım sektöründe; tarla ve sulama (%14,3), hayvancılık (%10,7), çobanlık (%4,7) ve meyvecilik (%0,8) işlerinde çalıştığı gözlemlenmektedir. Diğer çalışanların %31,8'i fabrikalarda ve %11,7'si günlük işçi olarak değişik işlerde çalışmaktadırlar (Tablo 5.5). Konu ile ilgili yapılan önceki çalışmalarda Türkiye'deki Afgan göçmenlerin çok büyük bir oranda kayıt dışı olarak çalıştığı belirtilmektedir (Mahiroğulları, 2017).

Mixed Migration Center'ın raporunda Türkiye'deki Afgan göçmenlerin çoğu inşaat sektörü, çobanlık alanı, fabrikalar ve tekstil atölyelerinde ve günlük işçi olarak çalıştıklarını belirtmiştir. Ayrıca, uluslararası korumadan faydalananlar esas olarak tarım ve koyun yetiştirme gibi çalışma izni gerektirmeyen sektörlerde çalıştıklarını belirtmiştir. Göç Araştırmaları Derneği hazırladığı "İstanbul'un Hayaletleri: Güvencesizliğin kıyısında Afganlar" adlı raporda ise, İstanbul'a 1990'lar gibi erken bir dönemde Türkiye'ye gelen Afgan göçmenler fırın, lokanta ve küçük dükkân işletmelerine sahip olduğu ancak bu kesimin kentteki Afganların sadece %10 ila %20'lik bölümünü kapsadığını belirtmiştir. Ama sonradan gelen Afgan göçmenler ise ağırlıklı olarak yoğun beden emeği gerektiren günlük işlerde çalıştıkları belirtmiştir (Hamsici, 2021).

Tablo: 5.5. Göçmenlerin Türkiye'de meşgul olduğu işler

Meşgul olunan işler	N	%
Fabrika	122	31,8
Tarla ve Sulamada	55	14,3
Günlük işçi	45	11,7
Hayvancılık	41	10,6
İşsiz	31	8,1
Öğrenci	31	8,1
Restoran	25	6,5
Çobanlık	18	4,7
Kendi işi (mesleği)	10	2,6
Meyve Bahçecilik	3	,8
Ev Hanımı	3	,8
Toplam	384	100,0

Afgan göçmenlerin demografik özelliklerini gösteren diğer değişkeni ise, ailelerinde toplam aylık gelirleridir. Bu gelir genel olarak aile büyüğüne göre fark

eder ve büyük ailelerin çalışan sayısına göre aylık gelirleri de yüksektir ve bazı küçük aileler ailede çalışan kişi sayısı tek kişi yani ailenin babası ya da ailenin büyük erkeği çalışmasıyla elde edilen bir gelirdir. Bu bağlamda araştırma sonuçlarına göre Taliban iktidara gelmeden önce Afgan göçmenlerin büyük bir kısmı (%35,4) aile gelirleri 201-300\$ ABD dolarıydı. (%34,6) 101-200\$, (%12,5) 301-400\$, (%9,6) 401\$ ve üzeri ve (%7,8) ise 100\$ ve 100 dolardan az gelire sahiptir. Ayrıca elde edilen verilere göre göçmenlerin aileleri aylık gelir ortalaması 249,6 ABD doları olarak olduğunu görülmektedir (Tablo 5.6). Bu bağlamda Dünya Bankası açıklamasına göre, Taliban kontrolü ele geçirmesinden bu yana Afganistan'ın ekonomik durumunun kötüleştiği ve ailelerin %37'sinin yiyecek alamadıklarını belirtmiş ve bu eğilim devam ederse geçmiş gelişmelerin kaybolacağı konusunda uyarılmıştır.

Dünya Bankası yaptığı bir açıklamada, Afganistan ekonomisine ilişkin görünümün, Taliban'ın iktidarı ele geçirmesinden sonra 2021'in son dört ayında kişi başına gelirin üçte birinden fazla kötüleştiğini belirtmiştir. Dünya Bankası baş ekonomisti Tobias Hawke, Afganistan ile ilgili "Dünyanın en fakir ülkelerinden biri Afganistan çok daha fakir hale geldi" cümleye kullanmıştır. Ayrıca dünya Bankası'nın geçen yıl Ağustos ayından bu yana Afganistan'a ilişkin ilk kalkınma raporuyla yaptığı toplantıda, "Afganistan'ın geçen Ağustos ayındaki siyasi krizin ardından ekonomik izolasyonu, şiddetli yoksulluk, göç edilme ve kırılganlığa neden olan tehlikelere yol açtığını belirtmiştir. Bununla beraber Afganistan'daki Taliban hâkimiyeti, ABD hükümetlerinin ABD kalkınma ve güvenlik yardımını kesmesine ve Afganistan'ın bankacılık sektörüne yönelik yaptırımları zayıflatmasına neden olmuştur(Dünya Bankası, 2021).

Ayrıca gelirler öyle bir düştü ki, Afgan hanelerinin yaklaşık yüzde 37'si kendi kendilerini besleyecek yeterli paraya sahip değilken, diğer yüzde 33'ü sadece yiyecek alabilmektedir. Dünya Bankası "Mevcut bağlamda, Afganistan ekonomisinin görünümü korkunç" olduğunu açıklanmıştır. Mevcut koşullar devam ederse, Afganistan'ın kişi başına düşen reel GSYH'sinin 2020'nin sonu ile 2022'nin sonu arasında yaklaşık %34 düşeceğini ve 2007'den bu yana tüm ilerlemeyi ortadan kaldıracığını tahmin etmektedir. "Ekonomik İstikrar ve İyileşmeye Doğru" başlıklı raporda, Taliban'ın daha fazla mali yardım ve uluslararası tavsiye alabilmek için kadınlara ve kız çocuklarına yönelik temel standartları karşılamasını beklenmektedir.

Tablo: 5.6. Afgan göçmenlerin aylık aile gelir durumu (USD \$)

	N	%
Afgan göçmenlerin aylık aile geliri (USD \$)		
≤ 100	30	7,8
101 – 200	133	34,6
201 – 300	136	35,4
301 – 400	48	12,5
401 ≤	37	9,7
Toplam	384	100,0
Not: 1\$ = 90 AFG (25. 10. 2021) piyasa değerinde		
'x' = 249,6		

Afgan göçmenlerin sosyo-demografik özelliklerini gösteren diğer değişkeni ise, BMMYK, Türkiye hükümeti tarafından destek almaları ve sağlık açısından sigortaları olup olmadıklarıdır. Bu bağlamda araştırma sonuçlarına göre araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin %85,9'u BMMYK'nın yardımlarından yaralanmadıklarını belirtmiş, %14,1'i bu yardımlardan yaralandıklarını belirtmiştir. Ayrıca Tablo 5.7'de gösterdiği gibi Türkiye devleti tarafından destek alanlar %18 ve destek almayanlar ise %82 göstermektedir. Sağlık sigorta açısından araştırmaya katılan göçmenlere bakarsak %86,7'si sağlık sigortası olmayan ve %13,3'ü sağlık sigortası olanlardan oluşmaktadır. Afgan göçmenler Türkiye devleti tarafından aldıkları destekler ise aileler için, kişi başı aylık nakit para, temel ihtiyaçları karşılama, sağlık sigortası, eğitim bursları vb. gibidir. Afgan göçmenleri Türkiye devleti tarafından onlara sağladığı destekler ve yardımlardan dolayı çok memnun olduklarını belirtmektedir.

Tablo: 5.7. Afgan göçmenlerin Türkiye'de aldıkları destekler ve yardımlar

	N	%
BMMYK Yardımları		
Hayır	330	85,9
Evet	54	14,1
Toplam	384	100,0
Türkiye Devletin Yardımları		
Hayır	315	82,0
Evet	69	18,0
Toplam	384	100,0
Türkiye Devleti Tarafından aldıkları yardımlar		
Hiçbir yardım almayan	328	85,4
Temel ihtiyaçları	29	7,6
Sağlık sigortası	14	3,6
Kişi başı aylık nakit para	10	2,6
Eğitim bursu	3	,8
Toplam	384	100,0
Sağlık Sigorta Durumu		

Hayır	333	86,7
Evet	51	13,3
Toplam	384	100,0

5.2. Araştırmaya Katılan Afgan Göçmenlerin Statüsü ve Göç Ettikleri İller

Afganistan'dan Türkiye'ye göç yeni bir olgu değildir. Bu göç hareketleri 1970'lerin sonlarından itibaren siyasi ve ekonomik çatışmalar ve sorunlar nedeniyle devam etmiştir. Suriye krizi başlamadan önce Afganistan, dünyaya en fazla mülteci ve sığınmacı veren ülke konumundaydı. Resmi verilere göre bugün dünyada yaklaşık 2,6 milyondan fazla Afgan göçmen bulunmaktadır. Afgan göçmenler yıllardır Türkiye'ye hem yaşamak için hem de Türkiye'nin Asya ve Avrupa arasında transit bir ülke olması nedeniyle gelmektedir. Araştırmalara göre Afgan göçmenlerin yasa dışı yollarla Türkiye'ye girişinin 2015 ve 2018 yıllarında artış gösterdiği görülmektedir. Türkiye'ye göçmen gelişinde 2020 ile 2022 yılları arasında bir düşüş gözlenmiştir. Yasal yollarla gelen göçmenlerin yanı sıra önemli bir kısım da sınırları yasa dışı yollarla geçerek Türkiye'ye giriş yapmaktadır. Göçmenlerin göç yolları incelendiğinde önce Pakistan'a, daha sonra İran'a, ardından da Türkiye'ye geldikleri anlaşılmaktadır. Diğer bir rota ise önce İran'a ve ardından Türkiye'ye gelen rotadır. Bu yoldan gelen Afgan göçmenlerin bazıları İran'da bir süre yaşamış olup daha sonra Türkiye'ye geçmeye karar vermişlerdir (Hamsici, 2021).

Afgan göçmenlerin Türkiye'de farklı statüleri bulunmaktadır. Türkiye'ye yasa dışı yollarla giriş yapan ve herhangi bir kaydı olmayanlar “düzensiz göçmen” kategorisinde yer almaktadır. Türkiye'de kaydı olanların bir kısmı “uluslararası koruma statüsü” için başvuruda bulunanlardır. Geçici koruma statüsü sadece Suriyelilere verilmektedir, dolayısıyla bu statü Afganlar veya diğer yabancılar için geçerli değildir. Bir diğer grup Afgan göçmenler ise ikamet izni alarak Türkiye'de yaşamaktadır. Bu kişiler, gelir düzeyi daha yüksek kişilerden oluşmaktadır. (Hamsici, 2021).

Araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin geliş yıllarına baktığımızda %77,9'u 2015-2019 yıllarında, %17,4'ü 2020-2022 yıllarında ve %4,7'si ise 2008-2014 yıllarında Türkiye'ye gelmişlerdir. Bu bağlamda Göç İdaresinin 26 Ağustos 2021 tarihinde güncellenen verilere göre Türkiye'de ikamet iznine sahip 1 milyon 200 bin 835 yabancı bulunmaktadır. Türkiye'de ikamet izni bulunan yabancıların önemli bir kısmı İstanbul'da yaşamaktadır. Bu izinle İstanbul'da yaşayanların sayısı 622 bin 422 kişidir. İlk beş il dikkate alındığında İstanbul'u 121 bin 357 ile Antalya, 104 bin 366

ile Ankara, 42 bin 512 ile Bursa ve 29 bin 269 ile Mersin takip etmektedir. Bu izinle Türkiye'de yaşayan yabancıların uyruklarına bakıldığında Afganlar sekizinci sırada yer almaktadır. Türkiye'de oturma iznine sahip 53.195 Afganistanlı bulunmaktadır. Bu kişilerin 40 bin 793'ü kısa dönem ikamet izni ile ve 4 bin 515'i ise öğrenci ikamet izni ile Türkiye'de yaşamaktadır (Hamsıcı, 2021).

Araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin Türkiye'de yaşadıkları iller Tablo 5,8'de görülmektedir. Buna göre göçmenlerin önemli bir kısmının Konya (%40,6) ve İstanbul'da (%38,5) yaşadığı görülmektedir. Bu illeri sırasıyla %14,3 ile Uşak ve %6,5 ile Sakarya illeri izlemektedir.

Tablo 5.8. Araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin Türkiye'ye geliş yılları ve yaşadıkları iller

	N	%
Türkiye'ye geliş yılları		
2015-2019	299	77,9
2020-2022	67	17,4
2008-2014	18	4,7
Toplam	384	100,0
Ankette katılan göçmenlerin yaşadığı iller		
Konya	156	40,6
İstanbul	148	38,5
Uşak	55	14,4
Sakarya	25	6,5
Toplam	384	100,0

5.2.1. Afgan göçmenlerin göç etme ve Türkiye'yi seçme nedenleri

Afganistan'dan diğer ülkelere doğru yaşanan göçün temel nedenleri olan ekonomik sorunlar ve işsizliğe, son yıllarda ülkede yaşanan güvensizlik ve çatışmalar da eklenmiş ve göçün ivmesinde ve sonuçlarında önemli değişiklikler yaşanmaya başlamıştır. Ülkede göçe neden olan tüm bu olumsuzluklar, kişileri ve aileleri sadece akrabalık bağı olan şehirlere değil, diğer şehirlere ve ülke sınırları dışına göç etmeye zorlamaktadır. Göç edilen bölgelerde göçmenler arasında ortak köken, akrabalık bağı ve dostluk ilişkileri kişileri bir araya getirmektedir. Bu ilişkiler bölgeye sonradan göç eden kişiler için bir avantaj olmakta, yeni göç edenler kendilerinden daha önce göç eden kişilerin çeşitli deneyimlerinden yararlanmaktadır.

Ekonomik nedenler veya can güvenliği nedeniyle yapılan göçleri gönüllü göç ve sürgün göç olarak da ayırmak mümkündür. Gönüllü göç kişilerin yaşadıkları ortamdan hoşnut olmaması nedeniyle başka bölge ve ülkelerde daha uygun yaşam koşulları

bulabilme arzusuyla yapılmaktadır. Sürgün göçler ise zorla veya tehditle yapılmakta ve tehditler genellikle silahlı kişiler tarafından gerçekleştirilmektedir. Bunun sonucunda insanlar huzur bulabilmek amacıyla hayatları pahasına topraklarını terk etmek zorunda kalmıştır. Bazıları zengin bir ülkede iş bulmak ve memleketindeki ailesine bakabilmek amacıyla kaçmakta, bazıları ise tüm ailesini yanına alarak hayatlarını kurtarabilmek amacıyla yollara çıkmıştır. Savaştan ve işkenceden kaçmak amacıyla göç eden insanlar zamanla psikolojik sorunlar yaşamaya başlamaktadır. Bunları aşmak için bazen zorunlu bazen de isteyerek bu duruma alışma sürecine girmektedir.

Araştırmaya katılan göçmenleri göçe iten en önemli sebepler Tablo 5.9'da verilmiştir. Buna göre göçmenlerin %46,1'i Afganistan'daki ekonomik sorunlar ve artan işsizlik, %44,3'ü terör korkusu ve ülkedeki iç savaşın artışı ve %9,6'sı ise kendileri gönüllü olarak ya da eğitim amacıyla göç etmiştir. Göçmenlerin Türkiye'yi seçme sebepleri incelendiğinde; %46,8'inin Türkiye'de daha çok iş fırsatı bulabilme, gelecekte çocukları için müreffeh bir yaşam ve iyi bir eğitim sağlamak amacıyla; %46,1'inin dostları ve arkadaşlarının tavsiyesiyle veya akrabalarının daha önce Türkiye'de yaşamış olması nedenleriyle; %4,2'sinin Türk kültürünü Afgan kültürüne yakın bulması nedeniyle ve %2,9'unun Türkiye'den Avrupa ülkelerine gidebilmek amacıyla Türkiye'ye gelmiş olduğu görülmektedir. Ayrıca göçmenlerin Türkiye'ye gelmekten memnuniyet düzeyleri sorulduğunda %60,2'sinin memnun oldukları, %22,4'ünün çok memnun oldukları, %8,3'ünün kararsız oldukları, %6,5'inin memnun olmadıkları ve %2,6'sının hiç memnun olmadıkları görülmektedir.

Tablo 5.9'da görüldüğü gibi göçmenlerin büyük bir kısmı Türkiye'ye göç etmekten memnundur. Bu memnuniyetin sebepleri ise Türkiye'de düzenli işinin olması, Türkiye'de ailesi ile beraber yaşaması ve çocuklarının okullara gidebilmesi şeklinde sıralanmıştır. Araştırma bulgularına göre göçmenlerin küçük bir kısmı Türkiye'ye göç etmekten memnun olmadıklarını belirtmiştir. Bunun sebepleri ise bu göçmenlerin ailelerinin Afganistan'da perişan bir halde olması, Türkiye'de düzenli bir iş sahibi olmamaları, temel ihtiyaç maddelerinin gittikçe pahalılaşması ve çalışarak elde ettikleri gelirin aileleri için normal bir yaşam olanağı sağlayamamasıdır. Diğer taraftan bazı göçmenler ise Türkiye'ye Avrupa ülkelerine göç etmek amacıyla geldiklerini ve sınırdan geçemedikleri için Türkiye'de kalmak zorunda olduklarını belirtmiştir. Bu göçmenler Türkiye'de çalışarak Afganistan'daki ailelerine mali açıdan destek olabildikleri için memnun olduklarını ifade etmektedir.

Tablo 5.9. Afgan göçmenlerin göç etme ve Türkiye'yi seçme nedenleri

	N	%
Göç etme nedenleri		
Afganistan'daki ekonomik sorunları ve artan işsizlik oranı	177	46,1
Terör korkusu ve ülkedeki iç savaşın artışı	170	44,3
Kendileri gönüllü olarak ve ya eğitim amacıyla göç etme	37	9,6
Toplam	384	100,0
Türkiye'yi seçme sebepleri		
Türkiye'de daha çok iş fırsatı bulabilme, gelecekte çocukları için refah bir yaşam ve iyi bir eğitim sağlamak	180	46,8
Dostları ve arkadaşlar tavsiyesiyle veya Akrabaları daha önce Türkiye'de yaşamış olması	177	46,1
Türk kültürünü Afgan kültürüne yakın bulması	16	4,2
Türkiye'den Avrupa ülkelerine gidebilmek	11	2,9
Toplam	384	100,0
Göç etmekten memnuniyetleri		
Memnunum	231	60,2
Çok memnunum	86	22,4
Kararsızım	32	8,3
Memnun değilim	25	6,5
Hiç memnun değilim	10	2,6
Toplam	384	100,0
Memnuniyet düzeyin ortalaması: 3,65	Ss. 0,854	

Araştırmaya katılan göçmenlere yaşadıkları şehirden başka bir şehire göç etmek isteyip istemedikleri sorulduğunda büyük bir kısmının (%76,8) başka bir şehire göç etmek istemediği anlaşılmıştır (Tablo 5.10). Bunun sebebi ise göçmenlere Göç İdaresi tarafından verilen mülteci kimliğinin bulundukları şehire özgü olması ve göçmenlerin başka şehirlere gidebilmesi için göç idaresinden yeniden izin almaları gerekliliğidir. Ayrıca göçmenlerin önemli bir kısmı bulundukları şehirlerde düzenli bir işte (fabrika, hayvancılık, tarla, sulama, lokanta, restoran vb.) çalışmakta ve işlerini kaybetmek istemediklerini belirtmektedirler. Göçmenlerin az bir kısmı (%23.2) ise bulundukları şehirlerden başka şehirlere göç etmek istediklerini ifade etmektedir. Bulunduğu şehirden başka şehirlere gitmek isteyenlerin nedenleri ise, bulunduğu şehirde düzgün bir işinin olmaması, şehrin göç idaresi tarafından kendilerine mülteci kimliği verilmemesi ve yakınlarının başka şehirde olmasıdır.

Afganistan'dan Türkiye'ye göç uzun ve meşakkatli bir yolculuktur. Göçmenler genç, ihtiyar, erkek, kadın ve çocuk olmak üzere yaklaşık 4400 km yolu çoğu zaman yürüyerek ve bazı yerlerde araba ile gitmek üzere yola çıkmaktadırlar. Bu konuda

göçmenlere göç sürecinde ne tür problemlerle karşılaştıkları sorulduğunda %52,3'ü yolculuğun çok zor ve yorucu olduğunu ve bu yolu asla başkalarına tavsiye etmediklerini ifade etmektedir. Göçmenlerin sadece %24,5'i yolculuk süresince herhangi bir sorun yaşamadıklarını belirtmektedir. Bu gruptaki göçmenlerin ekonomik durumları nispeten iyi olduğundan insan kaçakçılarına daha fazla para vererek yolculuğun önemli bir kısmını araçlarla geçirdiklerini ifade etmektedir. Göçmenlerin %23,2'si ise göç sürecinde ekonomik problemlerle karşı karşıya kaldıklarını ifade etmektedir. Bu grup göçmenlerin ekonomik durumu iyi olmadığından dolayı çoğu zaman yakın arkadaşlarından veya akrabalarından borç para alarak yola çıktıkları anlaşılmıştır. Yolculuk sırasında paraları bittiğinden çoğu zaman açlığa ve susuzluğa göğüs gererek bu zorlu yolculuğu güçlükle tamamlayabilmektedir (Tablo 5.10).

Tablo 5.10. Göçmenlerin göç sürecinde yaşadıkları sorunlar

	N	%
Yaşadığı ilden başka bir ile göç etme düşüncesi		
Hayır	295	76,8
Evet	89	23,2
Toplam	384	100,0
Göç sürecinde karşılaştığı sorunlar		
Çok zor ve yorucu	201	52,3
Herhangi bir sorunla karşılaşmama	94	24,5
Ekonomik problemlerle karşılaşma	89	23,2
Toplam	384	100,0

5.3. Afganistan Ekonomisinde Tarım Sektörünün Önemi ve Afgan Göçmenlerin Tarımsal Geçmişi

Afganistan, Asya kıtasında ve dünyada önemli bir tarım ülkesi olarak bilinmektedir. Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası İşbirliği Ajansı'nın (USAID) 2021 yılı raporuna göre Afganistan'da yaşayan halkın yaklaşık %80'i geçimini bitkisel ve hayvansal üretimden sağlamaktadır. Ülkede Gayri Safi Milli Hasılanın (GSMH) %31'i tarımsal ürünlerinden oluşmaktadır. Ayrıca ihracat gelirlerinin önemli bir kısmı da tarım ve hayvancılık ürünlerinin başka ülkelere pazarlanmasından elde edilmektedir. Bu bağlamda bitkisel ve hayvansal üretimiyle tarım sektörü Afgan halkının ekonomik yapısında önemli bir yere sahiptir. Uzmanlar, tarımı Afganistan ekonomisindeki en önemli sektör olarak görmekte ve Afganistan'da istenen ekonomik büyüme ve kalkınmanın ancak tarım sektörünün gelişmesiyle sağlanabileceğine inanmaktadır. Mevcut durumda Afganistan'daki tarım, bu ülkenin ekonomik

altyapısını oluşturmak için en iyi ve belki de tek seçenektir. Tarım sadece kalkınmada pasif bir rol oynamakla kalmaz, aynı zamanda gelişmekte olan ülkelerde ekonomik yapının kurulmasında beş önemli katkı "Büyüyen sanayi sektörü için emek, sermaye, yerli sanayi malları için uygun bir pazar yaratmak, para ve hammadde" sağlayabilmektedir (USAID, 2021).

Afganistan'da tarım sektörünün güçlendirilmesi ve geliştirilmesi için 2001 yılından bu yana su ve toprak yönetimine yönelik yoğun çabalar sarf edilmiştir. Afganistan hükümetleri, ülkeler ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği içinde, her yıl daha fazla tarım arazisini sulamaya, az sulanan arazilerin sulanmasını iyileştirmeye veya tohumların iyileştirilmesi, tarım teknolojisinin teşvik edilmesi ve modern tarımın yaygınlaşması, bu sektörün gelişmesi ve iyileştirilmesi için gerekli tedbirleri almaya çalışmıştır. Ayrıca Afganistan, safran, pamuk ve çeşitli meyveler gibi tarımsal ürünlerin artan oranda üretilmesinin yanı sıra su yönetimi, toprak yönetimi ve modern tarım yöntemlerinin benimsenmesi gibi konularda da önemli gelişmeler göstermiştir.

Afganistan'da tarım, büyüme ve gelişme için önemli olanaklara sahiptir ve ülkenin ekonomik büyümesinin ana motoru olarak belirtilmiştir. Ne yazık ki bütün gelişmelere rağmen günümüzde Afganistan tarımı ciddi sorunlarla karşı karşıyadır. Yağışların sürekli azalması, kuraklıklar, yangınlar, tarımsal zararlılar, nitelikli insan gücü eksikliği ve düşük düzeyde mekanizasyon ve tarımsal ekipman eksikliği bu sorunlardan bazıları olarak sayabilir. Bu sorunların üstesinden gelmek için Afganistan'ın eski hükümeti yerel bütçe ve küresel işbirliği yoluyla milyonlarca dolar harcanmasına rağmen, sorunlar hala bu sektörü olumsuz yönde etkilenmektedir (Alamyar ve Boz, 2022).

Afganistan'da Taliban rejiminin iktidara gelmesiyle sadece tarımla ilgili alt sektörler değil, aynı zamanda ülkenin bütün ekonomik sektörleri, eğitim kurumları ve hizmetler sektörü birçok profesyonel ve teknik çalışanını kaybetmiştir. Bu sektörlerde çalışan Afganlar can ve mal güvenliklerini sağlama almak için ülkelerinden ayrılarak başta İran ve Pakistan olmak üzere Türkiye, ABD, Almanya ve diğer Avrupa ülkelerine göç etmeye başlamıştır. Taliban'dan önceki hükümetin yönetim sürecinde uluslararası kuruluşlar ve gelişmiş ülkeler tarafından Afganistan'a yapılan uluslararası yardımlar büyük ölçüde kesilmiştir. Bu yüzden Taliban rejimi ülkede tarım ve diğer sektörlerin önceki hükümet döneminde sahip oldukları gelişme olanaklarına sahip değildir. Ayrıca Afganistan'ın mevcut milli geliri ile eğitim ve sağlık gibi temel hizmetlere bile uygun bütçeler ayırlanamamaktadır.

Günümüzde Afganistan'ın tarım sektörünü derinden etkileyen iki önemli sorun bulunmaktadır. Bunlardan birincisi çiftçilerin ekonomik olanaklarının çok düşük olması, ikincisi ise tarım sektöründen genç nüfusun neredeyse tamamen çekilmesidir. Bunun temel nedeni ise önceki hükümetin yıkılması ve Taliban'ın iş başına gelmesi sonucu kırsalda yaşayan gençleri büyük çoğunluğunun ülkeyi terk ederek başka ülkelere göç etmesidir. Gençler göç ettikleri ülkelerde yeni istihdam olanakları arayarak geride kalan ailelerine mali destek bulma arzusundadır. Afganistan'da tarımsal geçmişe sahip olan genç Afganlar göç ettikleri ülkelerde tarımsal faaliyetlerde iş bulabilmektedir. Belli başlı iş alanları ise tarla işçiliği, sulama, hayvan bakıcılığı ve çobanlıktır. Her ne kadar bütün bu işler zorlu ve emek gerektiren işler olsa da göçmenlerin elde ettikleri ücretler ise ülke standartlarının oldukça altındadır.

Araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin ülkelerindeki tarımsal geçmişleri deneyimleri Tablo 5.11'de verilmiştir. Tablodan göre göçmenlerin %61,7'sinin ülkelerinde herhangi bir tarımsal faaliyette bulunmadıkları anlaşılmaktadır. Bu gruba giren göçmenler Afganistan'da çoğunlukla kentsel alanlarda yaşadıklarını ve bu alanlarda tarımsal faaliyetlerin bulunmadığını belirtmiştir. Bu yüzden bu grup göçmenler kentlerde daha çok tarım dışı işlerde çalışarak hayatlarını idame ettirmiştir. Bu grup göçmenler aynı zamanda çoğunlukla tarım arazisi olmayan göçmenlerdir. Tarım arazisi olan az sayıdaki göçmenin ise arazilerini kiraya vererek değerlendirdikleri görülmektedir.

Araştırmada Afganistan'da tarımla ilgili sektörlerde çalışan ve tarımsal deneyime sahip olan göçmenlerin oranı %38.3 olarak bulunmuştur. Bu bağlamda göçmenler Afganistan'dayken ya kendi tarım arazilerini işleterek ya da ortakçılık veya kiracılık yoluyla tarımsal faaliyetlerde bulunarak tarımsal deneyimler kazanmıştır. Göçmenlerin tarım sektöründeki deneyim süreleri sorulduğunda, %61,7'sinin bu sektörde deneyimi olmadığı; %27,5'inin 1-5 yıllık, %9,5'inin 6-10 yıllık ve %1,3'ünün ise 11 ve daha fazla yıllık deneyimi olduğu anlaşılmıştır (Tablo 5.11).

Tablo.5.11. Göçmenlerin Afganistan’da tarımda çalışma durumu ve deneyimleri

	N	%
Afganistan’da tarımda çalışıp çalışmadıkları		
Hayır	237	61,7
Evet	147	38,3
Toplam	384	100,0
Tarım sektöründeki yıllık tecrübeleri		
Tarımda tecrübesi olmayanlar	245	61,7
1 – 5	98	27,5
6 – 10	36	9,5
11 ≤	5	1,3
Toplam	384	100,0

Afganistan’da çiftçiler birliği ve kooperatifler yok denecek kadar azdır. Var olan kooperatifler de verimli faaliyetlerde bulunamamaktadır. Genellikle çiftçiler arasında bazen özel kooperatifler kurulmakta ancak kısa bir süre sonra başta güvensizlik, tartışmalar ve başka nedenlerden dolayı faaliyetler durdurulmaktadır. Bu bağlamda araştırmaya katılan göçmenlerin %94,3’ünün Afganistan’da herhangi bir kooperatife üye olmadıkları ve %5,7’sinin ise il tarım müdürlüğü tarafından kurulmuş kooperatife üye oldukları belirlenmiştir (Tablo 5.11). Son 10 yılda Afganistan’da Dünya Bankası veya uluslararası ajanslar tarafından yapılmış yardımlar doğrudan veya dolaylı olarak kırsal kalkınma projelerinde kullanılmıştır. Ancak bu yatırımlarla tarım sektöründe elverişli bir alt yapı oluşturulamamıştır. Çoğu yardımlar Afganistan’a geldikten sonra tekrar yerli veya uluslararası mafyalar tarafından yurtdışına aktarılmıştır. Bütün bu yardımlar Afganistan halkı için “hazır balık” niteliğinde olup Afgan halkına balık tutmayı öğretememiştir. Bu yüzden ülkede başta tarım sektörü olmak üzere bütün sektörlerin güvenilir alt yapıları yoktur.

Afgan göçmenlerin kendileri ve ailelerinin Afganistan’da kırsal kalkınma veya herhangi bir toplumsal faaliyete katılım düzeyleri sorulduğunda; %64,8’inin böyle bir faaliyete katılmadıkları %35,2’sinin ise katıldıkları belirlenmiştir (Tablo 5.12). Bu faaliyetler hem tarımsal hem de sosyal ve kültür faaliyetleri içermektedir. Tarımsal faaliyetler ise çiftçiler arası yardımlaşmalar, yeni ve geliştirilmiş tohum ve ekim teknikleri konusunda bilgi değişimi toplantıları ve kooperatiflerin düzenlemiş olduğu çeşitli toplantılardır. Sosyal ve kültürel faaliyetler ise köydeki eğitim, spor, nevrüz kutlamaları, halk oyunları gibi faaliyetleri içermektedir.

Tablo: 5.12. Göçmenlerin kooperatif üyeliği ve kırsal faaliyetlere katılımları

	N	%
Afganistan’da tarımsal kooperatif üyeliği		
Hayır	362	94,3
Evet	22	5,7
Toplam	384	100,0
Göçmenlerin veya ailelerin kırsal faaliyetlere katılımı		
Hayır	249	64,8
Evet	135	35,2
Toplam	384	100,0

5.3.1. Göçmenlerin Afganistan’daki arazi varlıkları

Afganistan’da son yıllarda tarımsal arazilerin ve yer altı kaynaklarının mafyalar tarafından kontrolsüz kullanımı ve tarımsal arazilerin yapılaşmaya açılması Afgan halkını ve hükümetini derin endişelere sevk etmektedir. Ayrıca sosyal değişimler, artan demografik baskılar, ülke içinde ve ülke dışında yerinden edilmeler ve ekonomik değişimler dikkate alındığında, arazi her zamankinden daha ekonomik ve sosyal ilgi odağı haline gelmiştir. Aynı zamanda, arazi yönetiminin yasal çerçevesi birçok boyutta tutarlı olmayıp Afganistan’ın fiili koşulları ve gerçekleriyle örtüşmemektedir. Arazi işlerinin düzenlenmesinden sorumlu kurumların kurumsal yapısı yetersizdir. Bu kurumlar yeterli düzeyde görev dağılımı yapamamakta ve kendilerine verilen temel görevleri yerine getirme kapasitesi açısından yetersiz kalmaktadır (Alamyar ve Boz, 2022).

Araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin arazi varlıklarına bakıldığında %64,3’ünün tarımsal arazisi olmadığı ve %35,7’sinin tarımsal arazisi bulunduğu görülmektedir (Tablo, 5.13). Arazi büyüklüğü bakımından göçmenlerin %21,2’si 1-10 dekar arası, %10,8’i 11-20 dekar arası ve %3,7’si ise 21 ve 21 dekardan fazla araziye sahip oldukları görülmektedir (Tablo, 5.13). Afganistan’da arazisi olan göçmenlerin bazılarının sulama yaptıkları ve büyük çoğunluğun sulama olanaklarına sahip olmadıkları görülmektedir. Sulama yapmış olan göçmenler çoğunlukla dere, çay gibi akarsulardan ve yeraltı sularından yararlanmıştır. Diğer önemli kısım ise kuru tarım yapmış ve yağmur sularına bağımlı kalmıştır. Bu koşullarda sürdürülen tarımsal faaliyetlerden verim ve kalite artışı beklemek ise oldukça zor görünmektedir.

Afganistan’da arazisi olan göçmenlerin neden göç etmek istedikleri irdelenirse, öncelikle mevcut arazinin kendilerine ve ailelerine uygun bir gelecek sağlamayacağı düşüncesidir. Bundan dolayı öncelikle güvenli bir toplumda güvenli bir yaşam sürmek,

daha sonra da çocuklarına iyi bir eğitim fırsatı sağlamak amacıyla Türkiye'ye veya diğer Avrupa ülkelerine göç kararı almışlardır. Arazisi yetersiz olan çiftçiler çevredeki diğer çiftçilerden arazi kiralarak ekim yapmaktadır. Tarımsal arazilerinin kiraya verilmesi genellikle yetersiz sermaye, işgücü eksikliği ve parsellerin küçük olması nedeniyle ekonomik bir şekilde işletilememesinden kaynaklanmaktadır. Arazi kiralayan çiftçiler ise kiralanan araziyi kendi arazilerine ekleyerek işlenen alanı artırmakta ve daha yüksek bir gelir düzeyine ulaşabilmektedir. Bazı çiftçiler sermaye ve işgücü eksikliğinden dolayı başka çiftçilerden borç para alarak üretime devam etmektedir. Bu çiftçiler borç aldıkları oranına göre üretime ortak yapmaktadır. Ayrıca kendi işletmesini ortakçılık sistemine göre başka çiftçilere vererek tarımsal üretim yapmayan çiftçiler de bulunmaktadır.

Sulama olanağı bulunan arazilerde birçok ürün yetişirken, sulama olanağı olmayan kuru arazilerde buğday ve tahıllar başta olmak üzere, karpuz, kavun ve çeşitli sebzeler üretilmektedir. Bu araziler genellikle tepeler veya hafif yüksek dağlardan oluşmaktadır. Sulama olanağı bulunmadığından dolayı bu arazilerden elde edilen üretim miktarı sulanan alanlara göre daha azdır. Yağışların yetersiz olduğu yıllarda bu tür arazilerden elde edilen üretim miktarı daha da düşmekte ve kuşkusuz çiftçi gelirlerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Çiftçilerin teknoloji kullanımı açısından ele alınan bir gösterge onların traktör varlığıdır. Traktörü olan çiftçilerin araziyi daha kısa sürede işleyebileceği ve işgücünü daha verimli bir şekilde kullanabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda Afgan göçmenlere ülkelerindeyken traktörlerinin bulunup bulunmadığına yönelik bir soru sorulduğunda, %92,2'sinin traktörü olmadığı ve %2,8'inin traktörü bulunduğu anlaşılmıştır (Tablo 5.13). Araştırmanın bu bulgusu çiftçilerin çok azının traktör sahibi olduğu ve bu koşullarda bölgede modern tarım tekniklerinin uygulanmasının zor olacağı sonucuna varılmıştır.

Tablo: 5.13. Göçmenlerin Afganistan’da arazi ve traktör varlıkları

	N	%
Arazi varlığı		
Arazisi olmayanlar	247	64,3
Arazisi olanlar	137	35,7
Toplam	384	100,0
Arazi büyüklüğü (dekar)		
Arazisi olmayanlar	247	64,3
1 – 10	76	21,2
11 – 20	45	10,8
21 ≤	16	3,7
Toplam	384	100,0
Traktör varlığı		
Hayır	354	92,2
Evet	30	7,8
Toplam	384	100,0

5.3.2. Göçmenlerin Afganistan’daki tarımsal faaliyetlerde kredi kullanma durumu

Tarımsal kredilere erişim, çiftçilerin sermaye eksikliklerinin giderilmesi, işletmelerini büyütmesi ve modernize etmesi açısından çok önemlidir. Afganistan'ın tarımı, başta Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ve Kırsal Kalkınma Bakanlığı olmak üzere iki bakanlık çerçevesinde yönetilmektedir. Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı 2002 yılından bu yana ülkede tarımsal kalkınmayı harekete geçirebilecek projelere imza atamamıştır. Bunun nedeni ise tüm yabancı kurum ve kuruluşların USID altında bağımsız olarak çalışmaları ve bakanlığın yeterli finansal olanaklara sahip olmamasıydı. Buna rağmen bakanlık çiftçilere az da olsa tarımsal kredi sağlamaya çalışmıştır. Taliban rejiminin 2021 yılında iktidara gelmesinden önce Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Tarımsal Kalkınma Fonu aracılığıyla 7000’den fazla çiftçiye 1,8 milyar Afgani (Afganistan Para Birimi) tutarında tarımsal kredi dağıtmayı planlanmıştır. Bu kredi köylü kooperatifleri, tarım işletmeleri, kümes hayvanları çiftlikleri, sığır yetiştiriciliği, balık yetiştiriciliği, gıda üretim fabrikaları ve yaş meyve ihracatı konularında çalışan girişimcilerin yaralanabilmesi için planlanmıştır.

Araştırmada Türkiye’ye gelen ve Afganistan’da tarımsal geçmişi olan göçmenlerin büyük bir kısmı (%90,4) tarımsal faaliyetleri yürütürken herhangi bir tarımsal kredi desteği almamıştır. Bu gruptaki çiftçiler ekim ve hasat döneminde paraya sıkıştığı zaman kendi dost veya akrabalarından borç alarak problemlerini çözmeye çalıştıklarını ifade etmektedir. Çiftçilerin %9,6’sı ise işletmelerini ve

üretimlerini geliştirmek amacıyla tarımsal kredilerden faydalandığını belirtmiştir (Tablo: 5.14). Ülkede tarımsal kredilere erişim sağlayan çiftçiler genellikle büyük şehirlere (Kabul, Herat, Balkh, Celalabat) yakın alanlarda tarımsal faaliyet yapmakta ve büyük arazileri bulunmaktadır.

Kırsal alanlarda gelir düzeyinin düşük olması, çiftçilerin kendi işletmelerine yatırım yapmalarını engellemektedir. Bunun yanı sıra birçok yerde aileler temel ihtiyaç maddelerini temin etmekte bile zorlanmaktadır. Köylerdeki tarımsal gelirin yetersiz olması, tarım dışı iş imkanlarının bulunmaması ve eğitim imkânlarının yetersizliği gibi birçok olumsuz faktör, kırsal alanda gelir düzeyinin yükselmesini engellemektedir. Bu yüzden köylüler kırsal alanda yaşamaktansa şehirlere göç etmeyi tercih etmektedir. Araştırmaya katılan göçmenlere Afganistan’da yaşadıkları köyün gelir düzeyine göre kendilerini değerlendirmeleri istenmiş ve Tablo 5.3.2’ de gösterildiği gibi %32,2’sinin kendilerini düşük gelir düzeyinde, %59,9’unun orta gelir düzeyinde ve %9,9’unun ise yüksek gelir düzeyinde gösterdikleri anlaşılmıştır. Araştırmanın bu bulgusu göçmenlerin kendilerini daha çok orta ve düşük gelir düzeylerinde gösterme eğiliminde olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 5.14. Tarımsal faaliyetlerde kredi kullanma durumu

Afgan göçmenlerin Tarımsal Geçmişi	N	%
Tarımsal faaliyetlerde kredi kullanmaları		
Hayır	347	90,4
Evet	37	9,6
Toplam	384	100,0
Göçmenlerin köyün gelir düzeyi açısından durumu		
Orta	230	59,9
Düşük	116	30,2
Yüksek	38	9,9
Toplam	384	100,0

5.3.3. Göçmenlerin Afganistan’da bitkisel, hayvansal ve tarım dışı gelirleri

Afganistan tarım sektörünün gıda güvenliği ve istihdam sağlama açılarından son derece önemli olduğu bir ülkedir. İstatistiklere göre ülke nüfusunun yaklaşık %80’inin tarım ve hayvancılıkla uğraşmakta olduğunu ve tarımın ihracatta önemli bir yer işgal ettiğini göstermektedir. Geçmiş yıllarda Afganistan tarımsal üretim bakımından dünyada ve bölgede en elverişli ülkelere biri konumundaydı. Ancak son 45 yıl

içerisinde yaşanan savaşlar ve iç sorunlar ülkenin bütün altyapısını ve tarımsal üretimini olumsuz yönde etkilemiştir. Afganistan savaşlarından sonra tarımsal altyapıyı iyileştirici çalışmalara başlamış ve bu alanda bazı başarılı sonuçlara da ulaşmıştır. Bütün bu çalışmalar kırsal alanda yaşayan bireylerin tarımsal gelirlerini artırmak ve buralarda yaşamalarını sağlamak üzere yürütülmektedir. Araştırmaya katılan göçmenlerin tarımsal ve tarım dışı gelirleri incelendiğinde, yüzde kaçının bitkisel üretimden, yüzde kaçının hayvansal ürünlerden gelir elde edildiği Tablo 5.15'te görülmektedir.

Araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin büyük bir kısmı ülkelerindeyken dolaylı veya dolaysız bir şekilde tarımdan gelir elde etmiştir. Göçmenlerin bir kısmı sadece bitkisel üretim, bir kısmı sadece hayvansal üretim, bazıları da karışık üretim yapmıştır. Analizlerin sonuçlarına göre katılımcıların sadece %30,5'i bitkisel gelirleri olmadıklarını ve geri kalanlar ise dolaylı veya dolaysız bir şekilde bitkisel gelirleri olduğunu belirtmiştir.

Afganistan'da köylerde hayvancılık ve kümes hayvancılığı genellikle kadınlar tarafından yapılmaktadır. Yünü düzeltmek, halı, kilim yapmak ve dokumak, inek beslemek, süt ürünleri üretmek ve hayvanları korumak kadınların işidir. Hayvancılık ürünleri üretimi sadece köylülerin hayatını döndürmekle kalmaz, aynı zamanda şehirlerin ihtiyaçlarını da karşılanmaktadır. Temel olarak, hayvancılık bir meslek ve Afganistan ekonomisinin büyük bir parçasıdır. Bu amaçla, son 40 yılda hükümet ve ilgili tarım kuruluşları, hayvan yetiştirme, beslenme ve sağlıklı süt ürünleri sağlama konusunda programlar yürütmüştür. Afganistan'ın Tarım Bakanlığı'nda "Hayvancılık" adına bir bölüm bulunmaktadır. Veterinerlik merkezleri ve aşı idareleri bu dairenin idaresi altında faaliyet göstermektedir. Bu merkezler Afganistan'ın çoğu vilayetinde faaliyet göstermektedir. Aralık 2013'te Dünya Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) Afganistan'da ilk hayvancılık sayımını gerçekleştirmiştir. Bu sayım nüfusu 3 milyon olan 37.600 köyde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın maliyeti 380.000\$ olup tamamen İtalyan hükümeti tarafından karşılanmıştır. Afganistan'da hayvancılık sektörü son derece önemli olmasına rağmen son yıllarda hayvan sayısı azalmaktadır. Bunun nedenleri arasında son yıllarda hüküm süren kuraklık ve savaşlar sayılabilir (Wikipedia, 2022).

Araştırmaya katılan göçmenlerin %29,7'sinin gelirlerini hayvancılıktan elde ettikleri tespit edilmiştir. Afganistan'da bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetlerinde bulunmayan göçmenler gelirlerini tarım dışı sektörlerde çalışarak temin etmiştir.

Tablo 5.15'te tarım dışı sektörlerden gelir elde edenlerin oranının %30,5 olduğu görülmektedir.

Tablo 5.15. Göçmenlerin Afganistan'daki bitkisel, hayvansal ve tarım dışı gelirleri

Bitkisel, hayvansal ve tarım dışı gelir durumu	N	%
Bitkisel geliri olanlar	153	39,8
Tarım dışı geliri olanlar	117	30,5
Hayvancılıkla gelir elde edenler	114	29,7
Toplam	384	100,0

5.4. Afgan Göçmenlerin Kırsal Alanlar ve Tarımsal Faaliyetlere İlgili Düzeyleri

Afganistan, ekonomik yapısı tarım ve hayvancılığa dayalı olan bir ülke olarak bilinir. Ancak, köylerdeki yoksulluk, geleneksel sosyal yapı ve ekonomik sistem nedeniyle yaşam koşulları oldukça zorlu bir hal almıştır. Köy halkı, asgari refah düzeyine ve kalkınma tesislerine erişim konusunda sınırlamalarla karşı karşıya kalmaktadır. Afganistan'ın nüfusunun büyük bir kısmının kırsal kesimde yaşamasına rağmen, kırsal yaşam geri kalmışlık ve geleneksel değerlerin bir karışımını içermektedir. Köylerde gelişme ve değişim fırsatlarının yetersiz olması, kültürel ve sosyal dönüşüm alanlarını kısıtlamaktadır. Bu bağlamda, Afgan toplumunda geleneksel ve modern arasındaki çelişki ve gelenekçiliğin medeniyet ve modernizm üzerindeki etkisi, kırsal ve kentsel yaşam koşullarından kaynaklanmaktadır. Afganistan, son yıllardaki modernleşme çabalarını, kırsal yaşamın geri kalmışlığından kaynaklanan köklü gelenekçilik nedeniyle engellenmiştir. Afganistan'daki köylerde yaygın olan gelenekçilik tabanı, ülkenin kalkınma sürecinde ciddi zorluklar oluşturmaktadır. Bu nedenle, kırsal kalkınma, Afganistan'ın kalkınma, güvenlik ve yönetişim açısından önemli bir ihtiyaç olarak kabul edilmektedir.

Araştırmaya katılan göçmenlerin kırsal ve tarımsal faaliyetlere olan ilgi düzeylerini belirlemek amacıyla geniş bir literatür taraması yaparak ve araştırma bölgesinin sosyoekonomik koşullarını göz önünde bulundurarak ön yargıdan oluşan beşli Likert soruları hazırlanmıştır. Her bir yargı için katılımcılar cevap aralığı olan 1 ile 5 arasında bir seçenek işaretlemiştir. Örneğin “Kırsal alanlarda yaşamayı seviyorum.” ifadesinin yanıtı için “1- Kesinlikle Katılmıyorum”, “2- Katılmıyorum”, “3- Kararsızım”, “4- Katılıyorum”, “5- Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde beş seçenek yer almaktadır. Anket sorularına verilen cevapların değerlendirilmesinde Tablo

5.16'daki aralıklar kullanılmıştır. Aralıkların eşit olduğu varsayılmış, aritmetik ortalamalar için puan aralığı 0,80 olarak hesaplanmıştır (Puan Aralığı = (En Yüksek Değer – En Düşük Değer)/5 = (5 – 1)/5 = 4/5 = 0,80). Bu hesaplama göre aritmetik ortalamaların değerlendirme aralığı Tablo 5.4'te verilmiştir.

Tablo 5.16. Beşli Likert ölçeğine göre aritmetik ortalamaların değerlendirme aralığı

Aralık	Seçenek
1,00 – 1,80	Kesinlikle Katılmıyorum
1,81 – 2,60	Katılmıyorum
2,61 – 3,40	Kararsızım
3,41 – 4,20	Katılıyorum
4,21 – 5,00	Kesinlikle Katılıyorum

Afgan göçmenlerin hayatlarında kırsal ve tarımsal faaliyetlere ilgi duyup duymadıkları göreceli bir konu olup bir çok nedene bağlıdır. Göçmenlerin çoğu kısıtlı olanaklarına rağmen, tarımsal ve kırsal faaliyetlere ilgi duyduklarını ifade etmektedirler. Bazıları ise kırsal alanlarda konut, arazi gibi gayrimenkullere sahip olduğu halde tarımsal ve kırsal faaliyetlere ilgi duymamaktadır. Her ne kadar kırsal ve tarımsal faaliyetlere olan ilgi düzeyini tanımlamak ve ölçmek zor olsa da göçmenler tarımsal ve kırsal faaliyetlere ihtiyaçları ve isteklerinin karşılandığı ölçüde ilgi duymaktadır. Eğer bu ihtiyaç ve talepler karşılanmazsa tarımsal ve kırsal faaliyetlere olan ilginin azalacağı söylenebilir. Ayrıca kırsal alanlarda yaşamının birçok avantajı da vardır. Bunlar arasında kişinin kendi arazisini işlemesi, hasatını elde etmesi, sağlıklı bir çevrede yaşaması, diğer çiftçiler ve akrabalarla bir arada olması gibi faktörler sayılabilir.

Türkiye'ye gelen Afgan göçmenlerin kırsal alanlara ve tarımsal faaliyetlere ilgi düzeylerini belirlemek amacıyla hazırlanan 10 gösterge önem sırasına göre Tablo 5.17'de verilmiştir. Ortalama değerlerin yorumlanmasında araştırmacılar tarafından geliştirilen katılım skalası Tablo 5.17'de verilmiştir. Buna göre göçmenler, 10 göstergeden altı adetini “Katılıyorum”, üç adetini “Kararsızım” ve sadece bir adetini “Katılmıyorum” şeklinde cevap vermiştir. Göçmenler arasında herhangi bir göstergeye “Kesinlikle katılmıyorum” şeklinde cevap veren olmamıştır. Kırsal ve tarımsal faaliyetlere olan ilgiyi gösteren ve ortalaması en yüksek olan üç ifade; “Kırsal alanlarda kendi arazim olursa her zaman orada yaşamayı tercih ederim”, “Tarımsal faaliyetlerde bulunmak benim için önemlidir”, ve “İmkânım varsa kırsal alanda yaşamayı kentsel alandan tercih ederim” olmuştur. Araştırmanın bu bulgusu

Türkiye'ye gelen Afgan göçmenlerin kırsal alanlarda daimi iş fırsatları, eğitim olanakları, sağlık hizmetleri ve altyapı hizmetlerinin bulunması halinde kırsal alanlarda yaşamayı tercih edeceğini göstermektedir. Bu bağlamda göçmenlerin kırsal halk ile bir kaynaşma ortamı oluşturabilecekleri söylenebilir. Göçmenlerin kararsız kaldığı ve katılmadığı ifadelerin nedenleri şöyle sıralanabilir: Kırsal alanlarda iş fırsatlarının mevsimlik olması, eğitim hizmetlerin eksikliği, sağlık hizmetlerin erişim eksikliği, ve elektrik, su, doğalgaz gibi altyapı hizmetlerinin yetersizliğidir.

Tablo 5.17. Göçmenlerin kırsal ve tarımsal faaliyetleri ile ilgili yargılara katılma düzeyi

İfadeler	N	Ort.	Ss.	Kategori
1_ Kırsal alanlarda kendi arazim olursa her zaman orada yaşamayı tercih ederim	384	3,59	1,343	K
2_ Tarımsal faaliyetlerde bulunmak benim için önemlidir	384	3,56	1,341	K
3_ İmkânım varsa kırsal alanda yaşamayı kentsel alandan tercih ederim	384	3,49	1,241	K
4_ Kırsal alanlarda tarımsal arazim olmasını isterim	384	3,46	1,247	K
5_ Kırsal alanda hayvancılık yapmayı seviyorum	384	3,44	1,333	K
6_ Kırsal alanlarda yaşamayı seviyorum	384	3,41	1,457	K
7_ Ara sıra kırsal alana göç etmeyi düşünüyorum	384	3,34	1,341	Kr
8_ Kırsal alanlarda tarımsal ve hayvancılıktan iyi kazanç elde edebilirim	384	3,20	1,203	Kr
9_ Afganistan'da kırsal alanda yaşıyordum	384	2,86	1,417	Kr
10_ Afganistan'da tarım ve hayvancılık ile uğraşıyordum	384	2,33	1,378	Km

5.5. Afgan Göçmenlerin Sosyal Uyum Özellikleri

Afgan göçmenlerin sosyal uyum özellikleri, göç ettikleri ülke, yaşadıkları koşullar ve göçmenlerin kendileriyle ilgili bir dizi faktöre bağlı olarak değişebilir. Afgan göçmenlerin sosyal uyum süreci, zaman içinde değişebilir ve kişisel deneyimlere bağlı olarak farklılık gösterebilir. Sosyal uyum, hem göçmenlerin hem de yerel toplumun karşılıklı anlayış, sabır ve işbirliği gerektiren bir süreçtir. Bu nedenle, yerel hükümetler, sivil toplum kuruluşları ve toplum üyeleri, göçmenlerin uyum süreçlerini desteklemek için çeşitli programlar ve kaynaklar sağlamaktadır.

5.5.1. Göçmenlerin yaşadığı illere gelme nedenleri

Göç, günümüzde çoğu ülkenin karşı karşıya kaldığı ve bundan etkilenen bir olgudur. Bu olgu uzun süredir hükümetlerin dikkatini çekmektedir. Çünkü etkileri ve sonuçları belirli kişiler ya da dönemlerle sınırlı olmayıp, uzun vadede bireysel ve toplumsal hayata gölge düşürmektedir. Ülkelerin iç göç hareketleri nüfus

dağılımındaki dengesizliklerden, bölgesel ve kırsal kalkınma çabalarının yetersizliğinden, istihdam olanaklarının yetersiz ve dengesiz dağılımından ve doğal kaynakların işletilmesinde ulusal yatırımların yetersiz kalmasından kaynaklanabilir. Ayrıca diğer sosyal, ekonomik ve kültürel faktörler de göç hareketlerini etkilemektedir. Kentlerin genişlemesi ve göçün eşi benzeri görülmemiş artışıyla birlikte, bir araya getirilen farklı kültürler çoğu zaman uyumlu ve pekiştirici olmayıp bazen birbirleriyle çatışmaktadır. Çünkü toplulukların kimlikleri hakkında farklı görüşleri vardır ve bu farklılıklar ve gerilimler, göçün toplumdaki etkilerini yansıtmakta ve bu da sosyal uyum ve bütünleşmeyi etkileyebilmektedir (Sundvall ve ark, 2021).

Herhangi bir toplumda sosyal güvenlik yapısının en önemli bileşenlerinden biri “sosyal uyum ve bütünleşmedir. Sosyal entegrasyon, herkesin aynı şekilde düşündüğü veya aynı şekilde davrandığı anlamına gelmez, ancak herkesin içinde yaşadığı toplumu sürdürmek için ortak bir amacı olduğu anlamına gelir. Sosyal psikoloji de toplumdaki insanların davranışları üzerinde önemli bir etkiye sahip olan, bir toplum veya gruptaki yakınlık veya yakınlık eksikliği olgusundan bahsederler. Sosyal gruplarda bu sorun kolayca belirlenebilir, somut ve varoluşsal etkileri ve sonuçları izlenebilir. Uyumun tanımında, üyelere ve topluma grup içinde kalmaları için uygulanan kuvvetin, onları gruptan ayrılmaya zorlayan ve bütünlüklerini bozmaya çalışan toplam güçlerden daha fazla olduğu bir özellik olduğunu söylerler. Başka bir deyişle, üyelerinin birbirini sevdiği ve birbirlerinin huzurunda kalmak ve çalışmak istediği gruplar ve toplumlar, uyumlu grup ve toplumlardır. Üyeleri birbirinden hoşlanmayan gruplar veya toplumlar olarak toplumlar parçalanmış ve uyum açısından en düşük düzeyde kalmıştır (Aygüler ve ark, 2020).

Toplumsal bütünleşme veya bir arada olmanın, derinlemesine düşünüldüğünde topluma birçok avantaj sağlayabilecek özellikleri, anlamları, sebepleri, etkenleri ve etkileri bulunmaktadır. Bu nedenle, "sosyal bütünlük" ve "toplumsal birlik" olmak üzere iki farklı paradigma altında bir arada olma kavramından bahsedebiliriz. Sosyal uyum veya sosyal yakınsama, toplumdaki benzerlikleri ve farklılıkları düzenlemeyi hedefleyen bir sosyal kavramdır. Sosyal uyumun temeli, insanların farklı ihtiyaçlara ve isteklere sahip olmalarıdır. Diğer insanlardan farklılıklarını gözetirken, bireylerin zevk ve ihtiyaçlarına da önem verilmektedir.

Türkiye’ye gelen Afgan göçmenlerin yaşadığı şehirleri seçme veya bu illere gelme nedenlerini incelemek amacıyla hazırlanan 10 gösterge önem sırasına göre

Tablo 5.18’de verilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan göçmenler, 10 göstergeden altı adetine “Katılıyorum” ve dört adetine “Kararsızım” şeklinde cevap vermiştir. Göçmenler arasında herhangi bir göstergeye “Katılmıyorum” veya “Kesinlikle katılmıyorum” şeklinde cevap veren olmamıştır. Göstergedeki ifadelere katılıyorum diyenler göstergede sırasıyla, göçmenlerin bulunduğu şehirlerde çalışma fırsatı olması, aileleri ve akrabaları bulunduğu şehirde yaşaması ve o şehrin toplumuna alışmış olması ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından o şehre gönderilmesi gibi sebepler olmuştur. Araştırmanın bu bulgusu Türkiye’ye gelen Afgan göçmenlerin genellikle bir ili tercih ederken çalışma fırsatı, yarı zamanlı çalışma saatleri ve arkadaşlarının o ilde bulunması gibi nedenlerle tercih etmektedirler. Kararsız kalınan dört gösterge göz önünde bulundurulduğunda, göçmenlerin yaşadıkları illerin belirlenmesinde yeni arkadaşlar edinmek, güvenlik olanakları, iklim koşulları ve eğitim olanakları gibi faktörlerin daha az etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 5.18. Göçmenlerin yaşadığı illere gelme nedenleri

İfadeler	N	Ort.	Ss.	Kategori
1_ Çalışma olanakları olması	384	3,67	1,148	K
2_ Arkadaşlarım burada olması	384	3,55	1,331	K
3_ Ailesinin varlığı	384	3,50	1,353	K
4_ BMMYK/GİGM kararı	384	3,49	1,207	K
5_ Bu şehrin toplumuna alışması	384	3,44	1,171	K
6_ Akrabalarım burada olması	384	3,42	1,342	K
7_ Eski arkadaşlarım dışında yeni insanlarla arkadaşlık bağı kurma ve sosyal faaliyetlerde bulunma isteği	384	3,02	1,399	Kr
8_ Güvenlik	384	2,74	1,284	Kr
9_ İklım özellikleri	384	2,64	1,267	Kr
10_ Eğitim	384	2,63	1,282	Kr

5.5.2. Hedef ülkeye varana kadar göçün göçmenlerin yaşamı üzerine etkisi

Göçmenlerin göç edecekleri ülke olarak Türkiye’yi seçmeleri birçok farklı nedene bağlanabilir. Bunların bazıları ise, Türkiye’nin zengin ve medeni bir kültüre sahip olması, doğal ve turistik alanların bulunması ve ekonomik olarak Afganistan’dan daha çok olanakların bulunduğu bir ülke olmasıdır. Ayrıca Türkiye’de eğitim kurumlarının varlığı, Avrupa ülkeleri ile benzer refah düzeyi ve sosyal tesislerin varlığı, düşük yaşam maliyeti ve kolay iş kurabilme imkânları göçleri cezbeden faktörler olabilir. Bütün bu faktörler Türkiye’yi diğer Asya ülkelerine göre daha çok göçmen tarafından tercih edilen bir ülke haline getirmektedir. Türkiye’nin 81 ili vardır

ve her birinde yaşam ve çalışma koşulları farklıdır. Ancak bazı şehirler çalışmak ve yaşamak için daha uygun koşullara sahiptir. Bu nedenle bu şehirler göçmenler arasında yaşanacak en iyi şehirler olarak bilinmektedir. En önemli şehirlerden bazıları İstanbul, Ankara, Bursa, İzmir, Antalya, Bodrum, Eskişehir ve Trabzon'dur. Türkiye'de yaşamının maliyeti, insanların yaşam tarzı ve yaşadıkları şehir ile doğrudan ilişkilidir. Ancak Türkiye'de dört kişilik bir ailenin aylık yaşam maliyeti, mülk kirasını hesaba katmadan yaklaşık olarak 15.000 liraya yaklaşmaktadır. Ayrıca emlak kirası dikkate alınmadan bir kişi için aylık yaşam maliyetinin 4 bin lira olduğu tahmin edilmektedir (Zengin, 2022).

Türkiye'ye gelen Afgan göçmenlerin yaptıkları göç ve yerleştikleri yeni ortamın mevcut yaşamları üzerine olan etkisini belirlemek amacıyla hazırlanan 6 gösterge önem sırasına göre Tablo 5.19'da verilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan göçmenler, 6 göstergeden hepsine "Katılıyorum" şeklinde cevap vermiştir. Göçmenler arasında herhangi bir göstergeye "Kesinlikle katılıyorum", "Kararsızım" "Katılmıyorum" ve "Kesinlikle katılmıyorum" şeklinde cevap veren olmamıştır. Göstergedeki ifadelere katılıyorum diyen göçmenler, Türkiye'ye geldikten sonra can güvenliği, refah düzeyi, yeni bir yaşam, yeni bir kültür ve çocuklara bundan sonra iyi bir yaşam sağlama gibi olanaklara sahip olduklarını belirtmektedir. Ancak Afgan göçmenlerin çoğu düzensiz göçmen olduğundan bir kimliğe sahip değildir. Bu yüzden gerek kendileri gerekse çocuklarını eğitim kurumlarına kayıt yaptıramamaktadır. Buna rağmen göçmenler, birçok zorluğa katlanarak ülkelerinden ayrıldıklarının ve kilometreler boyunca yürüyerek bilmedikleri ve tanımadıkları ülkelere göç etmenin kolay bir süreç olmadığına bilincindedir.

Tablo 5.19. Göç etmenin Türkiye'deki yeni bir yaşam üzerine etkisi

İfadeler	N	Ort.	Ss.	Kategori
1_ Yeni bir yaşam ve yeni bir kültürü öğrenmemizi sağladı	384	3,94	1,053	K
2_ Savaşın etkisi ile psikolojik yıkımlara engellendi	384	3,79	1,143	K
3_ Can güvenliğimiz sağlandı	384	3,64	1,231	K
4_ Refah seviyemiz arttı	384	3,60	1,156	K
5_ Mali ve maddi olarak kaybımız azaldı	384	3,51	1,222	K
6_ Çocuklarımız için daha iyi eğitim imkânı bulduk	384	3,41	1,249	K

5.5.3. Afgan göçmenlerin Türkiye’de çalışma alanları ve gelirleri

Göçmenlerin Türkiye'nin çeşitli illerinde çalışabilmesi yasal izinlere tabidir. Türkiye’de yabancıların çalışma izni alınabilmesi için işverenlerin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na başvuruda bulunması gerekmektedir. İşverenler yasa gereği yabancı çalışanlara en az asgari ücret düzeyinde öneme yapmalıdır. Yabancı işçi kendi adına ve hesabına iş kurma veya çalışma talebinde bulunuyorsa Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına başvurmalıdır. Türkiye’de bulunan ve uluslararası koruma altında olan göçmenler, mevsimlik tarım işçileri ve şartlı mülteciler devlet makamlarından “çalışma izni muafiyet formu” temin ederek herhangi bir çalışma iznine gerek duymadan yukarıda belirtilen alanlarda çalışabilmektedir. Türkiye’de yaşayan Afgan göçmenlerin önemli bir kısmının kayıt dışı olarak çalışmakta olduğu bilinmektedir. Büyük bir çoğunluk tarım ve hayvancılık sektörü, inşaat sektörü, gıda sektörü, çeşitli fabrikalar ve tekstil atölyeleri gibi yerlerde çalışmaktadır. Uluslararası koruma altında olan Afgan göçmenlerin önemli bir kısmı çalışma izni gerektirmeyen, bitkisel üretim ve hayvansal üretimin alt sektörleri olan koyunculuk ve besicilik işletmelerinde çalışmaktadır. Göç Araştırmaları Derneği tarafından hazırlanan "İstanbul'un Hayaletleri: Güvencesizliğin Kıyısında Afganlar" başlıklı raporda, İstanbul'a 1990'lardan önce gelen Afganların lokanta, fırın, bakkal gibi küçük işletmelere sahip oldukları ancak bu grup göçmenlerin şehirde bulunan göçmenlerin sadece %10-20’lik bir kısmını oluşturduğu belirtilmektedir. İle daha sonra gelen göçmenlerin ise çoğunlukla yoğun fiziki emek gerektiren işlerde istihdam edildiği belirtilmektedir.

Araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin Türkiye’de çalıştıkları yerlerden elde ettikleri gelirler Tablo 5.20’de göstermiştir. Tablodan göçmenlerin yarıya yakınının (%42,7) aylık gelirinin \$201-300 arası olduğu görülmektedir. Göçmenlerin %37’sinin aylık geliri \$301-400 arasında iken, %8,9’unun \$400 ve 400 dolardan fazla, %6,5’inin \$101-200 arasında ve %1’inin \$100 ve 100 dolardan az olduğu görülmektedir. Herhangi bir geliri olmayanların oranı ise %3,9 olarak bulunmuştur. Bütün göçmenleri aylık gelir ortalaması da hesaplanmış ve \$283,30 (SS= \$91.363 olarak bulunmuştur. Gelir sahibi olmayan Afgan göçmenler daha çok öğrenci ve Türkiye’ye yeni geldiği için çalışabilecek düzeyde Türkçe bilmeyen göçmenlerden oluşmaktadır. Geliri daha düşük olan göçmenler çoğunlukla kısmi zamanlı çalışmakta olup geliri yüksek olanlar daha çok fabrikalarda, çiftliklerde ve lokantalarda iş bulabilen göçmenlerdir.

Tablo 5.20. Afgan göçmenlerin Türkiye’deki aylık gelirleri (USD \$)

Afgan göçmenlerin Türkiye’deki aylık gelirleri (USD \$)	N	%
201 – 300	164	42,7
301 – 400	142	37,0
400 ≤	34	8,9
101 – 200	25	6,5
Geliri olmayanlar	15	3,9
≤ 100	4	1,0
Toplam	384	100,0
Not: 1\$ = 9,722 Türk lirası (25. 10. 2021) piyasa değerinde		
'x' = 283,30	Ss = 91,363	

5.5.4. Göçmenlerin boş zamanlarında yaptıkları etkinlikler

Afganların göçü, sosyal ve ekonomik ilişkiler bağlamında aile, arkadaşlar ve etkileşim halindeki insanlar arasındaki kurulan ağlarla gerçekleşmektedir. Buna paralel olarak katılımcıların ülke tercihlerini etkileyen faktörlerden biri de sosyal bağlarıdır. Böylece Afgan göçmenler Türkiye’ye geldiğinde Türkçe öğrenene kadar bir iki senede çoğu bağlantıları ve iletişimleri Afganlarla kurmaktadır. Türkçe öğrendikten sonra çeşitli sosyal faaliyetler ve çevresel etkinliklere katılarak Türk toplumu ile rahatlıkla iletişim kurabilmektedirler.

Türkiye’ye gelen Afgan göçmenlerin etkinliklerini incelemek amacıyla hazırlanan 8 gösterge önem sırasına göre Tablo 5.21’de verilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan göçmenler, 8 göstergeden altı adetini “Arada bir” ve iki adetini “Çok nadir” şeklinde cevap vermiştir. Göçmenler arasında herhangi bir göstergeye “Hiçbir zaman” şeklinde cevap veren olmamıştır. Göstergedeki ifadeler arada bir şeklinde yanıt veren göçmenlerin boş zamanlarında en çok yaptıkları etkinlikler sırasıyla, işyerinden gelip evde çeşitli işlerle uğramak, sosyal medyalar da vakit geçirmek, parka gitmek, kitap okumak, spor yapmak ve alışveriş yapmaktır. Araştırmaya katılan göçmenlerin çoğu, *‘biz günde 12 saat çalışıyoruz eve geldiğimizde yorgunluktan başka sosyal faaliyetlere katılma fırsatımız olmuyor’* ifadesine yer vermiştir. Çok nadir yapılan iki etkinlik ise sinemaya ve tiyatroya gitmektir. Afgan göçmenlerin dostları, akrabaları ve yakınları başka yerlerden kendilerine misafir gelince onları gezdirmek amacıyla bu tür faaliyetlerde bulunduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 5.21. Göçmenlerin boş zamanlarında yaptıkları etkinlikler

İfadeler	N	Ort.	Ss.	Kategori
1_ Evde çeşitli işlerle uğraşmak	384	3,34	1,077	Arada bir
2_ Sosyal medya ile vakit geçirmek	384	3,19	1,391	Arada bir
3_ Parka gitmek	384	3,11	1,229	Arada bir
4_ Kitap okumak	384	3,09	1,188	Arada bir
5_ Spor yapmak	384	3,07	1,226	Arada bir
6_ Alışveriş yapmak	384	3,07	1,183	Arada bir
7_ Sinemaya gitmek	384	2,31	1,208	Çok nadir
8_ Tiyatroya gitmek	384	2,25	1,292	Çok nadir

5.5.5. Göçmenlerin toplum içinde yaşamış sorunların düzeyi

İnsanlar çok eski zamanlardan beri bir yerden başka bir yere göç etmişlerdir. Göçün nedenleri ve süresi, bireyler ve aileler üzerinde büyük bir stres oluşturmaktadır. Bu tür stres, her koşulda veya tüm göçmen gruplarında ruh hastalığını eşit ölçüde artırmayabilir, ancak bir dereceye kadar etkilidir. Göç, insanların kalıcı veya geçici ikamet amacıyla bir kültürel yerden başka bir yere taşındığı toplumsal dönüşüm sürecidir. Bu tür bir değişiklik, genellikle ekonomik, politik veya eğitimsel ilerleme olmak üzere herhangi bir nedenle kaçınılmaz olarak streslidir ve ruh hastalığına yol açabilmektedir. Ayrıca göçmenlerin hazırlanmaları, ev sahibi toplum tarafından kabul edilmeleri ve göç süreci ruhsal bozuklukların ortaya çıkmasına yol açabilmektedir (Melike ve ark, 2017).

Türkiye'ye gelen Afgan göçmenlerin toplumda yaşadıkları sorunları incelemek amacıyla hazırlanan 8 gösterge önem sırasına göre Tablo 5.22'de verilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan göçmenler, 8 göstergeden hepsine "Sorun Yaşamadım" şeklinde cevap vermiştir. Göçmenler arasında herhangi bir göstergeye "Sorun Yaşadım" veya "Çok Sorun Yaşadım" şeklinde cevap veren olmamıştır. Göstergedeki ifadelerle sorun yaşamadım şeklinde yanıt veren göçmenler genellikle daha iyi Türkçe konuşabilen ve iş yerinde, toplumda, hastanelerde ve diğer mekanlarda kendilerini ifade edebilenlerden oluşmaktadır. Ancak araştırmaya katılanların bazıları nadiren dışlandığını ve sokakta, mahallede veya toplum içerisinde kendilerine iyi davranılmadığını ifade etmiştir. Bu göçmenlerin sayısı oldukça düşük olup genel göçmen popülasyonunu yansıtmamaktadır. Göçmenler genel olarak Türkiye'deki yaşantılarından memnundur.

Tablo 5.22. Göçmenlerin toplumda yaşadıkları sorunları ve düzeyleri

İfadeler	N	Ort.	Ss.	Kategori
1_ Türk halkının bize karşı bakış açısı	384	2,58	1,031	Yaşamadım
2_ Ekonomik	384	2,35	1,091	Yaşamadım
3_ Sağlık	384	2,34	1,163	Yaşamadım
4_ Çalıştığım yerde	384	2,33	1,197	Yaşamadım
5_ Göç İdaresi	384	2,32	1,024	Yaşamadım
6_ Barınma	384	2,28	0,976	Yaşamadım
7_ Eğitim	384	2,11	0,988	Yaşamadım
8_ Güvenlik	384	2,09	1,018	Yaşamadım

5.5.6. Göçmenlerin Türk toplumuna uyumu

Uyumlaştırma konusunda çeşitli kavramlar ve tanımlar bulunmaktadır. Bu kavramların ve tanımların çeşitliliği, ülkelerin uyumlaştırmaya farklı bakış açıları ve yaklaşımları nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Her ülke, kendi anlayışına göre uyumlaştırma sorununu ele almaktadır ve bu bağlamda uyumlaştırmayla ilgili politikaları uygulamaktadır. Bu sebeple, küresel düzeyde ortak bir uyum tanımı ve politikası geliştirilememesi anlaşılabilir bir durumdur. Ayrıca, uyum, farklı etnik kökenlerden ve kültürlerden gelen toplulukların, sürekli değişen ve hareketliliğin yoğun olduğu bir düzende bir arada yaşamalarını ifade etmektedir. Bu toplulukların bir arada yaşama başarısı, birbirlerini kabul etmeleri ve sosyal ilişkiler kurmalarıyla sıkı bir ilişki içerisinde. Bu bağlamda, toplum içindeki bireyler, gruplar ve kurumlar arasında sosyal uyumun sağlanması, bu sürecin sağlıklı bir şekilde yaşanmasını destekleyecektir (Cebeci, 2015).

Afgan göçmenlerin Türk toplumuna uyum sağlayıp sağlamadıkları kuşkusuz onların göç sürecinde ve Türkiye’de bulundukları süre içerisinde toplumun çeşitli katmanlarında yaşadıkları sorunlarla ilgilidir. Genellikle fazla sorun yaşamayan göçmenlerin Türk toplumuna daha kolay uyum sağlayacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda göçmenlerin %52,6’sının Türkiye’ye kısmen uyum sağladıklarını, %35,7’sinin uyum sağladıklarını ve %7’sinin uyum sağlamadıklarını görülmektedir (Tablo 5.23). Göçmenlerin %4,7’sinin ise bu konuda fikri olmadığı anlaşılmaktadır. Uyum sağlayan göçmenler, uzun zamandan beri Türkiye’de yaşadıklarını, çocuklarının burada büyüdüğünü ve yaşadıkları toplumda kendilerini bir yabancı gibi hissetmediklerini belirtmiştir. Uyum sağlamaya zorluk çeken göçmenler ise Türkçe bilmeyen ve ailesi burada olmayanlardan oluşmaktadır. Ayrıca göçmenlerin Türkiye’den başka ülkelere göç etme düşüncelerini incelediğimizde %38’inin başka bir ülkeye gitme düşüncesinin olmadığı görülmektedir. Bu gruptaki göçmenler, “*Türk*

kültürü bizim kültürümüze çok yakındır. Bu yüzden burada kendimizi kendi ülkemizdeki gibi hissediyoruz. Türkiye müslüman bir ülkedir” gibi ifadelerle Türkiye’ye uyum sağladıklarını belirtmiştir. Göçmenlerin %34,9’unun Türkiye’den diğer ülkelere göç etme düşünceleri vardır. Bu gruptaki göçmenlerin genellikle ailelerinden bir veya birkaç bireyi Avrupa ülkelerinde yaşamakta ve kendileri de ailelerinin yanına gitmek istemektedir. Göçmenlerin %27,1’i ise başka bir ülkeye göç edip etmeme konusunda kararsız olduklarını belirtmiştir (Tablo 5.23).

Göçmenler arasında Türkiye vatandaşı olmak isteyenler de çoktur. Araştırma bulgularına göre göçmenlerin %75,8’i Türkiye vatandaşı olmaya çok istekli olduklarını belirtmiştir. Bu göçmenlerin amacı güvenli bir ülkede yaşamak, çalışma fırsatı bulmak ve çocukları için savaş olmayan bir ortamda bir gelecek tasarlanmaktadır. Göçmenlerin %17,2’si Türkiye vatandaşı olma konusunda kararsız olup %6,5’i ABD, Kanada, Almanya ve vb. ülkelere iltica talebinde bulunmuştur. Bu göçmenler ilticaları kabul olduğu halde bu ülkelere gideceklerini belirtmiştir (Tablo 5.23).

Afgan göçmenlerin Türkiye’deki yaşamlarından memnun olup olmadıklarını ortaya çıkarmak amacıyla sorulan sorudan alınan yanıtlar Tablo 5.5.6’da verilmiştir. Buna göre göçmenlerin %55,2’sinin memnun olduğu, %25,5’inin kararsız olduğu, %10,7’sinin çok memnun olduğu, %5,7’sinin memnun olmadığı ve 2,9’unun hiç memnun olmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca göçmenlerin memnuniyet düzeyinin aritmetik ortalaması beşli Likert düzeyinde 3,65 (SS = 0.854) olarak hesaplanmış ve bu bulgu Afgan göçmenleri Türkiye’deki yaşamlarından genel olarak memnun olduklarını göstermektedir.

Tablo 5.23. Göçmenlerin Türk toplumuna uyum düzeyi

İfadeler	N	%
Afgan göçmenlerin Türk toplumuna uyum sağlama konusundaki görüşü		
Kismen	202	52,6
Evet	137	35,7
Hayır	27	7,0
Fikrim yok	18	4,7
Toplam	384	100,0
Türkiye’den başka ülkelere göç etme düşüncesi		
Hayır	146	38,0
Evet	134	34,9
Kararsızım	104	27,1
Toplam	384	100,0

Türk vatandaşı olmayı düşüncesi		
Evet	291	75,8
Kararsızım	66	17,2
Hayır	25	6,5
Toplam	384	100,0
Türkiye’deki yaşamından memnuniyetleri		
Memnunum	212	55,2
Kararsızım	98	25,5
Çok memnunum	41	10,7
Memnun değilim	22	5,7
Hiç memnun değilim	11	2,9
Toplam	384	100,0
Memnuniyet düzeyin ortalaması: 3,65	Ss. 0,854	

5.6. Göçmenlerin Afganistan’ı Terk Etme Nedenleri

Afganistan, komşu ülkeleri, Amerika ve Avrupa ülkeleri gibi diğer ülkelere en fazla göç veren ülkelerden biri haline gelmiştir. Ama cevaplanması gereken soru, bu topraktaki insanlar neden ülkelerini terk edip, göçmen kabul eden ülkelere zorlu yollardan geçip kendilerini oraya ulaştırmaktadır. Bu bağlamda Afganistan’daki aratan işsizlik, yoksulluk, bilinmeyen gruplar tarafından tehditler ve güvenlik eksikliği nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalmaktadırlar. Ayrıca hiçbir topluluk bu sorunlardan uzak değildir, yani sıradan bir insan yoksulluk ve işsizlikten muzdaripse, eğitilmiş ve öğrenciyse, eğitim görmüş ve eğitim almış bir profesyonel için işsizlikten muzdariptir. lisans ve yüksek lisans, medya çalışanlarının ifade özgürlüğünden yoksulluk ve gerçeğin sesinin boğuculuğundan mustarip, zenginler ise güvenlik eksikliğinden ve adam kaçırmaya gruplarından endişeli ve son olarak orada her sektörde çok fazla güvenlik açığı olduğunu görmektedir. Son yıllarda, gençler anavatanlarını terk ettikten sonra, özellikle son birkaç yılda Afgan göçünün çoğu durumu zorlamadan değil, tutkudan kaynaklandığını iddia edilir, ama tüm göçmenler bu ifadeyi reddeder çünkü birçok insan sermayesini, bilgisini, yeteneğini ve uzmanlığını güvensizlik ve işsizlikten dolayı kullanamaz hale gelmektedir. Bugün bir toplumun aktif gücü olan tüm gençler, eğitimlerini tamamladıktan sonra ya da öğrenimleri sırasında çeşitli nedenlerle yurtlarını terk ederek göçmen kabul eden ülkelere gitmektedir.

Bu bağlamda Türkiye’ye gelen Afgan göçmenlerin Afganistan’ı terk etme nedenlerini incelemek amacıyla hazırlanan 13 gösterge önem sırasına göre Tablo 5.24’te verilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan göçmenler, 13 göstergeden 12 adetini “Katılıyorum” ve bir adetini “Kararsızım” şeklinde cevap vermiştir. göçmenler arasında herhangi bir göstergeye “Katılmıyorum” veya “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde cevap veren olmamıştır. Afgan göçmenlerin Afganistan’ı terk etmesi en

büyük nedenlerden olan Afganistan'daki kötüleşmiş ekonomik durumu, iç savaşın artması, aileleri tehdit altında olması ve kırsal alanlarda tarım veya tarım dışında elde edebilecek gelir kaynak olmamasıdır. Ayrıca Afganların hayatında dengesizliğe neden olan sorunlardan biri de işsizliği ve ekonomik yoksulluğudur. Uygun iş fırsatlarının olmaması ve geçim kaynaklarının olmamasından dolayı Afganlara yasal ve yasadışı olarak diğer ülkelere göç etmeyi mecbur kılmaktadır. Kararsız kalınan bir gösterge ise göçmenler hayatını sürdürebilmek için çalışmaları gerekmektedir bu sebeple bazen kırsal alanlarda iş fırsatları bulup mevsimlik çalışmaları ve hayvancılıkta çalışmaları da olmuştur.

Tablo 5.24. Göçmenlerin Afganistan'ı terk etme nedenleri

İfadeler	N	Ort.	Ss.	Kategori
1_ Afganistan'da yaşanan iç savaşı	384	4,37	0,939	K
2_ Afganistan'ın ekonomik durumu	384	4,16	1,201	K
3_ Sosyal nedenlerden dolayı	384	4,10	1,248	K
4_ Afganistan'daki köylerde emekli olma olanağının bulunmaması	384	3,76	1,348	K
5_ Devletin tarım sektörüne olan desteğinin yetersiz olması	384	3,67	1,357	K
6_ Çocuklar için daha iyi ekonomik ve eğitim fırsatlar sağlamak arzusu	384	3,54	1,242	K
7_ Ailede herhangi bir sosyal güvencenin olmaması	384	3,46	1,217	K
8_ Siyasi nedenlerden dolayı	384	3,45	1,357	K
9_ Kırsallarda yeterli ve dengeli beslenme olanaklarının bulunmaması	384	3,44	1,222	K
10_ Daha önce Türkiye'ye göç eden ailelerin olumlu durumlarından etkilenmesi	384	3,42	1,388	K
11_ Kırsallarda tarım dışında sağlanabilecek başka bir geliri bulunmaması	384	3,41	0,282	K
12_ Türkiye, İran ve Pakistan'a göre ekonomik olanaklarının çekiciliği	384	3,41	1,196	K
13_ Türkiye'de tarım dışı iş bulma arzusu	384	2,61	1,355	Kr

5.6.1. Göçmenlerin Afganistan'a geri dönmeyi isteyip istemedikleri

Afganların Afganistan dışına kitlesel göçün eski zamanlardan beri devam etmektedir. Bu ülke nüfusunun yaklaşık yarısı zor koşullarda yaşama biçimi olarak göçü deneyimlemiştir. Son on yılda 5,7 milyondan fazla göçmen ülkeye geri dönmüş ama şimdi yaklaşık 6 milyon Afgan göçmen (ülke nüfusunun %20'si) İran ve Pakistan ülkelerinde endişe ve bekleyiş içinde yaşamaktadır. Bu sayının 2,4 milyonunun ikamet

belgesi yok ve bu nedenle her an toplu sınır dışı edilme riskiyle karşı karşıyadır. Şu anda Afgan nüfusunun dörtte birinden fazlasının göçmen olduğu düşünüldüğünde, bu sorunun çözümü için doğru bir bakış açısı, siyasi irade, kapsamlı ve kapsayıcı bir program ile ulusal ve uluslararası kaynakların seferber edilmesi gerekmektedir.

Buna göre Afganların göçü, ev sahibi ülkelerdeki yaşamın çekiciliği ve sunduğu fırsatlardan değil, Afganistan'daki yaşamın genel durumundan kaynaklanmaktadır. Gerçek şu ki barınma ve çalışma gibi temel ihtiyaçlar, istikrarsız yaşam koşulları ve geleceğe güvensizlik Afgan vatandaşları ülkede kalmaktansa zor göç koşullarında yaşamayı tercih etmeye zorlanmaktadır. Aksi takdirde, bazı durumlarda Afgan göçmenlerin ev sahibi ülkelerde temel insan haklarına erişme yoktur. Örneğin, göçmenlerin çocuklarından bazılarının ev sahibi ülkelerde geçerli ikamet belgeleri olmadığı için eğitime erişimleri engellenmektedir. Göçmen işçiler ağır işler yapmaya zorlanıyor. İkamet belgesi olmayan göçmenler, ev sahibi ülkede hizmet almaktan mahrum bırakılmakla kalmayıp, sürekli sınır dışı edilme korkusunun gölgesinde yaşamaktadır.

Bu bağlamda Türkiye'ye gelen Afgan göçmenlerin Afganistan'a dönmek isteyenlerin nedenlerini incelemek amacıyla hazırlanan 6 gösterge önem sırasına göre Tablo 5.25'te verilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan göçmenler, 6 göstergeden dört adetini "Katılıyorum" ve iki adetini "Kararsızım" şeklinde cevap vermiştir. Göçmenler arasında herhangi bir göstergeye "Katılmıyorum" veya "Kesinlikle Katılmıyorum" şeklinde cevap veren olmamıştır. Göstergedeki ifadelere katılıyorum diyen göçmenler göstergeler sırasıyla, Türkiye'deki yaşam maliyeti pahalılaşması, aile hasreti ve vb. nedenleri içermektedir. Kararsız kalınan iki gösterge ise Afganistan'a dönüp normal bir hayatı sürdürülebilmesi zor veya kolay olduğunu bilinmemesindendir.

Tablo 5.25. Afganistan'a dönmek isteyenlerin nedenleri

İfadeler	N	Ort.	Ss.	Kategori
1_ Türkiye'de yaşam koşulları zorlaşması.	182	3,90	1,257	K
2_ Türkiye'de daimi gelir sağlayacak iş bulamaması	182	3,77	1,150	K
3_ Afganistan'da mülk ve sermayem olması	182	3,55	1,524	K
4_ Ailem hepsi Afganistan'da olması	182	3,43	1,270	K
5_ Afganistan'a dönüp evlenmesi	182	3,13	1,533	Kr
6_ Afganistan'ın durumu iyileşmesi	182	3,01	1,276	Kr

Ayrıca göçmenlerin arasında Afganistan'a geri dönmek isteyenler olduğu gibi dönmek istemeyenler de mevcuttur. Bu bağlamda dönmek isteyenlerin nedenlerini

incelemek amacıyla hazırlanan 6 gösterge önem sırasına göre Tablo (5.26)'da verilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan göçmenler, 6 göstergeden bir adetini “Kesinlikle Katılıyorum”, dört adetini “Katılıyorum” ve bir adetini “Kararsızım” şeklinde cevap vermiştir. göçmenler arasında herhangi bir göstergeye “Katılmıyorum” veya “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde cevap veren olmamıştır. Göstergedeki ifadelere katılıyorum diyen göçmenler göstergeler sırasıyla, Afganistan’da hala savaş devam etmesi, Türkiye’deki yaşamını ve topluma alışması, düzgün işi olması ve vb. nedenleri içermektedir. Kararsız kalınan tek bir gösterge ise ailesinden bazıları ve akrabaları Afganistan’da yaşamakta olduğunu göstermektedir.

Tablo 5.26. Afganistan’a geri dönmek istemeyenlerin nedenleri

İfadeler	N	Ort.	Ss.	Kategori
1_ Savaşın devam etmesi, güvenlik sorunları	202	4,33	1,037	KK
2_ Savaşın etkisi ile psikolojik yıkımlara uğraması	202	4,13	1,101	K
3_ Güvenli ve düzenli bir yaşama alışması	202	3,70	0,874	K
4_ Türkiye’de sunulan imkânları terk etmek istememesi	202	3,60	1,204	K
5_ Afganistan'daki mal varlıklarını kaybetmesi	202	3,46	1,144	K
6_ Afganistan’da aileden kimse kalmaması	202	2,78	1,276	Kr

5.7. Afgan Göçmenlerin Türkiye’de Tarım Sektöründe Çalışma Olanakları

Türkiye’ye, farklı ülkelerden gelen göçmenler genellikle uzmanlık gerektirmeyen işlerde istihdam etmektedir. Bu durum, göçmenlerin genellikle geldikleri ülkelerdeki iş tecrübeleri ve yeteneklerinin uyum sağlamamasıyla ilişkilendirilebilir. Dolayısıyla, Türkiye’de bu göçmenler, uzmanlık gerektirmeyen iş alanlarında düşük ücretlerle ve çoğunlukla kayıt dışı olarak çalıştırılmaktadır. Kapitalist üretim ilişkilerinin yeniden yapılanma dinamikleri ile kayıt dışı ekonomi arasında güçlü bir ilişki olduğu ve ihtiyaçlara bağlı olarak şekillendiği ifade edilmektedir. Gayri resmi ekonomi, kapitalizmin birikim sürecinde kurumsal düzenlemelerin sınırlamalarını aşmasına izin veren bir mekanizmadır. Ekonomik faaliyetlerin örgütlenme biçimleri ve istihdam yapıları belirsiz olmasıyla birlikte, sosyal haklar, vergiler, tazminat, cinsiyet, yaş, etnik köken, göç gibi sorumluluklar göz ardı edilmektedir. Bu durum, sömürüye zemin oluşturarak mülkiyetin istismarını kolaylaştırmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye’de uzmanlık gerektirmeyen işlerde çalışan göçmenlerin kayıt dışı olarak istihdam edilmesi, kapitalist üretim ilişkilerinin ve gayri

resmi ekonominin bir sonucudur. Bu durum, işçilerin haklarının ihlal edilmesine ve sömürülmesine yol açmaktadır.

Göçmen işçilerin istihdamı, ulusal ekonomiler ve küresel kapitalizm açısından çeşitli sosyo-ekonomik ve politik sonuçlara sahiptir. Bu sonuçlar arasında genel ücretlerin baskı altına alınması, yerel işgücünün haklarının zedelenmesi, sendikasılaştırma, maliyetlerin düşürülmesi ve emek içi farklılıklar temelinde sınıf dayanışmasının azalması yer almaktadır. Göçmenler, özellikle kriz dönemlerinde "hedef gösterilen" gruplar haline gelmekte ve ev sahibi ülkede kaynakların tüketilmesine katkıda bulunmadan yararlanmakla suçlanmaktadır. Ancak günümüzde, kayıtlı ve kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin çoğunlukla göçmen emeğini içerdiği ve göçmen işçilerin ülkedeki sosyal refahın artmasına önemli katkılarda bulunduğu bir gerçektir (Alkan, 2015). Bu anlamda, göçmen işçilerin istihdamı, ekonomik büyümeye ve kalkınmaya katkı sağlayabilir. Göçmen işçiler, ihtiyaç duyulan sektörlerdeki işgücü talebini karşılamakta ve ekonomik faaliyetlerin sürdürülmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Ancak göçmen işçilerin istihdamıyla ilgili sorunlar da vardır. Bunlar arasında düşük ücretler, kötü çalışma koşulları, güvencesizlik ve sosyal hakların ihlali gibi konular yer almaktadır. Bu sorunlar, göçmen işçilerin maruz kaldığı sömürü ve ayrımcılığın bir sonucudur. Sonuç olarak, göçmen işçilerin istihdamı, ulusal ekonomilerin işleyişi ve küresel kapitalizm açısından önemli etkilere sahiptir. Hem olumlu katkıları hem de sorunları göz önünde bulundurularak, göçmen işçilerin haklarının korunması ve adil işgücü politikalarının uygulanması önemlidir. Bu, hem göçmen işçilerin refahını artırırken hem de toplumsal adaletin sağlanmasına yardımcı olacaktır (Alkan, 2015).

Türkiye'ye çeşitli yollarla gelen Afgan göçmenlerin statüleri farklılık göstermektedir. Bazıları düzensiz göçmen statüsünde bulunmakta ve yasadışı yollarla Türkiye'ye gelmişlerdir. Bu göçmenlerin Türkiye'de herhangi bir resmi kaydı bulunmamaktadır. Resmi kayıtlarının olmaması, sosyal güvenlik, asgari ücret veya sendikalaşma gibi haklardan yoksun olarak işgücü piyasasında çalışmalarına neden olmaktadır. Türk ekonomisinin birçok üretim alanında girdi maliyetlerinin yüksek olması, göçmen işçilerin özellikle emeğin yoğun kullanıldığı sektörlerde maliyetleri düşürücü bir rol oynamalarını sağlamaktadır. Yerli işgücünün beğenmediği veya kabul etmediği işlerde, özellikle tarım, hayvancılık, tekstil, deri işleme ve inşaat gibi sektörlerde göçmenler istihdam edilmektedir. Göçmen işçilerin maliyet açısından yerli işgücünden daha ucuz olması nedeniyle, sermaye sahipleri tarafından tercih

edilmektedir. Sonuç olarak, yerli işgücü diğer sektörlerde ağırlıklı olarak çalışırken, göçmenler tarımsal işlerde yoğun olarak istihdam edilmektedir. Göçmenlerin tarımsal işlerde yoğun olarak çalışması, diğer sosyoekonomik nedenlerle birleşerek kırsal alandan kentlere göçün hızlanmasına yol açmaktadır. Bu durum, göçmen işgücünün kentlere doğru hareket etmesini teşvik etmektedir. Bu süreç, tarımsal sektördeki iş imkanlarının sınırlı olması, yaşam koşullarının iyileştirilmesi ihtiyacı ve diğer faktörlerle birlikte kentsel alanda göçün artmasına katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'ye gelen Afgan göçmenlerin işgücü piyasasında düşük maliyetli çalışma gücü olarak tercih edilmeleri, ekonomik sektörlerde etkili bir şekilde istihdam edilmelerine yol açmaktadır. Ancak, göçmenlerin yaşadığı hak kayıpları ve düşük çalışma koşulları gibi sorunlar, sosyal refahın ve işçi haklarının korunması açısından ele alınması gereken önemli meselelerdir.

Sanayi ve tarım sektöründe faaliyet gösteren işverenler, yerel işgücünün kırsal alanlardan göç etmesi sonucunda ortaya çıkan tarımsal işgücü açığını kapatmak ve üretim sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla Afgan göçmenlerin işgücünü tercih etmektedir. Afgan göçü, ekonomik ve sosyal yapıda değişikliklere neden olması sebebiyle yerel nüfusun bakış açısını olumsuz etkileyebilir. Bununla birlikte, Afgan göçmenlerin işgücü, özellikle tarımsal üretim ve hayvancılık faaliyetlerinin sürdürülmesinde, yerel işgücünün yaratmış olduğu işgücü açığının kapatılmasında önemli bir rol oynamaktadır (Güler, 2020). Tarım sektöründeki işverenler, yerel işgücünün göç etmesiyle birlikte karşılaştıkları işgücü eksikliğini Afgan göçmen işçilerle gidermekte ve bu şekilde tarımsal üretimlerini sürdürmektedirler. Afgan göçmenlerin işgücü, tarımsal sektörde ve hayvancılık faaliyetlerinde önemli bir rol oynayarak yerel işgücünün bıraktığı boşluğu doldurmaktadır. Bu sayede tarım sektörü sürdürülebilirliğini korumakta ve üretim devam etmektedir. Afgan göçünün ekonomik ve sosyal yapı üzerinde değişikliklere yol açması, yerel nüfusun bazı olumsuz bakış açılarına neden olabilir. Ancak, Afgan göçmenlerin işgücü, tarım sektöründe faaliyet gösteren işverenler için önemli bir kaynak oluşturarak, tarımsal üretimin sürdürülebilirliği ve hayvancılık faaliyetlerinin devamlılığı açısından önemli bir role sahiptir (Güler, 2020).

Son zamanlarda tarımsal işgücü piyasasında mevcut olan göçmen işgücüne yeni Afgan göçmenlerin eklenmesiyle birlikte insan sayısında bir artış gerçekleşmiş ve bunun sonucunda piyasada ucuz işgücü arzı da artmıştır. Bu eylemler, uzun vadede tarım piyasalarında ücret düşüşüne neden olmakta ve yerel işgücünün yerini yabancı

işgücü (göçmen veya mülteci) almaktadır. Tarımsal işgücü piyasasındaki bu değişim, kırsal ve kentsel istihdam alanlarında çatışma ortamına, kayıt dışılığın artmasına, yerel kırsal nüfusun iç göçe zorlanmasına ve nitelikli işgücü istihdamının azalmasına yol açmaktadır (Bozdemir vd., 2019). Göçmen işgücüne ek olarak, son dönemde Afgan göçmenlerin de tarımsal işgücüne dahil olmasıyla birlikte piyasada ucuz işgücü arzı artmıştır. Bu durum, tarım piyasalarında ücret karşılığının düşmesine sebep olmuştur. Yerel işgücünün yerini yabancı işgücü, yani göçmenler ve mülteciler almaktadır. Tarımsal işgücü piyasasındaki bu değişim, kırsal ve kentsel istihdam alanlarında çatışmaların ortaya çıkmasına, kayıt dışılığın artmasına, yerel kırsal nüfusun iç göçe zorlanmasına ve nitelikli işgücü istihdamının azalmasına yol açmaktadır (Bozdemir vd., 2019).

Tarımsal işgücü piyasasında, beklenen koşullar göz önüne alındığında, hem kırsal hem de kentsel alanlarda yoksulluk rekabeti kaçınılmaz bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, tarımsal faaliyetlere uzmanlaşmış ve deneyimli yerel işgücünün diğer sektörlerdeki üretim süreçlerine dahil edilmesi, kırsal alanda nitelikli işgücü kaybına neden olmaktadır. Afgan göçmenlerin işgücü, Afganistan'da tarımsal faaliyetlerde deneyim sahibi olsa da Türkiye'deki teknik bilgi, teknoloji, iklim faktörleri, doğal kaynaklar ve fiziki şartlar gibi etmenlerde değişikliklerle karşılaşmaktadır. Bu nedenle, Afgan göçmenlerin tarımsal üretimde etkin ve verimli bir çalışma performansı sergileyebilmeleri için kısa bir süre içinde sosyal, ekonomik ve teknik uyum süreçlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Tarımsal işgücü piyasasında, kırsal ve kentsel alanlarda yoksulluk rekabetinin kaçınılmaz olduğu belirtilmektedir. Ayrıca, tarımsal faaliyetlere uzmanlaşmış ve deneyimli yerel işgücünün diğer sektörlerdeki üretim süreçlerine geçmesi, kırsal alanda nitelikli işgücü kaybına yol açmaktadır. Afgan göçmenlerin işgücü, Afganistan'da tarım deneyimi olsa da Türkiye'de kullanılan teknik bilgi, teknoloji, iklim koşulları, doğal kaynaklar ve fiziksel şartlarda değişikliklerle karşılaşmaktadır. Bu nedenle, Afgan göçmenlerin tarımsal üretimde etkin ve verimli bir çalışma performansı sergileyebilmeleri için kısa sürede sosyal, ekonomik ve teknik uyuma ihtiyaç duyulmaktadır.

Afgan göçmenlerin tarımsal işgücü piyasasına katılımı, piyasadaki ucuz işgücü arzını artırmış ve sosyal güvencesizlik nedeniyle kayıt dışı istihdamın artmasına yol açmıştır. Türkiye'de toplam istihdama katılanların %17,2'si tarım sektöründe çalışmaktadır. Ancak, mevsimsellikten arındırılmış verilere göre, 2021 yılının ikinci çeyreğinde tarımda istihdam edilen kişi sayısı bir önceki çeyreğe göre 21 bin kişi

azalmıştır (TÜİK, 2021c). Bu azalma gerçekçi olamamaktadır, çünkü kayıt dışı göçmen ve mültecilerin büyük bir kısmı tarım sektöründe istihdam edilmektedir. TÜİK verilerine göre, 2021 yılının ikinci çeyreğinde herhangi bir sosyal güvenceden yararlanmayan kayıt dışı çalışanların oranı %28,7 iken, tarımda kayıt dışı çalışanların oranı %12,2 olarak belirlenmiştir (TÜİK, 2021d). Türkiye'de yaklaşık 6 milyon göçmen ve mülteci bulunmakta olup, bunların 1,5 milyonu istihdama katılmaktadır. Göçmenler ve mülteciler, kayıt dışı istihdamda önemli bir paya sahiptir. Afgan göçmenlerin tarımsal işgücü piyasasına katılımının reel olarak ölçülmesi zor olsa da, kayıt dışı istihdam üzerinde etkileri olduğu bilinmektedir. Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) tarafından yapılan tahminlere göre, 2020 yılı için toplam kayıt dışı istihdam oranı %83,46 olarak belirlenmiştir (SGK, 2020). Özellikle hayvancılık faaliyetlerinin yoğun olduğu tarım işletmelerinde Afgan göçmenlerin işgücüne talep yüksektir ve kayıt dışı istihdam koşulları mevcuttur. Afgan göçmenler genellikle çalışma izinlerinin olmaması, sınırlı Türkçe bilgisi ve işgücü piyasasına yönelik sınırlı niteliklere sahip olmaları nedeniyle tarım sektöründe istihdam edilmektedirler. Tarım sektörünün mevsimsel özellikleri nedeniyle, yaz aylarında emek yoğun üretim süreçlerinde göçmen ve mülteci istihdamının arttığı gözlemlenmektedir (Bozdemir ve Bayramoğlu, 2019).

Araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin Türkiye'deki tarımsal faaliyetlerine ilişkin analizlerimize göre, göçmenlerin %61,7'si tarım sektöründe çalışmadıklarını belirtmişken %38,3'ü ise Türkiye'de tarım sektöründe istihdam edildiğini ifade etmektedir (Tablo 5.27). Türkiye'ye gelen Afgan göçmenlerin çoğu Afganistan'ın şehirlerinde yaşayan göçmenlerdir ve bu gruptaki göçmenler, tarım sektöründe veya tarımsal faaliyetlerde deneyime sahip olmadıklarından dolayı tarım sektöründe çalışmamaktadır. Bununla birlikte, Afganistan'da tarımsal faaliyetlerde deneyimi olan göçmenler Türkiye'de de tarım sektöründe çalışmayı tercih etmektedir. Araştırma sonuçlarına göre, Afgan göçmenlerin katıldığı tarımsal faaliyetler şu şekildedir: %14,6 hayvancılık, %11,7 tarla işleri, %7 sulama, %2,6 meyve toplama, %1,4 tavuk çiftliği ve %1 çobanlık (Tablo 5.27). Afgan göçmenlerin %69,5'i tarım sektöründe asgari ücretle çalışmayacaklarını ifade etmiştir, %30,5'i ise asgari ücretle çalışmayı kabul edeceklerini belirtmiştir. Ayrıca, göçmenlerin %73,7'si asgari ücretle çobanlık yapmayacaklarını, %26,3'ü ise asgari ücrete çobanlık yapacaklarını belirtmiştir. Asgari ücretle çalışmayanlar, tarla işleri ve çobanlık gibi işlerin zor olduğunu ve buna karşılık gelen ücretin düşük olduğunu ifade etmiştir. Asgari ücretle çalışanlar ise her

ay ailelerine para göndermek zorunda olduklarını, başka iş bulamadıklarını ve Afganistan'da zaten tarım sektöründe çalıştıklarını belirtmiştir. Bu verilere dayanarak, Afgan göçmenlerin tarımsal işgücüne katılımı ve çalışma koşulları hakkında anlamlı bilgiler elde edilmektedir. Araştırma sonuçları, Afgan göçmenlerin tercihlerini ve çalışma beklentilerini yansıtmakta ve tarım sektöründeki asgari ücretle çalışma durumunu ele almaktadır.

Tablo 5.27. Afgan göçmenlerin Türkiye’de Tarım sektöründe çalışma olanakları

Araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin Türkiye’de tarım sektöründe çalışma olanakları	N	%
Türkiye’de herhangi bir tarımsal faaliyette çalışma durumu		
Hayır	237	61,7
Evet	147	38,3
Toplam	384	100,0
Tarım sektöründe çalışma alanları		
Hayvancılıkta	56	14,6
Tarlada	45	11,7
Sulamada	27	7,0
Meyve toplamada	10	2,6
Tavuk Çiftliğinde	5	1,4
Çobanlıkta	4	1,0
Toplam	147	38,3
Asgari ücretle tarlada çalışanlar		
Hayır	267	69,5
Evet	117	30,5
Toplam	384	100,0
Asgari ücretle çobanlık yapanlar		
Hayır	253	73,,7
Evet	101	26,3
Toplam	384	100,0

Araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin Türkiye'deki tarımsal faaliyetlere ilişkin düşüncelerini incelediğimizde, %53,9'unun kırsal alanlarda kendi tarımsal arazisi olsa tarım sektöründe çalışma ve üretim yapma düşüncesi olduğu, %46,1'inin ise böyle bir düşüncesi olmadığı görülmektedir. Araştırma sonuçlarına göre, göçmenlerin %44,3'ü şu anda çalıştıkları işlerden elde ettikleri gelirin bir kısmını gelecekte tarımsal faaliyetlere yatırım yapmak için tasarruf ettiklerini belirtmiştir. %55,7'si ise tasarruf edemediklerini ifade etmektedir. Tasarruf edemeyenlerin nedeni genellikle aldıkları maaşın bir kısmını kendi harcamaları için kullanmaları ve diğer kısmını ailelerine göndermeleridir. Ayrıca, Türkiye hükümetinin bu göçmenlere tarım sektöründe iş imkanları sağlaması durumunda, göçmenlerin %68,2'si çalışacaklarını, %31,8'i ise

çalışamayacaklarını belirtmiştir. Çalışamayacaklarını belirten göçmenler, tarım sektörüne ilgi duymadıklarını ve kendi meslekleri üzerinde çalışmak istediklerini ifade etmektedir. Göçmenlerin kendi sermayeleri olsaydı, %62,2'si hayvancılık sektöründe yatırım yapacaklarını, %37,8'i ise diğer sektörlerde yatırım yapacaklarını belirtmektedir (Tablo 5.28). Bu verilere dayanarak, Afgan göçmenlerin tarımsal faaliyetlere yönelik düşünceleri ve gelecek planlamaları hakkında önemli bilgiler elde edilmektedir. Göçmenlerin bir kısmının tarım sektöründe çalışma ve üretim yapma düşüncesi olduğu, ancak tasarruf etme konusunda zorluklar yaşadıkları görülmektedir. Ayrıca, Türkiye hükümetinin tarım sektöründe iş imkanları sunması durumunda göçmenlerin büyük bir kısmının çalışmayı kabul ettiği belirtilmektedir. Göçmenlerin kendi sermayeleri olsaydı, önemli bir kısmının hayvancılık sektöründe yatırım yapmayı tercih ettiği gözlemlenmektedir.

Tablo 5.28. Afgan göçmenlerin Türkiye’de Tarım sektöründe çalışma olanakları

Türkiye’de tarım sektöründe çalışma olanakları	N	%
Türkiye’de kırsal alanlarda kendi tarımsal arazisi üzerine çalışmak isteyenler		
Evet	207	53,9
Hayır	177	46,1
Toplam	384	100,0
Tarımsal faaliyetler için tasarruf edenler		
Hayır	214	55,7
Evet	170	44,3
Toplam	384	100
Türkiye devleti tarafından tarım sektöründe imkânlarıyla iş fırsatı sağlayacaksa çalışma istekleri		
Evet	262	68,2
Hayır	122	31,8
Toplam	384	100,0
Sermayesi varsa kendi sermayesiyle hayvancılık kısmında yatırım yapmak istekleri		
Evet	239	62,2
Hayır	145	37,8
Toplam	384	100,0

Kırsal alanlarda gerçekleşen emek göçü, tarımsal üretimde belirgin bir değişimi beraberinde getirmekte ve geleneksel aile emeği ile yapılan işlerin ücretli işçilere devredildiği bir yapı oluşmaktadır. Özellikle Karadeniz bölgesinde çay ve fındık üretimi gibi tarımsal faaliyetlerde, yabancı göçmen işçilere olan talep açık bir şekilde artış göstermektedir. Bu durum, göçmen işçilerin emeğine olan ihtiyacın tarımsal üretim ve toplumsal dokuda nasıl etkiler yarattığını gözler önüne sermektedir. Göçmen işçilerin çalıştığı bölgelerde, fındık hasadı için Karadeniz, narenciye için Çukurova,

kayısı için Anadolu, hayvancılık için Kuzeydoğu Anadolu, şeker pancarı için Orta Anadolu, domates hasadı için Ege gibi örneklerde mevsimlik tarım işçiliği önemli bir yer tutmaktadır. Bu durum, söz konusu ürünlerin yetiştirilmesinde hala emek yoğun üretim tekniklerinin kullanıldığını ve geleneksel üretim yöntemlerinin yüksek sayıda işgücü gerektirdiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, kırsal alanlarda gerçekleşen emek göçünün tarımsal üretim üzerindeki etkileri ve mevsimlik tarım işçiliğinin yaygınlaşması, tarım sektöründe emek yoğun çalışma şekillerinin devam ettiğini göstermektedir. Göçmen işçilerin emeğine olan talep, belirli tarım ürünlerinde artış göstermekte ve geleneksel üretim yöntemlerinin sürdürülmesi için önemli bir işgücü kaynağı oluşturmaktadır. Bu durum, tarımsal üretimin yapısal değişiklikler geçirmekte olduğunu ve emek göçünün tarımsal işgücü piyasasında önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

5.8. Afgan Göçmenlerin Türkiye’den Ülkelerine Geri Dönme veya Dönmemeye İstekliliği ve Etkili Faktörler

Araştırmada Türkiye’de bulunan Afgan göçmenlerin ülkelerine dönme veya dönmemeye isteklilikleri ve bu isteklilik üzerine etkili olan faktörlerin belirlenmesi amacıyla binary lojistik regresyon modeli oluşturulmuştur. Modelin bağımlı değişkenini Afganistan’a geri dönmek isteyenler (1) ve geri dönmek istemeyenler (0) oluşturmuştur. Bağımsız değişkenler ağırlıklı olarak sosyoekonomik özelliklerden ve göçmenlerin Afganistan’dan göç etmeden önce ve Türkiye’ye göç ettikten sonraki yaşam koşullarını göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur. Bu bağlamda toplanan verilerle birçok kukla değişken oluşturulmuş ve çeşitli modeller denenmiştir. Bu çalışmaların sonucunda karar kılınan bağımsız değişkenler ve bunların modele koşulma şekli belirlenmiştir. Bunlar; yaş, medeni durum, lise ve üzeri eğitim alma durumu, kaç yıldır Türkiye’de yaşadığı, mülteci kimliğinin var olup olmadığı, çalışma durumu, aile büyüklüğü, ailede çalışan sayısı, göç etmeden önce iş durumu, Birleşmiş Milletlerden herhangi bir mülteci maaşı alıp almadığı, Türkiye hükümetinden veya yerel yönetimlerden herhangi bir destek alıp almadığı, terör korkusunun göçlerinde etkili olup olmadığı, ülkelerinde yaşanan ekonomik sorunların göçlerinde etkili olup olmadığı, Afganistan’dayken traktörlerinin olup olmadığı, Afganistan’dayken herhangi bir tarımsal faaliyetle uğraşıp uğraşmadıkları, Afganistan’dayken aylık gelirlerinin ne kadar olduğu, Afganistan’dayken büyük

veya küçükbaş hayvana sahip olup olmadıkları, Türkiye’de herhangi bir tarımsal işte çalışıp çalışmadıkları ve Türkiye’deki aylık gelirleridir (Tablo 5.29 ve 5.30).

Lojistik regresyon analizi sınıflama ve atama işlemi yapmaya yardımcı olan bir regresyon yöntemidir. Binary lojistik regresyon modelinin açıklayıcılığı Cox&Snell veya Nagelkerke R² değerleri ile belirlenir. Bu değerler 1’e ne kadar yakınsa kurulan modelin açıklayıcılığı o kadar yüksektir. Bunun yanında tahmin edilen modelin uyumunun iyi olup olmadığı Hosmer-Lemeshow testi sonuçlarına göre karar verilmektedir. Sig. değerinin 0,05’ten büyük olması modelin yeterli düzeyde uyumunun olduğunu göstermektedir (Sinthupundaja ve ark; Çanyakaya 2017). Analiz sonuçlarına göre Hosmer-Lemeshow testi sig. değeri 0,157 bulunmuştur. Bu değer 0,05’ten büyük olması modelin uyumunun iyi olduğunu göstermektedir.

Yapılan lojistik regresyon analizi ile ilgili istatistikler Tablo 5.30’da verilmiştir. Tabloda yer alan ilk sütun bağımsız değişkenin adı, ikinci sütun değişkene ait katsayı, üçüncü sütun bağımsız değişkenlerin standart hataları, dördüncü sütun bağımsız değişkenlerin modelde varlığının anlamlılığını test eden Wald X² istatistiği, beşinci sütunda Wald istatistiklerinin anlamlılık düzeylerini ifade eden P-değeri (sig.) ve son sütunda Odds oranı (Exp (β)) yer almaktadır. Bağımsız değişkenler p=0,05 önem düzeyine göre değerlendirilmiştir.

Modelin genel geçerliliğini test eden sıfır ve karşıt hipotezi aşağıdaki gibidir.

H₀ : Teorik model verileri iyi temsil etmektedir.

H₁: Teorik model verileri iyi temsil etmemektedir.

Modelin geçerli olabilmesi için sıfır hipotezinin kabul edilmesi gerekmektedir. Bunun için kullanılan istatistik maksimum olabilirlik yöntemine dayanmaktadır. Sıfır ve alternatif hipotezlerin sınanmasında L istatistiğinin dönüştürülmüş şekli olan -2LogL istatistiği kullanılmaktadır. Model katsayılarının test edilmesinde ki kare (X²): (19, N=384)= 56.042, p≤0,001. Modelin -2Log Likelihood değeri 274.533, Cox ve Snell R² değeri 0,336 ve Nagelkerke R² değeri 0,381 olarak bulunmuştur. Elde edilen sınıflandırma tablosuna göre model, incelenen göçmenlerden geri dönmek istemeyenlerin olasılıklarını %73.2; geri dönmek isteyenlerin olasılıklarını %60.3 ve tüm olasılıkları %67.2 doğru olarak açıklamaktadır. Sonuç olarak Tablo ‘deki verilerle koşulan model istatistiksel olarak önemli bulunmuştur. Teorik model verileri iyi temsil etmekte ve sonucuna varılmıştır.

Tablo 5.29 . Modele giren değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler

	Değişken Adı	Modele Giriş Şekli	Ortalama	Standart Sapma
1	Bağımlı Değişken	1: Geri dönmek isteyenler 0: Geri dönmek istemeyenler	0.46	0.49
	Bağımsız Değişkenler			
1	Yaş	Yıl (Sürekli değişken)	27.07	5.63
2	Medeni durum	1: Evli 0: Diğer	0.27	0.44
3	Lise üzeri eğitim	1: Evet 0: Hayır	0.67	0.68
4	Kaç yıldır Türkiye’de yaşıyor?	Yıl (Sürekli değişken)	5.08	1.85
5	Mülteci kimliği var mı?	1: Evet 0: Hayır	0.26	0.44
6	Çalışıyor mu?	1: Evet 0: Hayır	0.92	0.27
7	Aile büyüklüğü	Kişi (Sürekli değişken)	7.46	3.01
8	Ailede çalışan sayısı	Kişi (Sürekli değişken)	2.11	1.01
9	Göç etmeden önce iş durumu	1: Evet 0: Hayır	0.80	0.10
10	Birleşmiş Milletlerden mülteci maaşı alıyor mu?	1: Evet 0: Hayır	0.14	0.35
11	Türkiye hükümetinden veya yerel yönetimlerden destek alıyor mu?	1: Evet 0: Hayır	0.18	0.38
12	Terör korkusu göçünüzde etkili oldu mu?	1: Evet 0: Hayır	0.44	0.50
13	Ekonomik sebepler göç etmenizde etkili oldu mu?	1: Evet 0: Hayır	0.46	0.49
14	Afganistan’dayken traktörünüz var mıydı?	1: Evet 0: Hayır	0.08	0.26
15	Afganistan’dayken tarımla uğraşır mıydınız?	1: Evet 0: Hayır	0.38	0.48
16	Afganistan’dayken aylık geliriniz ne kadardı?	\$/Ay (Sürekli değişken)	101.58	68.8
17	Afganistan’dayken büyük veya küçükbaş hayvanınız var mıydı?	1: Evet 0: Hayır	0.38	0.48
18	Türkiye’de herhangi bir tarımsal işte çalışıyor musunuz?	1: Evet 0: Hayır	0.39	0.49
19	Türkiye’de aylık geliriniz ne kadardır?	\$/Ay (Sürekli değişken)	283.30	91.36

Tablo. 5.30. Modele giren bağımsız değişkenlere ait Binary Lojistik Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenin adı	Katsayı (β)	Std. hata (SE)	Wald X ²	P-değeri (Sig)	Odss Oranı Exp (β)
Yaş	-0.54	0.30	3.26	0.048	0.938
Medeni durum	-.013	.313	.002	0.966	0.987
Lise ve üzeri eğitim	-.392	.213	3.385	0.046	0.667
Kaç yıldır Türkiye’de	0.054	0.082	0.4310	0.512	1.055
Mülteci kimliği olması	-0.355	0.342	1.080	0.299	0.701
Çalışmakta olması	-0.966	0.468	4.262	0.039	2.626
Aile büyüklüğü	-0.20	0.50	0.160	0.689	0.980
Ailede çalışan kişi sayısı	-0.130	0.139	0.868	0.351	0.878
Göçten önce işi olmaması	0.610	0.292	4.377	0.036	1.840
Birleşmiş Milletlerden mülteci maaşı alması	-0.833	0.416	4.080	0.045	0.435
Türkiye hükümetinden veya yerel yönetimlerden destek alınması	0.455	0.367	1.467	0.215	1.576
Terör korkusu göçünüzde etkili olması	-0.645	0.330	5.034	0.008	2.980
Ekonomik sebepler göç etmenizde etkili olması	-0.630	0.302	5.330	0.012	3.061
Afganistan’dayken tarımla uğraşır mıydınız?	0.351	0.282	1.556	0.212	1.421
Afganistan’dayken traktörünüz var mıydı?	0.761	0.491	2.404	0.121	2.141
Afganistan’dayken aylık gelirin ne kadardı?	0.003	0.002	2.754	0.047	1.003
Afganistan’dayken büyük veya küçükbaş hayvanları var olması	0.218	0.284	0.576	0.448	1.241
Türkiye’de herhangi bir tarımsal işte çalışıyor olması	0.990	0.253	15.297	0.001	2.692
Türkiye’de aylık geliri	-0.002	0.001	1.725	0.036	0.998

Modelde koşulan 19 bağımsız değişkenden 10 tanesi $p=0,05$ önem düzeyine göre istatistiksel anlamda önemli bulunmuştur. Türkiye’deki Afgan göçmenlerin ülkelerine geri dönme istekliliklerini etkileyen faktörler; yaş, lise ve üzeri eğitim almış olmak, çalışıyor olmak, Türkiye’ye göç etmeden önce Afganistan’da bir işi olmak, Birleşmiş Milletler teşkilatından mülteci maaşı almak, göç etmeden önce terör korkusu yaşamak, göç etmeden önce ekonomik zorluklar yaşamak, Afganistan’dayken eline geçen aylık gelir, Türkiye’de tarımsal bir işte çalışmak ve Türkiye’deki aylık geliri olarak bulunmuştur. Diğer değişkenler istatistiksel olarak önemsiz bulunmuştur.

Binary lojistik regresyon modeline göre, Türkiye’deki Afgan göçmenlerin ülkelerine dönme istekliliklerini etkileyen önemli faktörler şu şekilde açıklanabilir:

Yaş: Daha yaşlı göçmenler, gençlere göre geri dönmek istememektedir. Bu durum, yaşlı göçmenlerin ülkeleriyle daha fazla deneyime sahip oldukları ve geri döndüklerinde ne tür zorluklarla karşılaşacaklarını daha iyi öngörebildikleri için geri dönmek istememelerinden kaynaklanabilir.

Eğitim Düzeyi: Lise veya daha yüksek düzeyde eğitim alan göçmenler geri dönmek istememektedir. Bu durum, daha yüksek eğitimle Türkiye veya başka bir ülkede iyi bir iş bulma arzusuyla ilişkilendirilebilir. Daha yüksek eğitim düzeyine sahip olan göçmenler, geri döndüklerinde iş bulma olanaklarının sınırlı olabileceğini düşünerek ülkelerine dönmeyi tercih etmeyebilir.

İstihdam Durumu: Türkiye'de herhangi bir işte çalışan göçmenler geri dönmek istememektedir. İşleri olan ve belirli bir gelir elde eden göçmenler, ileride daha iyi bir iş bulma arzusuyla mevcut işlerinde çalışmaya devam etmek isteyebilir ve ülkelerine geri dönme düşüncesini reddedebilir.

Göç Öncesi İş Durumu: Göçten önce Afganistan'da işi olan göçmenler, ülkelerine geri dönmek istemektedir. Bu durum, hem memleketten uzak kalmamış olmanın hem de kendi ülkelerinde ailesini geçindirebilecek bir işe sahip olma motivasyonundan kaynaklanabilir.

Mülteci Maaşı: Birleşmiş Milletlerden mülteci aylığı alan göçmenler Afganistan'a geri dönmek istememektedir. Geri döndüklerinde bu maaşın kesilme ihtimali, göçmenleri geri dönme fikrine yönlendiren bir etken olabilir.

Terör Korkusu: Terör korkusunu göç etmelerinde önemli bir faktör olarak gören göçmenler Afganistan'a geri dönmek istememektedir. Terör olaylarına maruz kalan göçmenler, yeniden terörle karşılaşma olasılığı olan bir ortama dönmeyi istemeyebilir.

Ekonomik Sorunlar: Göç etmelerinde ekonomik kaygıların etkili olduğunu düşünen göçmenler Afganistan'a geri dönmek istememektedir. Bu göçmenler, ülkelerindeki ekonomik koşulların pek de iyi olmadığını düşünerek geri dönmeyi tercih etmeyebilir.

Aylık Gelir: Afganistan'dayken daha yüksek aylık gelire sahip olan göçmenler, ülkelerine geri dönmeye daha sıcak bakmaktadır. Ancak, bu durum sadece gelir bağlamında ele alındığında ve diğer faktörlerin de olumlu olduğu durumlarda gerçekleşebilir. Terör, özgürlükler ve yaşam koşulları gibi faktörler de göçmenlerin geri dönme istekliliklerini etkileyebilir.

Tarımsal İşler: Türkiye'de herhangi bir tarımsal işte çalışan göçmenler Afganistan'a geri dönmek istemektedir. Tarımsal işlerin düzensiz çalışma saatleri, kırsal alanda yapılması, zorlu koşullar, düşük ücretler ve sigortasız çalışma gibi faktörler, göçmenleri geri dönme isteğiyle yönlendirebilir.

Bu faktörler, binary lojistik regresyon modeli kullanılarak Türkiye'deki Afgan göçmenlerin ülkelerine dönme istekliliklerini açıklamada önemli rol oynayan değişkenler olarak belirlenmiştir.

Bu çalışma, göçmenlerin Afganistan'a geri dönme ve dönmeme isteklerini belirleyen önemli değişkenlerin $\text{Exp}(\beta)$ değerlerini analiz etmektedir. Araştırma sonuçlarına göre, yaş değişkeninin $\text{Exp}(\beta)$ değeri 0,9 olarak bulunmuştur. Bu, diğer tüm faktörler sabit kaldığında, yaşlı göçmenlerin Afganistan'a geri dönmek isteme olasılığı %9 daha azdır. Eğitim düzeyi değişkeni için $\text{Exp}(\beta)$ değeri yaklaşık 0,7 olarak hesaplanmıştır. Bu da, eğitim düzeyi yüksek olanların geri dönme olasılığı %33 daha azdır. İş durumu değişkeni için $\text{Exp}(\beta)$ değeri 2,6 olarak bulunmuştur. Bu, Türkiye'de işi olan ve çalışan göçmenlerin Afganistan'a geri dönmek istememe olasılığının, işsiz veya çalışmayan göçmenlere göre yaklaşık 2,6 kat daha fazladır. Göç öncesi iş durumu değişkeni için $\text{Exp}(\beta)$ değeri 1,8 olarak hesaplanmıştır. Bu değer, göçten önce bir işi olan göçmenlerin geri dönmek isteme olasılığının, göçten önce işi olmayanlara göre yaklaşık 1,8 kat daha yüksek olduğunu ifade etmektedir. Terör korkusu değişkeni için $\text{Exp}(\beta)$ değeri 3 olarak bulunmuştur. Bu da, terör korkusu olan göçmenlerin Afganistan'a geri dönmek istememe olasılığının terör korkusu olmayanlara göre yaklaşık 3 kat daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ekonomik durum değişkeni için $\text{Exp}(\beta)$ değeri 3 olarak hesaplanmıştır. Bu, ekonomik sorunu olan göçmenlerin geri dönmek istememe olasılığının ekonomik sorunu olmayanlara göre yaklaşık 3 kat daha yüksek olduğunu ifade etmektedir. Tarım sektöründe çalışma durumu değişkeni için $\text{Exp}(\beta)$ değeri 2,7 olarak bulunmuştur. Bu, tarım sektöründe çalışan göçmenlerin Afganistan'a geri dönmek istememe olasılığının, tarım sektöründe çalışmayanlara göre yaklaşık 2,7 kat daha yüksek olduğunu göstermektedir. Gelir düzeyi değişkeni için $\text{Exp}(\beta)$ değeri 1 olarak hesaplanmıştır. Bu da, Türkiye'de elde edilen gelirin Afganistan'daki gelire göre daha yüksek olan göçmenlerin geri dönmek istememe olasılığının, geliri az olanlara göre yaklaşık binde 2 daha azdır (Tablo 5.30).

Bu çalışma, göçmenlerin Afganistan'a geri dönme veya dönmeme isteklerini belirleyen önemli değişkenlerin $\text{Exp}(\beta)$ değerlerine dayanan analizler sunmaktadır.

Bulgular, belirli demografik ve sosyoekonomik faktörlerin geri dönme istekleri üzerinde önemli etkileri olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar, göçmenlerin geri dönme veya dönmeme isteklerini anlamak ve uygun politikaların oluşturulmasına katkı sağlamak açısından önemli bir perspektif sunmaktadır. Ancak, bu çalışmanın kapsamı ve veri seti sınırlı olduğundan, gelecekteki çalışmalarda daha geniş bir örneklem ve değişkenlerin dikkate alınması önemli olacaktır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Göç, tarihsel süreç içerisinde uluslararası ilişkileri ve dünya düzenini önemli ölçüde etkilemiş ve günümüzde de etkilemeye devam etmektedir. Birçok faktör göçün temel nedenlerini oluşturmaktadır. Bu faktörler arasında ekonomik sorunlar, iç savaşlar, çatışmalar, siyasi baskılar, eğitim, doğal afetler, iklim değişiklikleri, kıtlık, açlık ve salgın hastalıklar yer almaktadır. Bu sebeplerle milyonlarca insan, kendi topraklarını terk etmek zorunda kalmış ve göç, dünyanın ve insanlığın karşı karşıya olduğu temel sorunlardan biri haline gelmiştir. Afganistan, tarihinde yaşadığı olaylarla göçün en büyük etkilerini deneyimlemiş bir ülkedir. Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali, 1979-1989 yılları arasında gerçekleşmiştir ve bu dönemde 5 milyondan fazla Afgan yerinden edilmiş ve komşu ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır. Bu durum, Afgan göçmenlerin kitlesel olarak ülkelerini terk etmelerine neden olan bir dönüm noktası olmuştur. Afgan İç Savaşı ise ikinci büyük kitlesel göç dalgasına yol açmıştır. İç savaşın neden olduğu kaos ve istikrarsızlık ortamında, 6 milyondan fazla Afgan göçmen İran, Pakistan ve Avrupa ülkelerine sığınmıştır. Bu durum, Afganların dünya genelinde en büyük göçmen grubunu oluşturmaya neden olmuştur. Göç, sadece Afganistan için değil, tüm dünya için büyük bir zorluk ve karmaşıklık oluşturmaktadır. Göçmenlerin yaşadığı zorluklar, hem göç ettikleri ülkeler hem de kendileri için sosyal, ekonomik, politik ve insani açıdan önemli sorunları beraberinde getirmektedir. Göç politikaları ve çözümleri, küresel düzeyde işbirliği ve insan hakları temelinde ele alınmalıdır. Afganistan'da yaşanan göç deneyimi, göçün etkileri ve göçmenlerin hakları konusunda daha fazla araştırma ve çözüm üretme ihtiyacını ortaya koymaktadır.

Araştırmada incelenen göçmenlerin demografik özelliklerine bakıldığında, Afgan göçmenlerin yaklaşık %72'sinin genç ve yetişkin yaş grubunda olduğu görülmektedir. Bu yaş grubunun ortalama yaşının 27 olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, göçmenlerin dörtte üçünün erkeklerden oluştuğu tespit edilmiştir. Bu durum, Afgan göçmenlerin tarımsal geçmişini ve Türkiye'de tarım sektöründe çalışan veya çalışmakta olanları ankete dahil etmeye daha çok özen gösterilmesinden kaynaklanmaktadır. Tarım sektöründe çalışmanın diğer sektörlerle göre daha ağır ve zor olduğu bilindiğinden, genellikle erkeklerin tarımsal işlerde çalıştığı ve kadınların ev işleri, fabrikalarda veya tekstil sektöründe çalıştığı gözlemlenmiştir. Yaşlılar ve

kadınların sayısının az olmasının nedeni ise, göç yolunun zorluklarına dayanmanın özellikle aileler, kadınlar, çocuklar ve yaşlılar için zor olduğudur. Uzun yürüyüşler, dağları aşmak gibi zorluklar göç sürecinde yaşanmaktadır. Bu nedenle, yaşlılar ve kadınlar genellikle erkelere göre daha az sayıda göç etmektedir. Ayrıca, ailelerin ve yaşlıların Taliban veya hükümet tarafından savaşa zorlanmadığı belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarına dayanarak, Afgan göçmenlerin büyük çoğunluğunun bekar olduğu ve Afganistan'daki ailelerinin ortalama olarak yaklaşık 7 kişiden oluştuğu görülmektedir. Bu demografik özellikler, göçmenlerin sosyal ve aile bağlarının, göç süreci ve yerleştikleri yerler üzerindeki etkisini anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Türkiye'ye göç eden Afgan göçmenlerin eğitim düzeyi, büyük bir kısmının lise ve lisans mezunu olduğu görülmüştür. Bu göçmenler, Türkiye'ye göç etmeden önce çoğunlukla işsiz veya öğrenci statüsündeyken, diğerleri kendi meslekleri üzerinde veya tarım sektöründeki işlerle meşgul olmaktadır. Bu durum, göçmenlerin eğitim düzeylerinin genellikle lise ve üniversite seviyesinde olduğunu ve Türkiye'ye göç etmeleriyle birlikte farklı sektörlerde çalışma alanlarının da değiştiğini göstermektedir. Afgan göçmenlerin yaş ortalamasının genç olduğu tespit edilmiştir, bu da genellikle lise ve lisans mezunu olduklarını desteklemektedir. Ayrıca, Afgan göçmenlerin göç etmeden önceki aile geliri ortalama olarak hesaplanmıştır. Bu gelir, ABD doları olarak ifade edilen 249,6 seviyesindedir ve ailede çalışan kişi sayısına bağlı olarak hesaplanmıştır. Göçmenlerin Türkiye'ye göç ettikten sonra çalışma alanlarına baktığımızda, bir kısmının tarım sektöründe (sulama, hayvancılık, çobanlık, meyve toplama vb.) farklı alanlarda çalıştığı tespit edilmiştir. Bu gruptaki göçmenler, Afganistan'da tarım sektöründe çalışmış ve bu alanda deneyim sahibi olmuş bireylerden oluşmaktadır. Diğer kısmı ise fabrikalarda, günlük işlerde vb. alanlarda çalışmaktadır. Bu bulgular, Afgan göçmenlerin eğitim düzeyi, çalışma geçmişi ve çalışma alanları hakkında bilgi vermektedir. Bu veriler, göçmenlerin beceri ve deneyimlerini Türkiye'deki iş gücü piyasasında nasıl değerlendirdiklerini anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Afgan göçmenlerin Türkiye'ye geldikten sonra ailelerini mali açıdan daha iyi destekleyebildikleri görülmektedir. Afganistan'daki ailelerin toplam aylık geliri ortalama olarak 249 ABD doları seviyesindeyken, Türkiye'ye göç eden bireylerin tek başına elde ettiği gelir ise ortalama olarak 283 ABD dolarıdır. Bu veriler, Türkiye'deki çalışma imkanlarının Afgan göçmenlere daha iyi gelir fırsatları sunduğunu göstermektedir. Afganistan'daki ekonomik durumun kötüleşmesi, işsizlik oranının

yükselmesi, sınırlı çalışma fırsatlarının bulunması ve üniversite mezunlarının işsiz kalması gibi faktörler, genç Afganların göç yolunu seçmelerinde etkili olmuştur. Bu nedenle, daha iyi bir yaşam sürdürmek, güven içinde yaşamak, düzenli iş bulmak ve toplumda saygıyla yaşamak gibi temel ihtiyaçları karşılamak amacıyla gençlerin göç etme eğilimi gösterdiği tespit edilmiştir. Bu bulgular, Afganistan'daki ekonomik koşulların göçmenlerin göç kararını etkileyen önemli bir faktör olduğunu göstermektedir. Türkiye'nin daha iyi çalışma ve gelir fırsatları sunması, Afgan göçmenlerin ailelerini mali açıdan destekleyebilmelerine yardımcı olmaktadır. Her insanın iyi bir yaşam sürdürme hakkı olduğu düşünüldüğünde, bu göç hareketlerinin bir şekilde insanların temel ihtiyaçlarını karşılamayı hedeflediği anlaşılmaktadır.

Türkiye'ye gelen Afgan göçmenlerin çoğunluğunun gençlerden oluştuğu ve bu nedenle BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) veya Türkiye devleti tarafından sağlanan yardımlardan yararlanmadıkları tespit edilmiştir. Bunlar, kendi çabalarıyla çalışarak hem kendi geçimlerini sağlamaya hem de Afganistan'daki ailelerine destek olmaya çalışmaktadırlar. Ancak, aileleriyle birlikte Türkiye'ye gelen Afgan göçmenlerin bazen hem BMMYK hem de Türkiye devleti tarafından sağlanan yardımlardan faydalandıkları görülmektedir. Bu yardımlar, temel ihtiyaçları karşılamayı, sağlık sigortasını, kişi başı nakit yardımlarını ve eğitim burslarını içermektedir. Afgan göçmenlerinin çoğunun 2015-2019 yılları arasında Türkiye'ye giriş yaptığı belirlenmiştir. Bu dönemde Afganistan'daki istikrarsızlık ve Amerika ile İran arasındaki anlaşmazlıkların İran'a uygulanan ambargo ile sonuçlanması, İran parasının uluslararası piyasadaki değerinin düşmesine neden olmuştur. Bu durum, hem Afganistan'dan yeni gelen Afgan göçmenlerin hem de önceden İran'da yaşayan Afgan göçmenlerin bu yıllar arasında Türkiye'ye göç etmelerine sebep olmuştur. Araştırmaya katılan göçmenler arasında, Konya'da yaşayanların çoğunlukla tarım sektöründe çalıştığı, İstanbul'da yaşayanların ise tekstil, restoran ve bir kısmının peyzaj sektöründe çalıştığı belirlenmiştir. Uşak'ta yaşayan Afgan göçmenlerin ise fabrikalarda, tekstil sektöründe ve bir kısmının hayvancılıkla uğraştığı görülmüştür. Bu bulgular, Afgan göçmenlerin farklı bölgelerde çeşitli sektörlerde istihdam edildiğini ve Türkiye'deki çalışma piyasasına katılarak kendi geçimlerini sağlamaya çalıştıklarını göstermektedir. Aynı zamanda, BMMYK ve Türkiye devleti tarafından sağlanan yardımların bazı Afgan göçmenlere destek olduğunu ve bu yardımlardan faydalananların bulunduğunu göstermektedir.

Afgan göçmenlere göçe zorlayan en önemli nedenler arasında Afganistan'daki ekonomik çöküş ve işsizlik sorunları, artan terör saldırıları, kargaşa, iç savaş ve çatışmaların artışı, ve eğitim imkanlarının kısıtlılığı yer almaktadır. Bu zorluklarla başa çıkmak için kendilerini ve ailelerini güvende tutmak amacıyla Afganlar göç etmek zorunda kalmışlardır. İlk olarak komşu ülkelere göç etmişler ve daha sonra Türkiye ve Avrupa ülkelerine yönelmişlerdir. Afgan göçmenlerin Türkiye'yi tercih etme sebepleri arasında iş fırsatları bulabilme, çocukları için daha iyi bir yaşam ve eğitim imkanı sağlama isteği ön plana çıkmaktadır. Ayrıca, dost ve akrabalarının tavsiyeleri veya önceden Türkiye'de yaşamış olan akrabalarının bulunması, Türk kültürünü Afgan kültürüne yakın bulma gibi faktörler de etkili olmaktadır. Bununla birlikte, bazıları Türkiye'den Avrupa ülkelerine geçmek için Türkiye'ye gelmektedir. Ancak, Afgan göçmenlerin Türkiye'ye ulaşmak için geçtikleri zorlu süreç dikkate alındığında, yürüyerek veya araçlarla yaklaşık 4400 km yol kat etmek zorunda kaldıkları ve bu süreçte birçok sorun ve zorlukla karşılaştıkları belirlenmiştir. Bu nedenle, Türkiye'ye ulaştıklarında göçmenlerin bulundukları ülkede mutlu oldukları gözlemlenmektedir, çünkü Türkiye onlar için daha güvenli bir ortam sunmaktadır. Afgan göçmenlerin yaşadığı zorlukları ve Türkiye'ye gelme süreçlerini anlamak, onların göç deneyimlerini ve motivasyonlarını daha iyi kavramak açısından önemlidir. Bu bilgiler, Afgan göçmenlere yönelik daha etkili destek ve entegrasyon politikalarının geliştirilmesine katkı sağlayabilir.

Afgan göçmenlerin tarımsal geçmişi ve Afganistan'daki tarım sektörünün önemi üzerine yapılan araştırmalar, Afgan halkının büyük çoğunluğunun tarım ve hayvancılıkla uğraştığını ve tarımın Afganistan ekonomisinde önemli bir sektör olduğunu göstermektedir. Afganistan'ın gayri safi milli gelirinin %31'i tarım ürünlerinden elde edilmekte ve ihracatının büyük bir kısmı tarım ve hayvancılık ürünlerine dayanmaktadır. Afganistan, tarım alanında bölgesel ve uluslararası düzeyde tanınan bir ülke olarak bilinmektedir. Tarım sektörü, Afgan toplumunun ekonomik yapısında büyük bir öneme sahiptir ve ekonomik büyüme ve kalkınmanın ancak tarım sektörünün gelişmesiyle sağlanabileceği düşünülmektedir. Ancak Türkiye'ye gelen Afgan göçmenlerin çoğunluğunun tarım sektöründe deneyimleri olmadığı tespit edilmiştir. Bunun nedeni, Afganistan'da şehirlerde yaşamaları ve tarımsal arazilerinin olmaması, ayrıca şehirlerde tarımsal faaliyetlere katılımlarının düşük olmasıdır. Araştırma sonuçlarına göre, Afgan göçmenlerin %38'i tarım sektöründe çalışmakta ve bu sektörden gelir elde etmektedir. Bununla birlikte, tarım sektöründe deneyimleri

olan Afgan göçmenlerin bazılarının Afganistan'da tarımsal arazileri ve traktörleri bulunmakta, bazılarının ise kooperatif üyesi oldukları görülmektedir. Kadınlar da bazı tarımsal faaliyetlere katılmaktadır ve köyde yaşayan kadınların çoğunluğunun hayvancılık konusunda deneyime sahip olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular, Afgan göçmenlerin tarımsal geçmişlerini ve Türkiye'deki tarım sektöründe çalışma deneyimlerini anlamamıza yardımcı olmaktadır. Tarımsal geçmişi olmayan göçmenlerin, Türkiye'de tarımsal sektöre uyum sağlamak için desteklenmeleri ve eğitim imkanlarından faydalanmaları önemlidir. Aynı zamanda, tarım sektöründe deneyimleri olan Afgan göçmenlerin bilgi ve tecrübelerinden yararlanmak, tarım sektöründe verimliliği artırmak için önemli bir fırsat sunmaktadır.

Türkiye'ye gelen Afgan göçmenlerin çoğunun Afganistan'da tarımsal arazileri olmadığı tespit edilmiştir. Afganistan'da yaşarken, bu göçmenler genellikle diğer sektörlerde çalışarak hayatlarını sürdürmekteydiler. Ancak araştırmaya katılan göçmenlerin yaklaşık %36'sının Afganistan'da tarımsal arazilere sahip oldukları belirlenmiştir. Bu araziler genellikle yağmur suyuyla sulanan araziler olarak adlandırılmaktadır ve çiftçiler bu arazilerde buğday, karpuz, kavun gibi ürünler yetiştirmektedir. Yağmur suyuyla beslenen araziler, normal sulama sistemine sahip arazilere göre daha az verim elde etmektedir. Bu araziler genellikle tepeler veya hafif yüksek dağlık alanlarda bulunmaktadır. Göçmenlerin sahip olduğu yağmur suyuyla beslenen arazilerin genellikle 20 dekardan daha küçük olduğu görülmektedir. Bu tür arazilerin sulama sistemi için tek kaynak yağmur yağışıdır ve yağış miktarı yetersiz olduğunda çiftçiler o yıl çok az veya hiç hasat elde edemeyebilirler. Bu nedenle yağmur suyuyla beslenen arazilerin büyüklüğü genellikle daha fazla olmasına rağmen elde edilen hasat miktarı daha azdır. Bazı çiftçiler bu arazileri hayvanlarını beslemek için kullanmaktadır. Bu bulgular, Afgan göçmenlerin tarımsal arazi sahiplikleri ve tarımsal üretim yöntemleri hakkında bilgi sağlamaktadır. Afganistan'da tarımsal arazi sahipliği genellikle sınırlıdır ve yağmur suyuyla beslenen arazilerin verimi değişkenlik gösterebilmektedir. Bu durum, göçmenlerin Türkiye'de tarım sektöründe çalışmaya başladıklarında tarımsal deneyimlerinin sınırlı olabileceğini ve farklı tarım yöntemlerine uyum sağlamaları gerektiğini göstermektedir.

Afganistan'da tarımsal faaliyetlerde bulunmuş olan göçmenlerin çoğunun şu ana kadar herhangi bir tarımsal kredi desteği almadığı tespit edilmiştir. Bu grup çiftçiler, ekim ve hasat dönemlerinde finansal zorluklar yaşadıklarında genellikle aile dostlarından veya akrabalarından borç alarak sorunlarını çözmeye çalışmaktadır. Bu

nedenle, araştırmaya katılan göçmenlerin büyük bir kısmı, tarım sektöründe destekleyici finansal kaynaklardan yoksun olduklarını belirtmiştir. Ayrıca, katılımcıların yaklaşık yarısından fazlası Afganistan'da tarım dışı gelir kaynaklarına sahip olduklarını ifade etmiştir. Diğer bir grup göçmen ise hem bitkisel hem de hayvansal ürünlerden gelir elde etmektedir. Ancak son dönemlerde köylerdeki işsizlik oranının yükselmesi, eğitim ve sağlık sektörlerindeki eksiklikler gibi nedenlerle insanlar kırsal alanlardan şehirlere göç etmeye başlamıştır. Bu da şehirlerde nüfus artışı ve işsizlik oranının artmasına yol açmıştır. Göçmenlerin yaşadığı köylerin gelir düzeyi ise genellikle orta düzeydedir. Bu bulgular, Afgan göçmenlerin tarımsal faaliyetler ve gelir kaynakları üzerindeki ekonomik zorlukları ortaya koymaktadır. Tarım sektöründe faaliyet gösteren göçmenlerin finansal desteklere erişimlerinin sınırlı olması, ekonomik sorunları çözmek için aile veya akrabalarından borç alma gibi alternatif yolları tercih etmelerine neden olmaktadır. Ayrıca, işsizlik oranının artması ve kırsal alanlardan şehirlere göçün artması, tarım sektöründeki zorlukları ve ekonomik dengesizlikleri daha da artırmaktadır.

Afganistan, ekonomik yapısının tarım ve hayvancılığa dayandığı bir ülke olmasına rağmen, köylerde yoksulluk, geleneksel sosyal ve ekonomik yapılar nedeniyle zor yaşam koşullarına sahip bir ülkedir. Köy halkının asgari refah ve kalkınma tesislerine erişimi sınırlıdır. Bununla birlikte, araştırma göçmenlerin kırsal alanlara ve tarımsal faaliyetlere olan ilgilerini incelediğinde, bu alanda ilgi düzeylerinin olduğunu göstermektedir. Ancak, kırsal alanlarda şehirlerdeki gibi imkanlar ve fırsatlar sağlanması durumunda, göçmenlerin orada yaşamayı tercih ettiğini ifade etmektedirler. Bu bağlamda, Türkiye'ye gelen Afgan göçmenlerin kırsal alanlara ve tarımsal faaliyetlere olan ilgi düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan araştırmada, 10 gösterge kullanılmış ve göçmenlerin çoğunun bu faaliyetlere ilgi gösterdikleri belirtilmiştir. Ayrıca, Afgan göçmenlerin hem kentsel hem de kırsal toplumda yaşama ilgisi gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgular, Afgan göçmenlerin tarımsal faaliyetlere ve kırsal alanlara olan ilgilerini ve bu alanda yaşama isteklerini göstermektedir. Kırsal alanlarda ve tarımsal faaliyetlerde daha iyi imkanlar ve fırsatlar sunulması, göçmenlerin bu alanda daha aktif bir şekilde yer almasını teşvik edebilir. Bu da hem göçmenlerin refah düzeylerini artırabilir hem de Türkiye'nin tarımsal sektöründe potansiyel olarak daha fazla iş gücüne sahip olmasını sağlayabilir.

Uyumlaştırma süreci, çeşitli kavram ve tanımların bulunduğu bir alandır. Bu kavramlar ve tanımların çeşitliliği, ülkelerin uyumlaştırma konusundaki farklı bakış

açıları ve yaklaşımlarından kaynaklanmaktadır. Göçmenlerin belirli illere gelme nedenleri ve sosyal topluma uyumu da bu çeşitlilik içinde incelenmektedir. Araştırmaya katılan göçmenlerin büyük bir kısmı, çalışma fırsatı buldukları, tanıdık veya arkadaşlarının yaşadığı şehirleri tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) kararlarıyla bu şehirlerde yaşamayı tercih ettikleri de belirtilmiştir. Bu göçmenler, uzun süredir bu şehirlerde yaşamakta ve topluma uyum sağlamış durumdadırlar. Dil öğrenme konusunda da yetenekli olan Afgan göçmenler, hızlı bir şekilde Türkçe öğrenerek kendi yaşamlarını düzeltmeye çalışmaktadırlar. Hizmet sektöründe çalıştıkları için iletişim kurma becerileri de gelişmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, Afgan göçmenlerin büyük bir kısmı Türk toplumuyla benzerliklerinden dolayı uyum sağladıklarını ifade etmektedirler. Türkiye'de uzun süre yaşadıkları, çocuklarının burada büyüdüğü ve kendilerini yabancı hissetmedikleri görülmektedir. Ancak yeni gelen ve Türkçe bilmeyen göçmenler arasında uyum sağlama zorluğu yaşayanlar da bulunmaktadır. Araştırmaya katılan göçmenlerin yarısı, Türkiye'nin vatandaşlık hakkı verme konusunda kolaylık sağlayacağına inanmaktadır ve vatandaşlık verilmesi durumunda başvuracaklarını ifade etmektedirler. Genel olarak, Afgan göçmenler Türkiye'deki yaşamlarından memnun görünmektedirler.

Afganistan'da yaşanan işsizlik, yoksulluk, güvenlik sorunları ve tehditler gibi sebeplerle Afgan halkı zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum, hem yoksul insanlar için geçerli olup temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorluk çekenler, hem de eğitilmiş profesyoneller için iş bulma konusunda sorunlar yaşayanlar için geçerlidir. Lisans ve yüksek lisans mezunları, medya çalışanları ise ifade özgürlüğü eksikliği ve gerçeklerin bastırılması gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Zenginler ise güvenlik eksikliği ve kaçırılma gibi endişelerle mücadele etmektedir. Bu durum, her sektörde güvenlik açıklarının olduğunu göstermektedir. Türkiye'ye gelen Afgan göçmenlerin Afganistan'ı terk etme nedenlerini inceleyen bir araştırma, 13 göstergeli önem sırasına göre değerlendirmiştir. Araştırmaya katılan göçmenler, bu göstergelerin hemen hepsini kabul etmişlerdir. Çünkü bu göstergeler, Afganistan'da yaşayan veya yaşamış olanların deneyimlediği durumları yansıtmaktadır. Afgan göçmenlerin Afganistan'ı terk etmelerinin en büyük nedenleri arasında, ülkenin ekonomik durumunun kötüleşmesi, iç savaşın artması, ailelerinin tehdit altında olması ve kırsal alanlarda gelir elde etme imkanlarının sınırlı olması bulunmaktadır. Afgan

göçmenlerin Afganistan'a dönmemelerinin sebepleri ise mevcut zorluklar ve sıkıntılarla ilişkilidir.

Afgan göçünün nedenleri incelendiğinde, göçmenlerin ev sahibi ülkelerdeki yaşamın çekiciliği veya sunduğu fırsatlar değil, Afganistan'daki genel yaşam koşullarının etkili olduğu görülmektedir. Afganistan'da barınma ve çalışma gibi temel ihtiyaçların karşılanamaması, istikrarsız yaşam koşulları ve geleceğe yönelik belirsizlik, Afgan vatandaşlarını zorlu göç koşullarını tercih etmeye zorlamaktadır. Bazı durumlarda, Afgan göçmenlerin ev sahibi ülkelerde dahi temel insan haklarına erişimleri kısıtlanabilmektedir. Örneğin, bazı ev sahibi ülkelerde, göçmen çocuklarının geçerli ikamet belgeleri olmadığı için eğitim hakkından mahrum bırakılabildikleri bilinmektedir. Bu durumlar, Afganistan'daki yaşam koşullarının zorluğunu ve göçmenlerin kaçış motivasyonunu vurgulamaktadır.

Afgan göçmenlerin Türkiye'de tarım sektöründe çalışma olanaklarını incelediğimizde, yerel nüfusun çalışma koşullarının zorluğu nedeniyle tarım sektöründe istihdama katılmayı tercih etmediği ve bu nedenle göçmen ve mülteci işgücünün ucuz işgücü olarak tercih edildiği görülmektedir. Bu tercih, sermaye sahiplerinin tarım, tekstil, deri ve inşaat gibi sektörlerde göçmen işgücünü tercih etmeleriyle sonuçlanmaktadır. Buna karşılık, yerel işgücü bu sektörler dışındaki alanlarda çalışmayı tercih etmektedir. Özellikle tarımsal istihdamdan ayrılan yerel işgücü, kentsel alanlardaki ekonomik ve sosyal fırsatlardan ve çeşitli istihdam alanlarından yararlanmak için iç göçe yönelmektedir. Ancak bu iç göç, kentsel alanlardaki işgücü talebinde ucuz işgücü artırarak emek değerinde düşüşe neden olmaktadır. Türkiye'deki tarımsal faaliyetlerine katılan Afgan göçmenlerin incelendiği araştırmaya göre, yarısından fazlası tarımsal faaliyetlerde bulunmadıklarını ve şehir içinde hizmet sektörlerinde çalıştıklarını ifade etmektedir.

Araştırmaya katılanların %38,3'ü ise Türkiye'de tarım sektöründe çalıştıklarını belirtmiştir. Afganistan'da tarımsal faaliyetlerde deneyimi olan göçmenler, Türkiye'de de tarım sektöründe çalışmayı tercih etmektedir. Türkiye'de bulundukları tarımsal faaliyetler ise hayvancılık, tarla işleri, sulama, meyve toplama, tavuk çiftliği ve çobanlık gibi alanları kapsamaktadır. Bazı göçmenler, tarım sektöründe çalışmayı tercih etmeleri durumunda asgari ücretin üstünde bir maaş talep etmektedir. Özellikle çobanlık gibi alanlarda asgari ücretin üzerinde bir maaş teklifi görmeleri, göçmenlerin tercih ettiği bir seçenektir. Asgari ücretle çalışmamayı tercih edenler ise tarla ve çobanlık gibi işlerin zor olduğunu ve düşük ücretlerin bu işlerin karşılığı olduğunu

ifade etmektedir. Ancak bazı göçmenler, ailelerine para gönderme yükümlülükleri olduğunu, başka iş bulamadıklarını ve Afganistan'da zaten tarım sektöründe çalıştıklarını belirterek tarım sektöründe hem tarlada hem de hayvancılıkta çalışmayı tercih etmektedir. Ayrıca, Afgan göçmenlerin bir kısmının kırsal alanlarda kendi tarımsal arazi sahibi olma ve tarımsal üretim yapma düşünceleri olduğu gözlemlenmektedir. Bunun yanı sıra, bazı göçmenler hizmet sektöründe çalışarak birikim yapmayı ve daha sonra tarım sektöründe özellikle hayvancılık gibi alanlara yatırım yapmayı planlamaktadır. Afgan göçmenlerin Türkiye hükümeti tarafından tarım sektöründe sağlanan imkânlar ve iş fırsatlarıyla çalışmaya istekli olduklarını ifade etmiştir.

Afgan göçmenlerin büyük bir kısmı, tarım sektöründe çalışmayı düşünürken işverenler tarafından asgari ücretten daha yüksek bir maaş teklifi almayı tercih etmektedir. Özellikle çobanlık gibi alanlarda çalışmayı düşünen göçmenler, asgari ücretin üzerinde bir ücret talep etmektedir. Asgari ücretle çalışmamayı tercih edenlerin nedeni, tarla ve çobanlık gibi işlerin zorluğu ve bu işlerin düşük ücretle karşılığının gelmesidir. Ancak bazı diğer göçmenler, tarlada ve hayvancılıkta hem asgari ücretle çalışacaklarını hem de ailelerine her ay para göndermek zorunda olduklarını, başka iş bulamadıklarını ve zaten Afganistan'da tarım sektöründe çalıştıklarını belirtmektedir. Afgan göçmenler arasında tarımsal faaliyetlere katılmak ve tarımsal ürünler yetiştirmek isteği gözlemlenmektedir, özellikle kırsal alanlarda kendi tarımsal arazilerinin olması durumunda. Ayrıca araştırmaya katılan göçmenlerin bir kısmı, hizmet sektöründe çalışarak birikim yapmayı ve daha sonra tarım sektöründe özellikle hayvancılık alanında yatırım yapmayı planladıklarını ifade etmektedir. Türkiye hükümeti, bu göçmenlere tarım sektöründe iş fırsatları ve imkânları sunulması durumunda memnuniyetle çalışacaklarını ve bu sektöre hizmet edeceklerini belirtmektedir.

Türkiye'deki Afgan göçmenlerin ülkelerine geri dönme istekliliklerini etkileyen faktörler arasında yaş, lise ve üstü eğitim düzeyine sahip olma, çalışıyor olma, Afganistan'da bir işte çalışma deneyimi, Birleşmiş Milletler teşkilatından mülteci maaşı alma, terör korkusu yaşama, ekonomik zorluklarla karşılaşma, Afganistan'dayken elde edilen aylık gelir, Türkiye'de tarımsal bir işte çalışma ve Türkiye'deki aylık gelir önemli rol oynamaktadır. Diğer değişkenler ise istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur. Bu faktörler, Afgan göçmenlerin geri dönme isteğinin hangi faktörlere bağlı olduğunu açıklamada önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin,

daha genç yaş grubunda olan ve lise veya üstü eğitim almış olan göçmenlerin geri dönme isteği daha düşük olabilir. Ayrıca çalışan göçmenlerin, Afganistan'da bir işleri olduğu için geri dönme isteği daha düşük olabilir. Mülteci maaşı alanlar ve terör korkusu yaşayanlar da geri dönme isteği konusunda farklılık gösterebilir. Afganistan'dayken ekonomik zorluklarla karşılaşan ve düşük gelire sahip olan göçmenlerin, Türkiye'deki aylık geliri ve tarımsal bir işte çalışma durumu da geri dönme isteği üzerinde etkili olabilir. Bu faktörler, göçmenlerin ekonomik koşullarını ve istihdam durumunu değerlendirmelerine bağlı olarak geri dönme isteğini şekillendirebilir. Bu bulgular, Türkiye'deki Afgan göçmenlerin geri dönme eğilimlerini anlamak ve politika yapıcılarının geri dönme sürecini yönlendirmek için bilgi sağlamak açısından önemlidir. Araştırma sonuçlarına dayanarak, göçmenlerin geri dönme isteklerini anlamak ve onların entegrasyonunu desteklemek için uygun politika ve programlar geliştirilebilir.

6.2. Öneriler

Günümüzde, çeşitli ekonomik, politik, sosyal ve çevresel faktörler nedeniyle insanların evlerini terk etmek zorunda kalması, göç yönetiminin zorluğunu önemli ölçüde artırmıştır. Göç hareketlerinin çoğu düzenli bir şekilde gerçekleşmekte ve yasal düzenlemeler ve araçlar aracılığıyla yasal olarak yönetilmektedir. Ancak, kişilerin yasal izin veya belgeler olmaksızın bir ülkeye girmesi, orada kalması veya çalışması durumunda düzensiz göç meydana gelir. Göç, daha iyi ekonomik veya eğitimsel fırsatlar arayışı, aile birleşimi arzusu, iklim değişikliği veya doğal felaketler gibi çok çeşitli nedenlerden kaynaklanan bir sosyal olgudur. Güvenli, düzenli ve düzensiz göç, dünya genelinde binlerce göçmenin tehlikeli göç rotalarında hayatını kaybetmesi veya kaybolması gibi ciddi sorunlara yol açan bir durumdur. Göç yönetimi, göçmenlerin güvenliğini sağlamak, göç hareketlerini düzenlemek, uyum sağlamalarını desteklemek, göçmenlerin haklarını korumak ve sosyal entegrasyonu teşvik etmek gibi bir dizi karmaşık konuyu kapsar. Göçmenlerin insan haklarına saygı gösterilmesi, yasal düzenlemelerin yapılması, işbirliği ve uluslararası anlaşmaların uygulanması, sınırların güvenliği, uyum politikalarının geliştirilmesi ve sosyal hizmetlerin sağlanması gibi faktörler, göç yönetiminin etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi için önemlidir. Göçmenlerin güvenli ve düzenli bir şekilde göç etmeleri için yasal kanalların sağlanması, insan kaçakçılığının ve insan ticaretinin önlenmesi, göçmenlerin eğitim, sağlık ve temel hizmetlere erişiminin sağlanması, uyum programlarının desteklenmesi ve göçmenlerin topluma entegrasyonunun teşvik edilmesi gibi önlemler, göç yönetimi çabalarının önemli unsurlarını oluşturur. Bu zorluğa rağmen, uluslararası işbirliği, sürdürülebilir kalkınma hedefleri ve insan hakları prensiplerine dayanan kapsamlı bir göç yönetimi yaklaşımı, göçün yönetilmesi ve göçmenlerin haklarının korunması için önemlidir. Aynı zamanda, köken ülkelerdeki ekonomik, politik ve sosyal sorunların ele alınması, iklim değişikliği ile mücadele edilmesi ve kaynakların adil bir şekilde dağıtılması gibi yapısal faktörlerin ele alınması da göç yönetimi çabalarının bir parçası olmalıdır.

Bu araştırma, hem uluslararası hem de ülke içindeki Afgan göçmenlerin hareketlerine odaklanarak göç, tarım ve göçmenlerin tarım sektöründe çalışma olanakları üzerine bir çalışma yürütmüştür. Göç kararları, ekonomik sorunlar, sosyal etkenler, çatışmalar, iklim değişikliği ve doğal tehlikeler gibi birçok faktörün etkileşimi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Azgelişmişlik, yoksulluk ve açlık gibi

sorunlar bir ülkede büyük göç hareketlerine neden olabilmektedir. Bölgesel işbirliği, göçün olumsuz etkilerini en aza indirmeye ve bölgenin bütünlüğünü korumaya yardımcı olabilir. Aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma ve uzun vadeli ekonomik büyüme sağlayarak, beşeri sermayeyi artırarak bölgesel ve küresel kalkınma hedeflerine katkıda bulunabilir.

Araştırma sonuçlarına dayanarak, aşağıdaki öneriler göçmenlerin entegrasyonunu ve yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik olarak sunulmuştur:

Türk işgücü piyasasındaki eleman eksikliği göz önüne alınarak, Afgan göçmenler istihdam açığı olan bölgelere yönlendirilmelidir. Bu, göçmenlerin beşeri sermayesini artırarak, ekonomiye katkı sağlamalarını ve yardıma bağımlılıklarını azaltmalarını sağlayacaktır.

Afgan göçmenlerin birçoğu, Afganistan'da tarım sektöründe çalışmış veya tarımla ilgili deneyime sahiptir. Afganistan, tarıma dayalı bir ekonomiye sahip olan ve tarım ürünleri üreten bir ülkedir. Bu nedenle Afgan göçmenlerin tarımsal geçmişi, Türkiye'deki tarım sektöründe iş bulma olasılıklarını artırabilir. Türkiye, tarım sektörü açısından oldukça önemli bir ülkedir ve tarım, ülke ekonomisinin önemli bir parçasını oluşturur. Afgan göçmenler için Türkiye'de tarım sektöründe istihdam olanakları şunları içerebilir:

Mevsimsel Tarım İşleri: Türkiye'deki tarım sektörü, mevsimlere göre değişen iş gücü ihtiyacına sahiptir. Afgan göçmenler, özellikle sezonluk tarım işlerinde çalışabilirler. Bu, tarım ürünlerinin ekildiği ve hasat edildiği dönemlerde geçici iş olanakları sunar.

Seracılık: Seracılık, Türkiye'de önemli bir tarım dalıdır ve sera işçileri için istihdam fırsatları bulunmaktadır. Sera işçileri, sebzelerin ve meyvelerin yetiştirilmesi, bakımı ve hasat edilmesi süreçlerinde çalışabilirler.

Bahçe Bakımı: Ağaçların, bitkilerin ve çiçeklerin bakımı, Türkiye'deki pek çok işletme ve konut için önemlidir. Afgan göçmenler, bahçe bakımı işlerinde çalışabilirler.

Hayvancılık: Türkiye'de hayvancılık da önemli bir sektördür. Sığır, koyun ve keçi çiftliklerinde çalışma fırsatları bulunabilir.

Tarım İşçiliği: Bazı Afgan göçmenler, tarım işçileri olarak toprak işleme, sulama ve hasat işlerinde çalışabilirler.

Afgan göçmenlerin tarım sektöründe istihdam olanaklarına sahip olabilmeleri için dil becerileri, iş başvurularını yapmaları ve iş bulma süreçlerine katılmaları önemlidir. Ayrıca, işçi haklarına saygı gösteren işverenlerle çalışmaları ve yasal gereksinimlere uygun olarak çalışma izinlerini düzenlemeleri gerekebilir. Ancak bu istihdam fırsatları, göçmenlerin yerel topluma ve iş dünyasına entegre olmalarıyla kolaylaşabilir. Toplumsal uyum süreci, iş bulma ve sürdürme konularında önemlidir.

Türkiye devleti Afgan göçmenlerin tarım sektöründe istihdamını teşvik etmek ve kolaylaştırmak istiyorsa aşağıdaki önemli önerilere göz atabilir:

Dil Eğitimi: Göçmenlerin yerel dil olan Türkçeyi öğrenmelerini teşvik etmek için ücretsiz veya uygun maliyetli dil eğitimi programları sağlanmalıdır. Bu, iletişimlerini kolaylaştırır ve iş başvuruları yapmalarını daha etkili hale getirir.

Mesleki Eğitim ve Beceri Geliştirme: Tarım sektöründe çalışmak isteyen göçmenlere mesleki eğitim ve beceri geliştirme kursları sunmalı. Tarım işlerinde ihtiyaç duyulan özel becerileri kazanmalarına yardımcı olmalıdır.

İş İlanları ve İş Fırsatları: Tarım sektöründe açık iş pozisyonları hakkında göçmenlere düzenli olarak bilgi vermeli. İş ilanlarına ve istihdam olanaklarına erişimlerini kolaylaştırmalıdır.

Adil İş Koşulları: Göçmenlerin iş haklarına saygı gösteren işverenlerle çalışmaları teşvik edilmelidir. Adil ücret, çalışma saatleri ve diğer iş koşullarını sağlamak için denetimler ve düzenlemeler yapılmalıdır.

İş Güvenliği ve Sağlık: Tarım sektöründe iş sağlığı ve güvenliği konularına özel önem verilmelidir. Göçmen işçilerin güvende olmalarını sağlamak için gerekli önlemleri alınmalıdır.

Sosyal Hizmetler: Göçmenlere yönelik entegrasyon sürecini kolaylaştırmak için sosyal hizmetler sunulmalıdır. Ailelerin eğitim, sağlık hizmetleri ve diğer temel ihtiyaçlarına erişimleri desteklenmelidir.

Toplumsal Uyum Programları: Göçmenlerin Türk toplumuna daha kolay entegre olmalarını teşvik etmek için toplumsal uyum programları düzenlenmelidir. Bu programlar, kültürel farklılıkları anlama ve kabul etmeyi teşvik edecektir.

Sosyal Destek Ağları: Göçmenlerin sosyal destek ağlarına erişimleri kolaylaştırılmalıdır. Bu, onların psikolojik ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olabilir.

İşçi Hakları Bilincini Artırma: Göçmenlere işçi hakları ve yasal hakları hakkında bilgi verilmelidir. İşverenlerin ve çalışanların işçi haklarına saygı göstermesi teşvik edilmelidir.

Uluslararası İşbirliği: Afganistan ile işbirliği yaparak göçmenlerin belgelerini ve yasal statülerini düzenlemelerine yardımcı olunmalıdır. Afganistan ile geri gönderme anlaşmaları gibi uluslararası düzenlemeler göz önünde bulundurulmalıdır.

Türkiye devleti, Afgan göçmenlerin tarım sektöründe istihdam edilmelerini desteklemek ve entegrasyonlarını kolaylaştırmak için bu tür önlemleri alarak, hem göçmenlerin yaşamlarını iyileştirebilir hem de Türkiye'nin tarım sektörünü güçlendirebilir.

Bu öneriler, göçmenlerin entegrasyonunu ve yaşam koşullarını iyileştirmek için alınabilecek önlemleri temsil etmektedir. Elbette, her ülkenin kendi özel koşullarına göre politika ve uygulamalarını şekillendirmesi gerekmektedir. Ancak bu öneriler, göçün insan haklarına saygılı, insani ve sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesine katkıda bulunabilir.

Ayrıca Afgan göçmenlerin ülkelerine geri dönmesi zorlu bir karar olabilir, çünkü Afganistan'daki güvenlik ve insani koşullar hala istikrarsızdır. Ancak eğer Afgan göçmenler ülkelerine geri göndermeyi düşünüyorlarsa, aşağıdaki önerilere dikkat etmeleri önemlidir:

Güvenlik Değerlendirmesi: Göçmenleri, geri göndermeyi düşündüklerinde Afganistan'daki güvenlik durumunu dikkatlice değerlendirmelidirler. Güvenlik koşulları bölgelere göre farklılık gösterebilir, bu nedenle hedef bölgesinin güvenliği hakkında güncel bilgilere sahip olmak önemlidir.

Ekonomik Önlemler: Afgan göçmenlerin ülkesine geri dönmeleri için Afganistan'da çalışma ve iş fırsatları sağlanmalıdır. Çünkü geri döndüklerinde işsiz kalmamalıdır.

Yasal İşlemler: Geri dönüş işlemleri için Afganistan'ın göç ve yabancılar dairesi gibi ilgili resmi makamlarla iletişime geçmek gerekebilir. Yasal işlemleri tamamlamak, geri dönüş sürecini düzgün bir şekilde yürütmek için önemlidir.

İnsani Yardım ve Destek: Geri dönen göçmenler, insani yardım ve destek sağlayan uluslararası organizasyonlar ve sivil toplum kuruluşlarıyla iletişime

geçebilirler. Bu organizasyonlar, geri dönenlere temel ihtiyaçları konusunda yardımcı olabilirler.

Aidiyet ve Mülkiyet: Göçmenler, geri dönerken aidiyet haklarına ve mülkiyetlerine saygı gösterilmesini arzulamaktadır. Eğer evlerine geri dönüyorlarsa, mülkiyet durumları düzenli bir şekilde ele alınmalıdır.

Güvenlik ve Sağlık Önlemleri: Afganistan'a dönen göçmenler, kişisel güvenliklerini ve sağlıklarını korumak için gerekli önlemleri almalıdır. Sağlık hizmetlerine erişim konusunda bilgi sahibi olmalıdırlar.

Uluslararası İşbirliği: Göçmenler, geri dönüş süreci sırasında uluslararası toplumun ve insani yardım kuruluşlarının desteklerinden yararlanabilirler. Geri dönüş kararı kişisel bir karardır ve göçmenlerin kendi güvenlikleri ve ihtiyaçlarına dikkat etmeleri önemlidir. Ayrıca, bu süreçte yerel ve uluslararası yardım kuruluşlarının sunduğu desteklerden de faydalanabilirler.

KAYNAKLAR

- Abbasi-Shavazi, M. J., Glazebrook, D., Jamshidiha, G., Mahmoudian, H., Sadeghi, R. (2008). *Second-generation Afghans in Iran: Integration, identity and return* (pp. 1-72). Kabul: Afghanistan Research and Evaluation Unit.
- Adıgüzel, Y. (2019). Göç sosyolojisi (Vol. 1). Nobel Yayınları, Ankara 2019, s. 4.
- Aguilar-Støen, M., Taylor, M., Castellanos, E. (2016). Agriculture, Land Tenure and International Migration in Rural Guatemala. *Journal of agrarian change*, 16(1), 123-144.
- Ahmadi, S., Tavakoli. (2016). Göç ve tarımın yapısı üzerindeki etkileri (Örnek olay: Sardast şehrinin orta kısmı). İnsan Coğrafyası Araştırması, 98 (48), 645-659. (Farsça)
- Akarçay, U. D., Ustabaşı, G. D. (2018). Karma Araştırma Yöntemine Giriş. Eğitim Kitabevi. s. 440
- Akay, S. S. (2016). Tarımsal Üretimde Göçmen İşçi İstihdamı Öğrenilen Dersler; BASIM Altan Matbaası ISBN: 978-975-98363-7-5 Mayıs 2016, Ankara / 1. Basım, 1000.
- Akkaş, İ., Aksakal, İ. (2021). Afgan Göçmenlere Yönelik Tutum ve Algıların Sosyolojik Analizi: Erzincan Örneği
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası Göç Ve Kültürlerarası İletişim. Journal of International Social Research, 5(20). S: 298
- Alamyar, R., Boz, I. (2018). Problems and solutions in rice production and marketing in Takhar province of Afghanistan. *Middle East*, 2(2,455), 2-475.
- Alamyar, R., Boz, İ. (2021). Üreticilerin pirinç pazarlamada yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri: Takhar-Afganistan örneği. *ISPEC Journal of Agricultural Sciences*, 5(2), 381-392.
- Alamyar, R., Boz, İ. (2022). Afgan Göçmenlerin Tarımsal Geçmişi ve Türkiye’de Tarım Sektöründe İstihdam Olanakları. *MAS Journal of Applied Sciences*, 7(4), 1091-1106.
- Alamyar, R., Boz, İ. (2022). Afgan Göçmenlerin Tarımsal Geçmişi ve Türkiye’de Tarım Sektöründe İstihdam Olanakları. *MAS Journal of Applied Sciences*, 7(4), 1091-1106.
- Alamyar, R., Boz, İ. (2022). Reasons for Afghan Immigrants to Come to Turkey and the Problems They Experience. *MAS Journal of Applied Sciences*, 7(4), 1042-1056.
- ALCS, (2014). Authors' Licensing and Collecting Society; Microdata Used In The Analysis— (ALCS) 2013–14
- Alkan, U. (2015). Avrupa’da refah devleti ve göç ilişkisi: Refah şovenizmi örneği. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 70(3), 751-768.
- Alpar, R. 2011. Çok değişkenli istatistiksel yöntemler. Detay Yayıncılık. 3. Baskı, 807, Ankara.
- Ambrosini, M. (1999). Travailler dans l'ombre. Les immigrés dans l'économie informelle. *Revue européenne des migrations internationales*, 15(2), 95-121.
- AMGDB, (2020). Afganistan 2020 yıl Göç Raporu <https://morr.gov.af/dr> (Erişim Tarihi: 05.11.2021).
- AMRR, (2020). Afganistan Mülteciler ve Geri Gönderme Bakanlığı, 2020 Raporu. <https://morr.gov.af> (Erişim Tarihi: 25.12.2021).
- Anadolu Ajansı Farsça, (2021). “Altı Avrupa ülkesinin Afgan mültecilerle ilgili yeni kararı”, <https://www.aa.com.tr/fa>, (Erişim Tarihi: 14.09.2022).

- Anonim, (2019). Göçmenlerin, geri dönenlerin ve ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin durumuna ilişkin rapor: *yayın yeri*; Afganistan İslam Cumhuriyeti Hükümeti Mülteciler ve Geri Dönüşler Bakanlığı Politika ve Plan Yardımcısı Politika ve Plan Dairesi: 21. 09. 2019. <https://morr.gov.af>
- Anonim, (2021). Göç türleri, göç nedenleri <https://taleprofessional.com/types-and-reasons-of-migration/> (Erişim tarihi: 11.03.2022) farsça kaynağındandır.
- Anonim, (2021a). Migration Profile AFGHANISTAN; <https://migrants-refugees.va/it/wp-content/uploads/sites/3/2021/10/2021-Afghanistan.pdf> (Erişim tarihi: 10. 04. 2022)
- Ashrafi, A., Moghissi, H. (2002). Afghans in Iran: asylum fatigue overshadows Islamic brotherhood. *Global Dialogue*, 4(4), 89.
- Aslan, M., & Boz, İ. (2004). Kırsal alandan kentlere göçü etkileyen faktörler: Adana örneği. *Türkiye VI. Tarım Ekonomisi Kongresi, Tokat*.
- Ayaz, A. (2023). *Göç ve öteki: Duygu politikaları açısından bir analiz* (Master's thesis, Bursa Uludağ Üniversitesi).
- Azadiradio, (2021). Avrupa Birliği: Üye devletler daha fazla Afgan sığınmacıya ev sahipliği yapacak. https://da.azadiradio.com/a/31500650.html?fbclid=IwAR3kw3TY9lkoZxS5yLFRAZYRJs_zyqOxxYSI9H1zZ2nNYN7dT8N0KpMavxU/ (Erişim Tarihi: 23.10.2022).
- Azmi, (2013). Tarım sektörünün zorlukları ve sorunları ve kırsaldan kentsel alanlara göçteki rolü (Örnek inceleme: Shears köyü, Harsin şehri). *Mekan Planlama ve Planlama*, 17 (2), 55-70.
- Basri, B., Esfandiar, J. (2007). İran tarım sektörünün istihdam yaratma kapasitesinin araştırılması ve analiz edilmesi. *Bilgi Sayısı: Güz 2007, Cilt 15, Sayı 59; 119. sayfadan 146. sayfaya kadar.* (Farsça)
- Bayramoğlu, Z., Bozdemir, M. (2019). Dış göçlerin mevsimlik tarım işçiliği üzerine etkilerinin değerlendirilmesi. *Journal of the Institute of Science and Technology*, 9(2), 1164-1176.
- BBC Farsça, (2021). Biden'ın ABD güçlerini Afganistan'dan çekme kararına ilişkin savunması <https://www.bbc.com/persian/afghanistan-57772180> (Erişim Tarihi: 06.11.2021).
- BBC, (2021). Afganistan: Orada Kaç Mülteci Var ve Nereye Gidecekler?? <https://www.bbc.com/news/world-asia-58283177> (Erişim Tarihi: 23.12.2021).
- BBC, (2021a). İran Tek Başına 300.000 Yeni Afgan Mültecinin Sorumluluğunu Alamaz. <https://www.bbc.com/persian/afghanistan-59232689> (Erişim Tarihi: 23.12.2021).
- Bhattacharjee, A. (2012). *Social science research: Principles, methods, and practices.* , s. 4
- Bierbach, M. (2019). Afghanistan Analysts Network; Migration to Europe in 2019: Facts and figures <https://www.infomigrants.net/en/post/21811/migration-to-europe-in-2019-facts-and-figures> (Erişim tarihi: 25.02.2021).
- Bilali, H., Khalilian S. (2003). İran'ın tarım sektöründe yatırımın istihdam yaratma ve işgücü talebi üzerindeki etkisi. *Bilgi Sayısı: İlkbahar ve Yaz 2003, Cilt 11, Sayı 41-42; 117. sayfadan 118. sayfaya kadar. Yayınlanmış Dergi; Tarım Ekonomisi ve Kalkınma dergisi* (Farsça kaynağı).
- Baybaş, Z., Boz, İ. (2023). Kırsal Alandan Kente Göçü Etkileyen Faktörler: Sivas İli Gürün İlçesi Örneği. *MAS Journal of Applied Sciences*, 8(2), 374-383.
- Bozdemir, M., Bayramoğlu, Z. (2019). Tarım Sektöründe Kayıt dışı İstihdam ve Göç, 11. Uluslararası Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Kongresi, 09-10 Mart, Sayfalar 1067-1075, Tekirdağ / Türkiye.

- Bozdemir, M., Gül çubuk, B. ve Bayramoğlu, Z. (2019). Tarımda Göçmen-Mülteci İstihdamı ve Kırsalda Emek Temelli Çatışma Örüntüleri, 2. Uluslararası Bilim ve Akademi Kongresi, 19-20 Nisan, Cilt 2, Sayfalar 309-317, Konya / Türkiye.
- Bozok, N., Bozok, M. (2018). “Göçmen İstekleri” Yaklaşımı Işığında Beykoz, Karasu Mahallesi’ndeki Refakatsiz Afgan Göçmen Çocukların Yaşamlarını Sürdürme Mücadeleleri. *Moment Dergi*, 5(2), 416-440.
- Buz, S., Canlı, M., Aygüler, E. (2021). Trabzon’da Yaşayan Afgan Sığınmacıların Profili ve Gereksinimleri:
- Buz, S., Memişoğlu, F., Dönmez, H., Verduijn, S. (2020). Destination Unknown Afghans on the move in Turkey. *Mixed Migration Center*.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2017). Bilimsel araştırma yöntemleri. Pegem Atıf İndeksi, 1-360.
- Cai, R., Feng, S., Oppenheimer, M., Pytlikova, M. (2016). Climate variability and international migration: The importance of the agricultural linkage. *Journal of Environmental Economics and Management*, 79, 135-151.
- Cankara, Y., Çerez, O. (2020). Tarihsel Süreç İçerisinde Afganistan’ın Göç Sorunu Ve Türkiye’ye Yansımaları. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 124(245), 447-460.
- Carling, J., Collins, F. (2018). Aspiration, desire and drivers of migration. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 44(6), 909-926.
- Castles, S., Miller, M. J. (2008). Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri, Çev: Bülent Uğur Bal-İbrahim Akbulut, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, çev. B. Uğur Bal, İbrahim Akbulut, İstanbul. s.7
- Cebeci, M. (2015). Sosyolojik açıdan göç ve göçmenlerin sosyal kültürel entegrasyonları: kavramsal bir çalışma. *Disiplinlerarası Göç ve Göç Politikaları Sempozyumu* (29-30 Mayıs 2015). İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, 135-158.
- Ciğerci U., N. (2017). Tarımda Yabancı Göçmen Üzerine Notlar. *Çalışma Ortamı Dergisi*, 153, 11-15. <https://calismaortami.fisek.org.tr/icerik/tarimda-yabanci-gocmen-emegi-uzerine-notlar/>
- Collins, F. L. (2018). Desire as a theory for migration studies: Temporality, assemblage and becoming in the narratives of migrants. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 44(6), 964-980.
- Council, N. R. (2019). Internal Displacement Monitoring Centre-IDMC. *Global Report on Internal Displacement*. Accessed August, 10, 2020.
- Creswell, J. W., Clark, V. L. P. (2014). *Karma yöntem araştırmaları: Tasarımı ve yürütülmesi*. Anı. , s.162
- CSO, (2016). Central Statistics Organization “Demographic and Social Statistics.” CSO, Kabul.
- Çankaya, S., Yılmaz, S. D., Ruveyde, C. A. N., Kodaz, N. D. (2017). Postpartum depresyonun maternal bağlanma üzerine etkisi. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, (4), 232-240.
- Dailysabah, (2021). AK Parti’den Bostancı: Türkiye’nin Afgan Göçmen Kampları İçin Bir Planı Yok. <https://www.dailysabah.com/politics/diplomacy/turkey-has-no-plan-for-afghan-migrant-campsak-partys-bostanci/> (Erişim Tarihi: 03.10.2021).
- Dashti, Z. (2022). Afganistan’da Taliban’ın İktidara Gelmesi İle Yaşanan İç Ve Dış Göç Krizi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 8(4), 381-403.

- Dashti, Z. (2022). Afghan External Migration Movements In The Historical Process. *Asya Studies*, 6(20), 301-314.
- Davis, B., Stecklov, G., Winters, P. (2002). Domestic and international migration from rural Mexico: Disaggregating the effects of network structure and composition. *Population Studies*, 56(3), 291-309.
- Dawlatyar, A. K. (2023). Afganistan Merkezli Göçün Nedenleri ve Çözüm Yolları. *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 159-187.
- De Haas, H. (2007). The impact of international migration on social and economic development in Moroccan sending regions.
- Dedeoğlu, S. (2018). Tarımsal Üretimde Göçmen İşçiler: Yoksulluk Nöbetinden Yoksulların Rekabetine. *Calisma ve Toplum*, 56(1).
- Dedeoğlu, S. (2018). Tarımsal Üretimde Göçmen İşçiler: Yoksulluk Nöbetinden Yoksulların Rekabetine. *Calisma ve Toplum*, 56(1).
- Demireva, N., McNeil, R. (2015). Immigration, diversity and social cohesion. Migration Observatory Briefing.
- DGMM, (2020). Directorate General of Migration Management: Temporary protection. <https://en.goc.gov.tr/temporary-protection27> (Erişim tarihi: 24.06.2021)
- Dimitriadi, A. (2017). In search of asylum: Afghan migrants in Greece. *European Journal of Migration and Law*, 19(1), 57-76.
- Donat, İ. (2017). Türkiye'nin yeni tarım işçileri: Suriyeli göçmenler; 31 Ocak 2017 Salı, 15:11 Güncelleme: 31 Ocak 2017 Salı, 15:13. <https://www.bloomberght.com/yorum/irfan-donat/1980570-turkiyenin-yeni-tarim-iscileri-suriyeli-gocmenler-1>
- DW Türkçe, (2021). Erdoğan: Türkiye Avrupa'nın Mülteci Ambarı Değil. <https://p.dw.com/p/3zC5y> (Erişim Tarihi: 19.08.2021).
- Ekhtiari, M., & Aysan, M. F. (2023). Günümüz Türkiye'sinde İranlı Göçmenlerin Sosyoekonomik Entegrasyonu. *İnsan ve Toplum*, 13(1), 225-253.
- Eryurt, M. (2017). Dünyada mültecilerin durumu ve Afgan mülteciler.
- European Council, Council of the European Union, (2016). EU-Turkey statement, 18 March 2016, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/> (Erişim tarihi: 25.02.2021)
- Friedkin, N. E. (2004). Social cohesion. *Annual review of sociology*, 409-425.
- Galip, U. S. T. A. (2023). Düzensiz Göç Sorununun Afet Yönetimi Açısından Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(1), 553-572.
- Gamso, J., Yuldashev, F. (2018). Does rural development aid reduce international migration?. *World Development*, 110, 268-282.
- Geyik, S. (2018). Göç ve Afganlar: "İstikrarlı Mülteciler". *Göç Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 128-159.
- Güler, A. (2016). Mülteci sorunu ve 1951 mültecilerin hukuki durumuna ilişkin sözleşme: siyasi gerçeklik ve normatif düzen ikilemi. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 13(51), 41-61.
- Güler, H. (2020). Afganlı göçmenlerin göç süreçleri ve işçilik deneyimleri: Uşak ili örneği. *Çalışma ve Toplum*, 3(66), 1461-1482.
- Güler, H. (2020). Afganlı Göçmenlerin Göç Süreçleri ve İşçilik Deneyimleri: Uşak İli Örneği. *Calisma ve Toplum*, 66(3).
- Gültaç, A. S. (2023). İşgücünde Konuşulmayan Taraf Göçmen İşçiler, İnsana Yakışır İş ve Sosyal Güvenlik. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 405-420.

- Güneş, S. A. L. I., Şeker, S. (2023). Mülteci Öğrencilerin Karşılaştığı Eğitim Sorunları Yozgat İli Örneği. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 977-1004.
- Güney, G. Ö., Cengiz, S. (2023). Göç, Göçmen Politikaları ve Türkiye’de İşgücü Piyasalarında Prekaryalaşma. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 8(20), 236-249.
- Hakim, A. A., Boz, I. (2019). Influencing factors of rural families’ migration to urban area: the case of Kabul, Afghanistan. *Asian J. Agric. Ext. Econ. Sociol.*, 37, 1-10.
- Hakim, A. A., Boz, I. (2020). Influencing factors of rural families’ migration to urban area: The Case of Kabul, Afghanistan. *Asian Journal of Agricultural Extension, Economics & Sociology*, 37(4), 1-10.
- Hamsici, M. (2021). Türkiye'deki Afganlarla İlgili Neler Biliniyor? <https://www.bbc.com/turkce/haberlerturkiye-58342885> (Erişim Tarihi: 23.11.2022).
- Harunoğulları, M., Cengiz, D. (2014). Suriyeli Göçmenlerin Mekânsal Analizi; Hatay (Antakya) Örneği. *TÜCAUM VIII. Coğrafya Sempozyumu*, 23-24. S: 310
- Hasht Sobh, (2021). “Afganistan’da yirmi yıllık savaşın maliyeti. <https://8am.media/eng/> (Erişim Tarihi: 05.03.2022).
- Hazım, S. (2016). Afganistan'da yoksulluk neden azalmadı? <https://www.bbc.com/persian/blogs-37704946> (Erişim Tarihi: 05.11.2022).
- Houte, M. V. (2016). Return Migration of Afghanistan Moving Back Or Moving Forward. *International Migration Institute. Oxford*.
- Icon-Institute, (2009). National Risk and Vulnerability Assessment 2007/08 A profile of Afghanistan. Icon-Institute, Kabul.
- IOM, (2014). Uluslararası Göç Örgütü, Göç Terimleri Sözlüğü, Cenevre 2014, s. 36
- İçduygu, A., Karadağ, S. (2018). Afghan migration through Turkey to Europe: seeking refuge, forming diaspora, and becoming citizens. *Turkish Studies*, 19(3), 482-502.
- İLO, (2021). ILO Global Estimates on International Migrant Workers Results and Methodology https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/@publ/documents/publication/wcms_808935.pdf (Erişim tarihi: 06. 04. 2022)
- İOM, (2021). USD 24 Million Urgently Needed for Acute Humanitarian Needs in Afghanistan <https://www.iom.int/news/usd-24-million-urgently-needed-acute-humanitarian-needs-afghanistan> (Erişim Tarihi: 07.11.2021).
- Jackson, A. (2009). The Cost of War. Afghan Experiences of Conflict, 1978-2009. London: Oxfam. <https://www.oxfam.org/sites/www.oxfam.org/files/afghanistan-the-cost-of-war.pdf> (Erişim Tarihi: 25.12.2021).
- Jokisch, B. D. (2002). Migration and agricultural change: The case of smallholder agriculture in highland Ecuador. *Human ecology*, 30(4), 523-550.
- Kadıoğlu, H. (2016). Evren Ve Örneklem.
- Kahraman, F. (2017). Karanlıkta Kalanlar: Türkiye’de Bulunan Afganlı Mültecilerin Durumu. Ş. Aslan, & C. Cinemre içinde, *Current Debates In Sociology & Anthropology*, 141-151.
- Karakaya, C., Karakaya, E. N. (2021). Türkiye'nin Göz Ardı Edilen Göçmenleri: Afganlar. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 7(1), 100-111.
- Karakaya, C., Karakaya, E. N. (2021). Türkiye'nin Göz Ardı Edilen Göçmenleri: Afganlar. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 7(1), 100-111.

- Kayhan, Z. (2021). Kuraklık ve İstikrarsızlık. <https://andma.gov.af/dr> (Erişim Tarihi: 23.12.2021).
- Khaliq, A. J. A., Boz, İ. (2018). The role of agriculture in the economy of Afghanistan. In *2nd International Conference on Food and Agricultural Economics* (pp. 192-198).
- Kothari, C. R. (2004). Research methodology: Methods and techniques. New Age International. S.12
- Kronenfeld, D. A. (2008). Afghan refugees in Pakistan: not all refugees, not always in Pakistan, not necessarily Afghan?. *Journal of Refugee Studies*, 21(1), 43-63.
- Kucuk, B. (2021). Hangi ülkede kaç Afgan mülteci var? Türkiye'de kaç Afgan göçmen. <https://tr.euronews.com/2021/08/21/hangi-ulkede-kac-afgan-multeci-var-turkiye-de-yakalanan-duzensiz-gocmenlerin-say-s-ne> (Erişim tarihi: 18. 11. 2021).
- Kucukgocmen, A. (2021). Türkiye, Herhangi Bir Afgan Göçmen Dalgasını Engellemek İçin Sınırını Güçlendiriyor. <https://www.reuters.com/world/middle-east/turkey-reinforces-border-block-any-afghan-migrant-wave-2021-08-22/> (Erişim Tarihi: 03.10.2022).
- Kuschminder, K. (2018). Afghan refugee journeys: onwards migration decision-making in Greece and Turkey. *Journal of refugee studies*, 31(4), 566-587.
- Kuschminder, K., Dora, M. (2009). Migration in Afghanistan: History, current trends and future prospects. *Paper Series: Migration and Development Country Profiles. Maastricht: Maastricht Graduate School of Governance.*
- Kuschminder, K., Dora, M. (2011). Migration in Afghanistan: History, current trends and future prospects. *Paper Series: Migration and Development Country Profiles. Maastricht: Maastricht Graduate School of Governance.*
- Kümbetoğlu, B. (2008). Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma. Bağlam yayıncılık. , s. 15
- Leao, I., Ahmed, M., Kar, A. (2018). Jobs and Agriculture Nexus in Fragile Contexts: The Afghanistan Case.
- Lumpp, K., Shimozaawa, S., Stromberg, P. (2004). Voluntary Repatriation to Afghanistan Key Features. *Refugee Survey Quarterly*, 23(3), 149-173.
- Maharjan, A., Bauer, S., Knerr, B. (2013). International migration, remittances and subsistence farming: Evidence from Nepal. *International Migration*, 51, e249-e263.
- Mahiroğulları, A. (2017). Türkiye'de Kayıtdışı İstihdam Ve Önlemeye Yönelik Stratejiler. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 22(2), 547-565.
- Marchand, K., Siegel, M., Kuschminder, K., Majidi, N., Vanore, M., Buil, C. (2014). Afghanistan migration profile. *International Organization for Migration, Kabul.*
- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., Taylor, J. E. (2014). Uluslararası göç kuramlarının bir değerlendirmesi. *Göç Dergisi*, 1(1), 11-46.
- McAuliffe, (2018). Migrant Smuggling Data and Research: A global review of the emerging evidence base <https://publications.iom.int/books/migrant-smuggling-data-and-research-global-review-emerging-evidence-base> (Erişim tarihi: 25.02.2021)
- Melike, B. A. Ş., Birsal, M. O. L. U., Tuna, H. İ., İbrahim, B. A. Ş. (2017). Göç eden ailelerin sosyo-kültürel ve ekonomik değişiminin kadın ve çocuk yaşamına etkisi. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 6(3), 1680-1693.
- Mestheneos, E., Ioannidi, E. (2002). Obstacles to refugee integration in the European Union member states. *Journal of refugee studies*, 15(3), 304-320.

- Miluka, J., Carletto, G., Davis, B., Zezza, A. (2010). The vanishing farms? The impact of international migration on Albanian family farming. *The Journal of Development Studies*, 46(1), 140-161.
- MMC, (2020). Mixed Migration Center: Destination Unknown Afghans on the move in Turkey MMC Middle East Research Report, June 2020 https://mixedmigration.org/wp-content/uploads/2020/07/115_destination_unknown_research_report.pdf (Erişim tarihi: 25.02.2021)
- Molina, O., Guardiancich, I. (2018). Örgütlenmesinde Güçlük Çekilen Çalışanların Örgütlenmesi ve Temsili: Türkiye için Çıkarımlar.
- Monsutti, A. (2006). Afghan transnational networks (No. BOOK). Afghanistan Research and Evaluation Unit.
- Neuman, W. (2013). Toplumsal Araştırma Yöntemleri, Nitel ve Nicel Yaklaşımlar, I.Cilt, Çev.Sedef Özge,6.Basım,Ankara. Ankara.: Yayınodası,6.Basım. , s. 120
- Neuman, W. (2013). Toplumsal Araştırma Yöntemleri, Nitel ve Nicel Yaklaşımlar, I.Cilt, Çev.Sedef Özge, 6.Basım,Ankara. Ankara.: Yayınodası,6.Basım. , s. 120
- NRVA, 2012. National Risk and Vulnerability Assessment; Microdata Used In The Analysis—(NRVA) 2011–12
- Obayd, A. J., Karataş, A. (2021). Afganistan'da Göç Hareketliliğinin Neden Ve Sonuçları. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 1(50), 75-91.
- OCHA, (2021). Afghanistan: Spring Disaster Contingency Plan (Mar-Jun 2021), <https://reliefweb.int/report/afghanistan/afghanistan-spring-disaster-contingency-plan-marjun-2021> , (Erişim Tarihi: 25.12.2021).
- Oxfam, (2009). The Cost of War: Afghan Experiences of Conflict, 1978–2009. Oxford, UK: Oxfam International.
- Özatalay, K. C. (2014). Türkiye'de ücretliler toplumunun başkalaşımları. *Toplum ve Bilim*, (129), 130-151.
- Özdamar, K., 2015. Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi. Nisan Kitap Evi. ISBN:978-975-6428-51-1.
- Özgün, C. (2021). Afgan Göçmen Profili Üzerine Bir Araştırma: Trabzon Örneğİ. *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 7(12), 1-17.
- Özgür, D. A. Ğ., & İKİZOĞLU, M. (2023). Afgan İşgücünün Çalışma Hayatına İlişkin Tecrübeleri: Denizli İli Örneğİ. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 7(1), 159-182.
- Özkan, G. İ. Z. E. M., & Çağlar, T. (2023). Mevsimlik Tarım İşçiliğinin Görülmeyen ve Duyulmayan Kesimi: Yaşlı İşçiler. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 34(2), 427-451.
- Pandey, P., Pandey, M. (2015). Research methodology: Tools and techniques.
- Qasemi, S. M., (2004). Kırsal alanlarda sanayi şehirlerinin inşasının etkileri: İsfahan sanayi şehri vaka çalışması, Yüksek Lisans Tezi, Shahid Beheshti Üniversitesi, Tahran; (farsça)
- Ramazanian, (2001). İran'ın tarımsal nüfusunun yaşlanması nedenleri ve sonuçları; Tarım Ekonomisi ve Kalkınma, 36 (9), 207-236. (farsça)
- Rashid, U. (2019). UNHCR in Pakistan: Analyzing the Global Governance Regime-Repatriation of Afghan Refugees from Pakistan. *LUMS LJ*, 6, 31.
- Sadeqi, H. ve Homayouni, F., M. (2001). Tarımın istihdam sağlama ve işsizliğı azaltmadaki rolü. Bilgi Sayısı: Bahar 2001, Cilt 1, Sayı 1; 17. sayfadan 34. sayfaya kadar.

Yayınlanmış Dergi Adı: Sürdürülebilir Büyüme ve Kalkınma Araştırması (Ekonomik Araştırma) (Farsça).

- Sadeqi, M., Abbasi S., Mohammad, C. (2019). Afganistan'dan Göçün Sosyal Sorunu: Destekleyici Eğilimler ve Faktörler. İran'da Sosyal Sorunlar Üzerine Bir Araştırma, 10 (1), 97-118.(farsça kaynağı)
- Saggar, S., Sommerville, W., Ford, R., Sobolewska, M. (2012). The impact of migration on social cohesion and integration.
- Sağlam, S. (2006). Türkiye'de iç göç olgusu ve kentleşme. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD), (5), 33-44.
- Sanchez, D. G., (2017). International Labor Mobility of Nationals; Experience and Evidence for Afghanistan at Macro Level. Washington: World Bank.
- Saramad, M.H.,(2015). The situation of IDPs in Afghanistan. <https://www.aihrc.org.af/media/files/Report%20on%20IDPs.pdf>, (Erişim Tarihi: 07.11.2021).
- Seeman, T. E. (1996). Social ties and health: The benefits of social integration. *Annals of epidemiology*, 6(5), 442-451.
- SGK, (2020). Kayıt dışı istihdam oranları: <http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/calisan/> (Erişim Tarihi: 20.01.2022).
- Siegfried, E. C., Paller, A. S., Simpson, E. L., Cork, M. J., Lockshin, B., Kosloski, M. P., Bansal, A. (2021). A phase 2, open-label study of single-dose dupilumab in children aged 6 months to < 6 years with severe uncontrolled atopic dermatitis: pharmacokinetics, safety and efficacy. *Journal of the European Academy of Dermatology and Venereology*, 35(2), 464-475.
- Sinthupundaja, J., Chiadamrong, N. (2017). Investigating the determinants of Thai manufacturing public firms' performance using an integration of multiple linear regression and hierarchical linear modelling. *International Journal of Business Excellence*, 11(2), 162-184.
- Stem, J. (2021). Biden administration freezes billions of dollars in Afghan reserves, depriving Taliban of cas; <https://www.washingtonpost.com/us-policy/2021/08/17/treasury-taliban-money-afghanistan/> (Erişim Tarihi: 29.11.2022).
- Stempel, C., Sami, N., Koga, P. M., Alemi, Q., Smith, V., Shirazi, A. (2017). Gendered sources of distress and resilience among Afghan refugees in Northern California: a cross-sectional study. *International journal of environmental research and public health*, 14(1), 25.
- Stigter, E., Monsutt, A. (2005). Transnational networks: Recognising a regional reality. *Promoting Livelihood and Coping Strategies of Groups Affected by Conflicts and Natural Disasters*, 267.
- Strang, A. B., Quinn, N. (2021). Integration or isolation? Refugees' social connections and wellbeing. *Journal of Refugee Studies*, 34(1), 328-353.
- Strielkowski, W., Bilan, Y. (2016). Migration aspirations & decisions: A comparative study of Turkey and Ukraine. *Intellectual Economics*, 10(1), 18-27.
- Şahin, C. (2001). Yurt dışı göçün bireyin psikolojik sağlığı üzerindeki etkisine ilişkin kuramsal bir inceleme. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2). S: 59
- Şavran, G. T. (2009). Sosyolojide Araştırma Yöntem ve Teknikleri. Ed.: N. Suğur, Araştırma Yöntem ve Tekniklerinin Seçimi, 116-137.

- Şimşek, A. R. (2021). Tarihten Günümüze Afganistan Göçleri ve Türk Asıllı Göçmenler. <https://www.ankasam.org/tarihten-gunumuze-afganistan-gocleri-ve-turk-asilli-gocmenler/> (Erişim Tarihi: 23.11.2022).
- TBMM, (2018). İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu; Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu Göç ve Uyum Raporu. 26. Dönem 3. Yasama Yılı, 66-242.
- Tsakiri M., Mattas K. ve Loizou S., (2006). Kırsal Nüfus Değişiklikleri ve Tarım ve Bölgesel Ekonomi Üzerindeki Yapısal Etkiler, 96. EAAE Semineri, Tarımsal Yapının Nedenleri ve Etkisi Taenikon, İsviçre, 10-11 Ocak, s 1. (Farsça)
- Tunç, A. (2015). Mülteci davranışı ve toplumsal etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere ilişkin bir değerlendirme. Tasam Akademi, 2(2), 29-63. S: 31
- Turton, D., Marsden, P. (2002). Taking refugees for a ride. The politics of refugee return to Afghanistan.
- TÜİK, (2021a). Türkiye İstatistik Kurumu, İşgücü İstatistikleri, I. Çeyrek: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=IsgucuIstatistikleri-I.-Ceyrek:-Ocak---Mart,-2021-37545> , (Erişim Tarihi: 20.08.2022).
- TÜİK, (2021b). Türkiye İstatistik Kurumu, İşgücü İstatistikleri, II. Çeyrek: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=LabourForce-Statistics-Quarter-II:-April-June,-2021-37546>, (Erişim Tarihi: 25.08.2022).
- TÜİK, (2021c). Türkiye İstatistik Kurumu, İşgücü İstatistikleri, II. Çeyrek: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=LabourForce-Statistics-Quarter-II:-April-June,-2021-37546> , (Erişim Tarihi: 25.08.2022).
- TÜİK, (2021d). Türkiye İstatistik Kurumu, İşgücü İstatistikleri, II. Çeyrek: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=LabourForce-Statistics-Quarter-II:-April-June,-2021-37546>, (Erişim Tarihi: 25.08.2022).
- Tüm taş, M. S., Ergun, C. (2016). Göçün Toplumsal Ve Mekânsal Yapı Üzerindeki Etkileri. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 21(4), 1347-1359. S: 1349
- UN, (2019). Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration. Resolution adopted by the General Assembly on 19 December 2018, A/Res/73/195. New York. Available at: https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/73/195.
- UNHCR, (2016). Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, Mülteci ve Göçmen Raporu, 2016, s. 4.
- UNHCR, (2019a). UNHCR urges intensified support for displaced Afghans and refugee hosting nations <https://www.unhcr.org/news/briefing/2019/12/5df3508b4/unhcr-urges-intensified-support-displaced-afghans-refugee-hosting-nations.html> (Erişim tarihi: 24.02.2021)
- UNHCR, (2019d). <https://www.unhcr.org/dach/wp-content/uploads/sites/27/2019/06/2019-06-07-Global-Trends-2018.pdf>.
- UNHCR, (2020). UNHCR’s Refugee Population Statistics Database <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/> (Erişim tarihi: 28.02.2021)
- UNHCR, (2021). Şiddet Artarken Afgan Mülteciler İran’a Ulaşıyor; <https://www.unhcr.org/tr/30095-afghan-refugees-reach-iran-as-violence-escalates.html> (Erişim Tarihi: 21.12.2021).
- UNHCR, (2022). Afghanistan. <https://reporting.unhcr.org/afghanistan?year=2022> (Erişim Tarihi: 05.11.2022).

- UNOCHA, (2020). Afghanistan - Conflict Induced Displacements in 2020 <https://data.humdata.org/dataset/afghanistan-conflict-induced-displacements-in-2020>
UNHCR (2019a) Op Cit.
- Van Mol, C., Snel, E., Hemmerechts, K., Timmerman, C. (2018). Migration aspirations and migration cultures: A case study of Ukrainian migration towards the European Union. *Population, space and place*, 24(5), e2131.
- Waldinger, R. (2015). The cross-border connection: Immigrants, emigrants, and their homelands. Harvard University Press
- Walliman, N. (2011). Research theory, Research methods: the basics. s.30
- WFP, (2022). Afganistan, <https://www.wfp.org/countries/afghanistan>, (Erişim Tarihi: 26.09.2022).
- Wikipedia, (2022). Afganistan'da hayvancılık <https://fa.wikipedia.org/wiki/> (erişim tarihi 22. 08. 2022).
- World Bank, (2011). Understanding Gender in Agricultural Value Chains: The Cases of Grapes/Raisins, Almonds and Saffron in Afghanistan. World Bank, Washington, DC.
- World Bank, (2012). World Development Report 2013: Jobs. Washington, DC: World Bank
- World Bank, (2013). Afghanistan Economic Update. World Bank, Washington, DC.
- World Bank, (2014a). Afghanistan Agriculture Sector Review (ASR). World Bank, Washington, DC. s, ix-16, 8.
- World Bank, (2015a). Afghanistan Country Snapshot. World Bank, Washington, DC. S, 10-11
- World Bank, (2015b). Afghanistan Poverty Status Update. World Bank, Washington, DC
- World Bank, (2016a). Afghanistan Systematic Country Diagnostic (SCD). World Bank, Washington, DC. S, 10.
- World Bank, (2016b). Navigating Risk and Uncertainty in Afghanistan. Technical Brief. World Bank, Washington, DC.
- World Bank, (2016c). World Development Indicators 2016. World Bank, Washington, DC.
- Worldometer, (2022). Afghanistan Population; <https://www.worldometers.info/world-population/afghanistan-population/> (Erişim Tarihi: 25. 11. 2022).
- WPR, (2022). World Population Review; Afghanistan Population <https://worldpopulationreview.com/countries/afghanistan-population> (Erişim Tarihi: 25. 11. 2022).
- Yeni gl, S. B. (2005). Göçün kent mekn üzerine etkileri. Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 18(2), 273-288. S: 281
- Yıldırım, A., şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.(9. Genişletilmiş Baskı) Ankara: Seşkin Yayınevi. s. 93
- Yıldırım, O., Altunoğlu, M. K., Yıldırım, S. G. (2023). Suriyeli Göçmen İşçilerin İş Sağlığı Ve Güvenliğini Etkileyen Faktörler. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (31), 267-287.
- Yıldız, A. ve Bartan, A. (2019), Tarımda Mevsimlik Göçmen Ve Mülteci İşçiler Çalıştay Raporu; © Yaşar niversitesi yayınıdır. Üniversite Cad. No: 37-39 Bornova İzmir/Türkiye Nisan 2019 Rapor No: 1 ISBN: 978-975-6339-73-2
- Yılmaz, E, F., Ayhan, K. (2023). Kırsal Bölgelerde Göçmenlerin İşgücü Piyasasına Katılımı ve Yerel Ekonomiye Etkisi: Karacabey rneği. *Çalışma ve Toplum*, 2(77), 1123-1170.

- Yilmaz, A. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri Ve Etkileri. *Electronic Turkish Studies*, 9(2).
- Yousufi, A. (2016). Horticulture in Afghanistan: Challenges and opportunities. *Journal of Developments in Sustainable Agriculture*, 11(1), 36-42.
- Zengin, L. (2022). Türkiye'de Genel Yaşam Maliyetleri <https://istanbulhomes.com/tr/blog/turkiyede-yasam/turkiyede-genel-yasam-maliyetleri> (Erişim tarihi 23. 12. 2022).
- Zhou, M. (2014). Segmented Assimilation and Socio-Economic Integration of Chinese Immigrant Children in the USA. *Ethnic and Racial Studies* 37 (7): 1172–1183.

ETİK KURUL KARARI

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURUL KARARLARI

KARAR TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI
30.04.2021	04	2021/405

KARAR NO: 2021-405
Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi Roohullah ALAMYAR' ın Prof. Dr. İsmet BOZ danışmanlığında “Afgan Göçmenlerin Tarımsal Geçmişi, Türkiye’ye Uyumu ve Tarım Sektöründe İstihdam Olanakları” isimli doktora tezine ilişkin anket ve mülakat çalışmalarını içeren 12537 sayılı dilekçesi okunarak görüşüldü.

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi Roohullah ALAMYAR' ın Prof. Dr. İsmet BOZ danışmanlığında “Afgan Göçmenlerin Tarımsal Geçmişi, Türkiye’ye Uyumu ve Tarım Sektöründe İstihdam Olanakları” isimli doktora tezine ilişkin anket ve mülakat çalışmalarının kabulüne oy birliği ile karar verildi.

ÖZ GEÇMİŞ

Roohullah ALAMYAR, Dr. Sayed Hüseyin Şehit Liseyi bitirdikten sonra Faryab Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi bölümünden 01.12.2014 tarihinde mezun oldum. Ayrıca 2013-2015 yıllar arasında “Jus for Afghan Capacity and Knowledge (JACK)” muhasebeci olarak çalıştım. 2017 yılında OMÜ Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans programına girdim ve 2019 yılında mezun oldum, aynı yılda tekrar Doktora programına başladım. Temel ilgi alanları, Tarımsal gelişme, Kırsal gelişim, Tarımsal Yayım, Kırsal Kalkınma, Ziraat Ekonomisi (26.07.2023).

İletişim Bilgileri

ORCID ID : 0000-0003-1853-8389.

Yayınlar:

1. Alamyar, R., Boz, I. (2018). Problems and solutions in rice production and marketing in Takhar province of Afghanistan. Middle East, 2(2,455), 2-475.
2. Alamyar, R., Boz, I. (2022). Afgan göçmenlerin tarımsal geçmişi ve Türkiye’de tarım sektöründe istihdam olanakları. MAS Journal of Applied Sciences, 7(4), 1091-1106.
3. Alamyar, R., Boz, I. (2019). Afganistan’ın Tahar İlinde Çeltik Üretimi Yapan Çiftçilerin Sorunları ve Çözüm Önerileri. Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi, 5(1), 44-54.
4. Alamyar, R., Boz, I. (2021). Üreticilerin pirinç pazarlamada yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri: Takhar-Afganistan örneği. ISPEC Journal of Agricultural Sciences, 5(2), 381-392.
5. Alamyar, R., Boz, I. (2022). Reasons for Afghan Immigrants to Come to Turkey and the Problems They Experience. MAS Journal of Applied Sciences, 7(4), 1042-1056.